

No. 43—44

ELOCUENȚA ROMÂNĂ

DISCURSURI

ADUNATE, ORÎNDUITE ȘI ADNOTATE

DE

GHEORGHE ADAMESCU

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI LEON ALCALAY

37 — CALEA VICTORIEI — 37

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI“

apare sub conducerea a-lui
A. ALECSANDRESCU-DORNA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI, care a fost fondată la 1 Martie 1895, este o publicațiune enciclopedică merită a populariza lucrările marilor scriitori români și streini.

În cele peste 200 volume conținute în **BIBLIOTECA PENTRU TOȚI**, se află cel mai bogat material literar, artistic și științific ce s-a adunat în vre-o publicațiune periodică românească; de asemeni partea educativă își are în **BIBLIOTECA PENTRU TOȚI** un însemnat număr de volume.

Prin estinătatea ei — 30 bani volumul — **BIBLIOTECA PENTRU TOȚI** se află în primul rînd printre publicațiunile cu caracter popularizator, cu atât mai mult cu cît ea publică opere complete.

În catalogul Bibliotecii, care se găsește publicat în întregime pe coperta tie-cărui număr, sînt adunate numele și operile celor mai de seamă scriitori români și streini, înjghebînd ast-fel o întreagă bibliotecă enciclopedică la îndemîna tuturor.

PREFAȚĂ LA EDIȚIA I.

Publicațiunea de față are un îndoit scop. Pe deoparte e destinată tuturor cari voesc să găsească o lectură plăcută și instructivă, tuturor Românilor, a căror inimă va pal-pita citind câte-va adevărate monumente de elocuență, mai ales discursurile politice o-glinditoare unor minute de căpetenie ale trecutului nostru; pe de altă parte se adre-sează școalelor, ca un auxiliar important pentru studiul retoriceii.

Învățământul limbii române—ca și al celor streine—suferă de acest neajuns că nu se citesc în întreg său în cea mai mare parte scrierile ce se traduc sau despre care se vorbește în literatură, pentru-ca să poată școlarul a-și face o idee lămurită despre înțelesul general al unei opere. Retorica și poetica se învață mai mult prin regule de cât prin exemple. Negreșit pricina e lipsa unor colecțiuni bogate. Antologiile făcute

pină asă, cu toate lipsurile lor din diferite puncte de vedere, sînt totuși bune și ar fi și mai bune dacă ar fi mai voluminoase. În acest caz însă ar fi prea scumpe. Ca să se înlătore acest rău, am primit cu bucurie propunerea harnicului editor d. Carol Müller de a alcătui o culegere de discursuri în cari să aște elevul aplicate toate principiile ce învață despre genul oratoric. Intreaga colecțiune am împărșit-o în două volume, ast-fel-că cu o sumă minimă elevul are modele celebre din oratoria antică și modernă, cum și modele importante din oratoria romînă, cele d'întîiîu avînd importanță absolută, cele l'alte avînd în parte importanță numai relativă. întru cît datorî sîntem să cunoaștem mai bine cele privitoare la istoria și literatura noastră de cît cele privitoare la istoria și literatura altor neamuri.

Dăm acum primul volum: Elocuența romînă. Al doilea volum va cuprinde elocuența streină: antică și modernă.

LUCA CIRJĂ

DISCURS CĂTRE REGELE POLONIEI

1523

NOTIȚĂ ISTORICĂ

E cunoscută în istorie persoana lui Luca Cîrjă, boer de frunte la curtea lui Ștefăniță Vodă, domnul Moldovei și ambasador la regele Poloniei. D. Hasdeu a aflat acest discurs scris în dialectul rutean, l-a tradus și l-a publicat în monumentală colecțiune „Arhiva Istorică a României”. De și n'a fost pronunțat în limba română, totuși este un document prețios pentru că ne arată modul de a gândi, de a prezenta lucrurile al primulul orator politic român cunoscut pînă azi. Iată de ce începem cu discursul lui Luca Cîrjă.

El cerea regelui Sigismund I să facă o alianță anti musulmană, fapt la care Polonia se învoește și încheie un tractat cu Moldova tractat ofensiv și defensiv.

Discurs către Regele Poloniei

Domnul meu Ștefan Vodă, prietenul Măriei voastre, precum în rîndurile trecute, ast-fel și acum, vă trimite vorbă și amintire despre păgini, cum bat creștinătatea, cum o apasă, cum îi rănesc pămînturile, lovesc și coprind orașe, pe când noi creștinimea, nici că ne gîndim la uneltirile lor.

Aduceți-vă aminte, bună-oară, cele întimplate în regatul unguresc. Venind Turcii cu multe puteri, incongiurară și dobîndiră cetatea Belgradului, care ne era ca o poartă închisă în contra păginiilor, și pe care deschizînd-o lor D-zeu pentru pedeapsa păcatelor noastre, iată că-i vedem acum stăpînind și alte orașe, robînd țara sîrbească și mai cîte alte locuri de prin prejur.

Totuși apărarea ar fi fost cu putință, să se fi pregătit și să fi fost cu pază regele unguresc cu consilierii săi; căci Măria Sa

Domnul meu cum aflase de mișcarea Turcilor asupra regatului unguresc, îndată a și început a da știri peste știri la Măria Sa Regele și la Voevodul Transilvaniei, îndemnându-i să fie gata și luători aminte, să-și întărească oștile și cetățile, să înștiințeze și pe cei-l'alți Domni creștini rugându-i pentru ajutoare... Și ajutoare le-ar fi și venit; dar nu voiră să ne crează și de aceea știți la ce sfârșit aduseră pe Măriile lor nepăsarea și imprudența.

Ambasadorul Domnului meu se afla la curtea Sultanului tocmai atunci când acesta se gătea cu un război asupra Belgradului. Mai înainte de a-l concedia Peri-pașa vorbitu-i-a în următorul chip :

Spune Domnului tău Ștefan să execute ori-ce poruncă-i va da Sultanul, și numai așa se va bucura de grația împărătească».

Înțelegînd foarte bine ce scop pot avea unele atări cuvinte, Domnul meu și cu tot divanul stătură pe gânduri : ce e de făcut? Apoi în grabă strînseră oastea de o expediară contra Tătarilor, pentru ca astfel Măria Sa să aibă scuză înaintea Sultanului de lipsa oamenilor.

Curînd după aceea Sultanul se mișcă spre Belgrad, trimițînd la Domnul meu un olăcar să-i dea de știre, și scriînd în scri-

soare așa: «iară tu, Ștefane voevode, să ne sprijinești năvălind asupra țării secuești dimpreună cu Basarab Domnul Munteniei și cu Mahomet, sangiacul Nicopolei!»

Mult se milni și se turbură Domnul meu și cu divanul său, și începură a se gîndi la chipurile de a scăpa din năpaste. D'întîi răspunse Măria Sa că țara stă în război cu Tătarii, apoi orbî pe trimisul turcesc cu daruri, castane, hanî, cai... nimic nu oruță pentru creștinătate.

Așa dar olăcarul părăsi Moldova fără să îi făcut vre-o treabă. Numai Basarab Vodă singur porunci boerilor și ostașilor săi să însoțească pe Mahomet asupra Secuilor.

După vre-e două săptămîni sosește de la Sultan un alt olăcar cu o scrisoare asemenea celei d'întîi, grăbindu-ne să dăm ajutoare contra Secuimii. Domnul se afla în tabără coprins de întristare; el recurse la consiliul divanului; suciră și răsuciră, pînă ce și astă-dată se mîntuiră de Turc, amăgindu-l cu vorbe și cu peșchesuri; apoi scrisoarea Sultanului o repeziră pe dată la regele unguresc și consilierii lui și la Voevodul Transilvaniei; ca Măriile Lor să vadă și să-și tocmească trebile; dar ei nu ne-aū dat crezămînt, nu s'aū

apucat a se întări și a fi gata de apărare... singură Măria Voastră cunoașteți bine nepăsarea și desunirea ce domnește acolo!

Acum Vodă își concediasse oastea și plecă la Suceava, de unde, după ședere ca de două săptămîni, purcede spre Hârlău. Aci în drum, tocmai lingă podul Siretului, îl ajunge un imblător de la vornicul țării de jos, aducîndu-i vestea despre venirea unui ambasador turcesc. Auzind asta, Domnul expediă în pripă porunci domnești pe la boeri și pe la țărani, chemîndu-i la oaste contra Tătarilor. Turcul fu trăgănat în cale cu una cu alta, în cit sosise deja după stringerea unor părți de oaste și dete Domnului următoarea scrisoare de la Sultan, plin de extremă minie: «E trădător cine se abate de la voința împărătească; prin urmare, nu cumva să cutezi a nu asculta, ci din contra fără zăbavă, sub ochii și privegherea acestui al meu credincios și cinstit Sinan-Celebi, să ocupi, să prazi, să supui țara secuiască».

Mult se intristase Domnul și cu divanul său, și după fel de fel de încurcături fu silit a răspunde de-a dreptul: «Nu mă pot bate cu Săcuil; de întiiu pentru că avem legături de pace cu regele ungu-

resc; al doilea pentru că regele unguresc fiind nepot regelui polon, apoi Polonia ține cu Ungaria, iar Litva ține cu Polonia și ne vor cotoropi țara văzindu-ne în Secuime; al treilea pentru că ne amenință și Tătarii. Fi-va plăcut Sultanelui să ni se pustiască și să ni se piardă țara? dar atunci cine-î va plăti tributul?»

Însă ambasadorul turcesc nu se plecă la aceste vorbe în cât, înțelegînd greutatea situațiunii și pericolul de a fi despărțiți silnic de interesele creștinătății, — mult mihi-nitu-s-a Măria Sa, și lăcrima și cuvînta astfel către consilierii săi și cei bătrîni și cei tineri :

«Jupinilor! oare cum să facem mai bine? să ținem cu păgînii contra creștinilor? sau să ne unim prin pace și amicie cu creștinii contra păgînilor? — Si apoi întrebă Măria Sa în specie pe consilierii cei bătrîni, divanul bunicului său Ștefan, cum sta pămîntul moldovenesc mai înainte vreme în niște asemenea împrejurări. Și răspunseră boerii cei bătrîni «sta pămîntul nostru moldovenesc în legătură cu sfințul regat unguresc și polon». Atunci zice Măria Sa : «să fie dar cum a fost sub predecesorii noștri, sub bunicul nostru și sub tatăl nostru : ajute-ne D-zeu și maica Domnu-

lui: și să fim una cu creștinii, și să respingem pe păgini cu ori-ce mijloace».

După aceea trimise Domnul meu în secret la ambasadorul turcesc pe stori-logofăt și pe stori-vistiar ca să se înțeleagă. D'întîiu Turcul se făcea surd, dar mai pe urmă zise așa: «voiu lua eu toată greutatea de pe capul vostru asupra spetelor mele; numai să ne dați o sută-mii de aspri peste cele-l'alte daruri».

Stătură la mijloc cei doi boeri de făcură să fie numai seșe-șeci mii de aspri și cincî-sute cîrlanî, peste cele-l'alte daruri, adică: castane aurite, patru sute de aspri, cai și blănî. Și ast-fel cu mila lui D-șeu și cu norocul creștinilor, ne-a scăpat de nevoie acel Sinan-Celebi, care și el era moldovean de naștere din neam boeresc, prins rob din țara de jos.

Toate acestea lucră Domnul meu pentru creștinătate și nici că ajută păginilor contra Crucii.

După aceea sangiacul Silistriei, a căruî autoritate să întinde de-alungul Dunărei în fața țărilor muntenească și a noastră, trimisese la Domnul meu un sol purtător unei scrisori de la Sultan, și se ruga să i se dea ajutor și să i se învoiască trecerea prin țara noastră, ca să meargă

contra Măriei Voastre: ci Domnul meu Vodă nu se înduplecă și răspunde așa: «Să ne erte Sultanul. căci nu putem face după voia lui; d'întîiu c'avem pace și amicie cu regele polon; al doilea că țara noastră e închisă între Ungaria și Polonia; al treilea că inșiși Turcii or să facă stricăciuni țării noastre: așa dar pentru ca să nu pierim din cauza Sultanului, îl rugăm să-și aleagă o altă cale». După un așa răspuns, Măria Sa Domnul chemă divanul său. ținu sfat și în fine, atît pentru inverșunarea aceluî sangiac contra creștinilor, precum și pentru strîmbătățile ce ne făcea pe la otare, trimise cu tînguirî la Constantinopole pe vornicul Jurie, care după multe alergări și după ce plătise la + pași cîte trei-zeci mii de aspri la fie-care, reuși cu mila lui D-zeu să se destitue acel sangiac.

Vă este cunoscut Măriei Voastre că Turcii, trăsnească-î D-zeu, asediază acum Rodosul, care este ca o cheie saū ca un zid de piatră pentru toată creștinătatea. Fiți siguri Măria Voastră, că de-î va lăsa D-zeu pentru păcatele noastre să dobîndească Rodosul, apoi toată creștinătatea o să cadă sub mina lor, ferească-ne D-zeu! Domnul meu are pe lingă Sultanul un ambasador trimis, după obicei, cu șoimî;

mai avem acolo trei imblători, trimiși încă de an fără să se fi întors; așa dar îndată ce va fi sosit vre-unul din ei, Domnul meu nu va întârzia a vă comunica nou-tăți Măriei Voastre.

Ce se atinge de țara și domnia muntească, apoi știm că Turcii o strică și-o vătămară și-o risipiră, și-i puseră în cap un turc pe nume Mahomed, și tăiară boerimea și jupinise și copii și robiră averile și arseră și devastară satele. O seamă de munteni, neputind a se pleca păgânilor, și-aū fost ales domn pe un Radu-Vodă; însă acel Mahomed îl ajunse cu oastea, îl înfrinse în cite-va bătălii, făcu mult rău și moarte între Munteni și-l alungă în țara ungurească.

După aceea voevodul Transilvaniei strinse o puternică armată, ca la opt-zece mii de oameni aleși și intră cu Radu-Vodă în țara muntească asupra lui Mahomed, care nu cuteză să-i aștepte, ci fugi peste Dunăre. Voevodul Transilvaniei se mulțumi să trimită în goană după el numai puțin darabanî, care trecind Dunărea în șaice, arseră trei sate turcești. Domnul meu este înștiunțat că, după retragerea voevodului Transilvaniei din țara muntească, Mahomed ar fi venit la Dunăre

cu patru sangiaci. nu știm încă cu ce scop.

În privința regelui unguresc să știți că de cîte ori Domnul meu voia să înștiințeze pe Măria Sa, ca și pe a Voastră, despre mișcările păginilor, ambasadorii noștri nu-l putură găsi: nu se știa pe unde petrece, lăsînd în nepăsare creștinătatea, pe cînd tocmai Măria Sa mai mult ca oricine ar trebui să-și caute de țară și de domnie, ca să n'o mai pată de la păgîni ceea ce a pătît-o odată prin neîngrijirea și indolența sa și a consilierilor săi.

Cu această ocaziune Domnul mai îmi recomandă a vă spune în taină Măririi Voastre că cu vre-o zece zile înaintea Crăciunului, alîindu-se Vodă în tabără, sangiacul, care înlocuise pe acel destituit prin stăruințele Măriei Sale, trimise un sol la Vodă, după obicei și din ordinea Sultanului, căci așa este obiceiul și ordinul Sultanului ca ori-care nou sangiac al Silistrei să trimită la Domnul Moldovei o ambasadă de amicie. Sfirșind solia sa, acel ambasador se rugă lui Vodă să rețină în ședința divanului mai puțin consilierii, căci are să-î comunice ceva mai secret din partea sangiacului. Făcîndu-se după voia lui, rugă ambasadorul pe Vodă

să-i spună: cum se împacă principatul Litvaniei cu regatul Poloniei? Ce fluviu le desparte? ce codri, ce munți? sau în care parte hotarul e deschis? Mult se minună Domnul meu și divanul său auzind aceste întrebări și pe loc răspunse Vodă așa: «ce nevoie are fratele nostru sangiacul să ne cerceteze despre țări și domnii străine, pe cînd noi nu cunoaștem împrejurările lor, ci ne cunoaștem numai țara noastră, iar despre regatul polon și principatul litvan știm numai atât că ele și-au numai un stăpîn al lor, care le cîrmuiește, și în a cărui domnie noi nu ne amestecăm, avînd cu mîria sa bună pace și amicie.» Iar ambasadorul întîmpină: «însă oamenii voștri umblă în acea țară și o cunosc.» — Veđi bine că umblă, răspunse Vodă, dar umblă pentru trebuințele lor, însă nu ca să spioneze starea lucrurilor de acolo? și îndestulîndu-și trebuințele se întorc fără zăbavă înapoi.»

După ce se retrase Turcul la han, Domnul meu și divanul Măriei sale stătură la îndoială și se puseră pe gînduri și se dumeriră să trimită la han la Turc pe un boer să-l cinstească și să-l înhete și să afle adevărul. Atunci Turcul zise curat așa: «Domnul vostru nu vrea să impli-

nească rugămintea fratelui său sangiac, dar degiaba, căci noi singuri știm cum megiește principatul litvan cu regatul polon, de cînd umblaserăm cu Malcociu asupra țării polone iarna și vara pînă la Leopole, ba ajunsesse Malcociu și mai departe de Leopole, pînă la Choripakow.

Înțelese din asta Domnul meu, că se încearcă păgînul să-l desbine de creștinătate și de Măria Voastră, ferească-ne D-zeu: și multă nemulțumire simți Măria sa și divanul Măriei Sale; și expediară fără zăbavă către sangiacul, ca răspuns la solie, cu daruri amicale, pe vornicul Jurie, care fuse și la Măria Voastră, dîndu-î învățătură să afle și să cerceteze despre cele descoperite din gura solului: ca apoi, îndată ce vom căpăta știri, să nu întîrziem a înștiința și pe Măria Voastră despre toate cîte vom ști: ca ast-fel să fiți încredințat Măria Voastră, mare și bun amic al nostru, că noi și divanul nostru nu vrem a ne despărți de creștinătate și de Măria Voastră, cît timp vom fi vii și ne vom putea lupta din voia lui D-zeu: căci ast-fel însă-și Măria Voastră înțelegeți ce asupra suferă Domnul meu din partea păgînilor.

Așa dar, bunul și marele nostru amic, să căutați Măria Voastră ca prin domnia

și regatul Măriei Voastre să se ridice creștinătatea. Zău, aveți Măria Voastră o domnie și crăie mare și un divan mare și numeros; și puteți să cumpăniți lucrurile despre păgini, și să vă sculați și să vă apărați contra dușmanului dimpreună cu toată creștinătatea, deșteptind pe sfântul părinte papa și pe cesarele și pe regi și pe toți domnii creștini, să înfrunte cu forța pe necredincioșii vrășmași ai creștinătății; căci am arătat Măriei Voastre ce făcură păginiilor cu țara ungurească; și cum de curînd risipiră și stricară domnia și țara muntenească, punînd acolo domn pe Turcul Mahomed; și cum însuși Sultanul cu toate puterile sale asediază pe mare și pe uscat Rodosul, să nu-î ajute D-zeu ca nu cum-va dobîndindu-l, D-zeu ferească, să pună apoi mina pe toată creștinătatea. De aceea veghiați Măria Voastră, pînă ce păgînul, ocupat în alte regiuni, nu s'a întors încă cu forța spre noi; căci atunci vaî creștinătății! Domnul meu, amic al Măriei Voastre, vă face cunoscut pericolul creștinătății și vă îndeamnă să vă sculați una cu toată creștinătatea contra păgînului, nedeshinați și lipiți ca unghia de deget.

De asemenea, Domnul meu, amicul Mă-

riei Voastre, roagă pe Măria Voastră și pe toți domni creștini, ca să nu-l lăsați pe el afară din mila creștinilor, de vreme ce Măria Sa dorește cu toată credința și cu toată dreptatea să fie cu creștinătatea intru cit îi vor erta puterile și să meargă cu Măria Voastră contra dușmanului; numai Măria Voastră și creștinătatea să nu ne respingeti din sinul vostru; căci știe D-zeu ce mari asupriri păgânești are Domnul meu, amicul Măriei Voastre, din cauza creștinătății: și o știți și Măria Voastră.

Să vă mai spuă Măriei Voastre, că Domnul meu, amicul Măriei Voastre, ținu acum sfat cu consilierii săi despre regii și domni creștini, pentru a hotărî, care din ei ar fi atât de vrednic și înțelept, în cît să fie în stare a începe și a întocmi, a conduce marea afacere a împăciuirii contra dușmanilor păgâni ai creștinătății; și nici Domnul meu, nici consilierii săi nu se puțură dumeri a găsi un rege și domn atât de vrednic și de înțelept pentru această treabă, afară numai pe Măria Voastră, care, dacă ați voi s'o faceți cu divanul Măriei Voastre, chemindu-vă în ajutor pe D-zeu și pe Maica Domnului, zău că ați fi un mare și ales hatman, cap și povățuitor pentru toată creștinătatea, căci în adevăr, din ciți

Domni creștină cunoaște Domnul meu și divanul Măriei Sale, nu este altul în demnitate ca Măria Voastră: unii sunt prea tineri, alții ne-cunoscuți nouă, alții necapabili pentru facerea unor lucruri și legături atit de mărețe.

În fine rugăm pe Măria voastră a băga în seamă cuvintele noastre, gândindu-vă bine mai înainte de toate să nu piară creștinătatea tocmai în zilele Măriei Voastre, căci dacă astă-zi D-zeu va pedepsi țara noastră Moldova, să nu vă îndoiiți Măria Voastră, că miine o să vină rindul și pentru alte domni creștine. Nu treceți cu ușurință asupra ambasadei noastre, fiind ea de cea mai mare importanță. Măria Voastră aveți o domnie mare și un divan mare și numeros: consultați-vă și chibzuiți!

MIHAIŪ-VITEAZUL

DISCURS ÎNAINTEA LUPTEI DE LA CĂLUGĂRENI

ATRIBUIT EROULUI DE

N. BALCESCU

În „Istoria Românilor sub MihaiŪ-Vodă Viteazul”

1595

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Am pus aci discursul acesta, de și autorul nu este Mihaiu, pentru-că am voit a da un exemplu de elocuență militară și am aflat într'insul un model strălucit, vrednic de stilul lui Bălcescu, întemeietorul prozel în Muntenia.

Voie reaminti aci împrejurările în cari ar fi rostit Mihaiu-Viteazul aceste cuvinte

Urclodu-se pe tron, în urma lui Alexandru-Vodă (1593), Mihaiu își propuse a scăpa țara de sub jugul Turcilor. După ce ucise Turcii aflați în capitală și alte orașe, atacă cetățile turcești din Muntenia și trecu chiar în Turcia, răsplindind groaza peste tot locul. Mai multe oștiri fiind învinse, sultanul Mahomet trimise o armată mare comandată de un general cu renume, de Sinan-Pașa.

Mihaiu așteptă pe adversarii la Călugăreni în județul Vlașca, într'o pozițiune foarte favorabilă pentru el, căci prin strimtoarea în care stă nu puteau trece mai mult ca zece — doi spre zece oameni într'un rând.

În ziua de 13 August 159, se dădea areea saimoasă bătălie, despre care Bălcescu zice: „*În sfârșit soarele veni să lumineze acea și de Miercuri 13/23 August, merită a fi briliantul cel mai strălucit al coroanei gloriei românești*”. Înainte

de începerea luptei Mihaiu rosti un discurs, pe care Bălcescu l a alcătuit de minune potrivit și cu împrejurările și cu firea eroului (Istoria cit. pag. 124 ed. 1887).

Și Bălcescu ne spune apoi efectul discursului: „Astfel vorbi Mihaiu, nelnspălmintatul voevod și ostașii inimați foarte împotriva Turcilor, învâpălați și de aceste cuvinte, dar geloși încă mai mult de a eclipsa printr'o biruință strălucită toate biruințele glorioase ale vecinilor, răspund învîrtind în mîni paloșele și lăncile și prin strigări mari de o războinică veselie, cer de la domnul lor că să l ducă îndată către dușmani”.

Bătălia se dete și victoria Romnilor fu strălucită.

LA CĂLUGĂRENÎ

Ostaşilor,

Aduceţi-vă aminte de vechia noastră vitejie, căci ocazia de acum este frumoasă şi de o vom perde anevoe o vom mai căpăta. Turcii sînt uimiţi de atitea pierderi, cetăţile lor de toate părţile sînt cuprinse; din ciîi capi aû avut armatele lor numai unul a rămas care mai îndrăzneşte a ţinea frunte creştinilor; cu el avem a ne lupta şi gloria de a-l birui va fi foarte mare. Mulţimea vrăşmaşilor nu trebuie să vă sperie, de vreme ce Sinan a lăsat cele mai bune oşti ale sale în garnizoane prin cetăţi şi aû adus cu sine numai oameni cari vor face mai mult sgomot de cit vătămare. Pe lingă aceasta, locul de bătae nu poate fi mai bine ales; aci mulţimea lor este nefolositoare ¹⁾. Aduceţi-vă aminte de

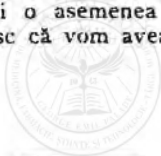
1) Transcripţiunea aci descripţiunea Călugărenilor făcută de Bălcescu (op. cit. p. 118): „Drumul care merge de

cruzimea vrășmașului care nu iartă niciodată pe cei biruiți, cu atât mai puțin pe cei ce s'au revoltat! Nu este destul că am scuturat jugul robiei, că am reînnoit vechile legături cu împăratul și ne-am pus sub o putere ardeleană, dacă prin o faptă strălucită nu vom căuta să întemeiem această vrednică hotărîre. A venit vremea să ne luptăm puternic pentru libertate, iar mai cu seamă pentru cinstea legii, ca să dovedim Turcilor că de ne-au călcat ei mai înainte patria a fost numai din cauza

la Giurgiu spre București trece printr'o cîmpie vastă și deschisă, afară numai dintr'un loc, două poștii de parte de această capitală unde ei se află strîns și închis între niște dealuri păduroase. Între aceste dealuri este o vale, largă numai de un pătrat de milă, prosperită de crîng, pe care gîrla Neajlovului o înecă și pîraele ce se scurg din dealuri o prîfac într'o baltă plină de nomol și mocirlă. Drumul acolo trece în lungul acelei văi, parte pe o șosea de pămînt, parte pe un pod de lemn, cari amîndouă sînt așa de strîmte încît d'abia poate cuprinde un car lărgimea lor. Această strîmtoare, pe care locuitorii o numesc Vadul Călugărenilor, fu aleasă de Mihail-Vodă spre a sluji de Termopile Românilor. Astăzi această vale se află totocmai cum o descriu analiștii acelor timpuri. Nici un monument nu ne arată că acolo fu lupta cea crîncenă pentru libertate! Atît sîntem de nesimțitori la gloria națională!

Romnul trece acum cu nepăsare prin aceste locuri sfînte fără ca nimio să-î aducă amînte că pămîntul ce calcă e frămîntat cu sîngele părinților săi și acoperă oasele vitejilor."

neunirii noastre. Dar acum cind toate puterile vecine staū în bună înțelegere împreună, trebuie să dobîndim prin unire ceea ce am pierdut prin zavistie și împerechere și să gonim pe acești cruzi tirani dincolo de strimtoarea lor, de Dardanele. Toți vecinii și-au făcut datoria, cînd hătîndu-i cînd gonindu-i din cele mai bune cetăți ale lor, ast-fel in cit ei prăpădiră cea mai bună parte din armata ce Sinan-Pașa dusesese in Ungaria. Acum pot și Romînii dobîndi o asemenea glorie, căci toate dovedesc că vom avea aceeași norocire.

UNIVERSITATEA DE MEDICINA ȘI FARMACIE
"CAROL DĂVILEA" BUCUREȘTI

ANTIM IVIREANUL

PREDICĂ ȚINUTĂ CIND S'A FĂCUT MITROPOLIT

1709 (?)

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Antim s'a născut în provincia Caucaziei numită Iviria. În tinerețe căzuse sclav la Turci, dar în curând deveni liber și-și căpătă oare-care pozițiune în Constantinopol prin arta tipografiei.

Pe la 1690, voind Constantin Brincoveanu să perfecționeze tipografia Mitropoliei, aduse în București pe Antim, numit atunci Andreiș. Acesta se călugări aci și organizează tipografia scoțind ucenici români și învățând în acelaș timp însuși limba patriei sale adoptive.

După ce fu egumen la Znagov, ajunse Episcop la Ilmnic și apoi Mitropolit.

După Ștefan Cantacuzino, venind la tron Nicolae Mavrocordat, acesta căuta un prilej să se scape de Antim. De aceea îl acuză de conspirator, obținut de la patriarh degradarea lui și-l exilă l'pe drum pășitorii, din porunca Domnului, îl omorîă.

Antim a fost un orator bisericesc foarte însemnat. Cuvântările sale s'aũ publicat în volum de către episcopul Melbisdec, de unde reproducem mai la vale pe cea rostită cînd s'a făcut mitropolit.

«Acesta o am zis, cind m'am
făcut Mitropolit»

*„Veniți după mine și voi face
pre voi vinători de oameni.»*

Dostorii cei desăvârșiți și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu cind cu hier și cu foc luptă patima să o supue, după cum este legea războiului; ci numai cind aceia ce pătinesc cu api-păeri mîngioase și cu dostorii dulci vor afla leacul bolnavului; și cele înfricoșate porunci ale meșteșugului doctoresc să le oprească, și în oare-care zile cu mîncări doctorești și hrănitoare potolind durerile, să arate pe acela ce pătinește mîntuit de boală.

Așa și prea înțeleptul doctor al sufletelor și al trupurilor noastre, împăratul împăraților Christos Dumnezeuul nostru, văzînd lumea că bolnăvea cu patimile necredinței și se umfla ca o rană cu înșelăciunile cele lumești spre închinăciunea idolilor, a socotit cu multe feluri de mijloace, și a purtat de grijă pentru mîntui-

rea oamenilor și a neamului omenesc, de vreme ce acesta este lucrul cel d'întîi al bunătății lui, a minții pe om din minile vrăjmașului și a-l aduce la frumusețea cea d'întîi și la vrednicia de la care aș căzut pentru păcatul neascultării al strămoșului Adam; și nu trimite ploae de foc spre îngrozirea lumii, nici pornește marea ca o oaste împotriva pămîntului, nici înarmează puterile stihurilor împotriva necredinței, ci numai o supune cu blîndețe, cu minuni, și o trage spre dînsul cu faceri de bine și cu cuvinte cerești o prefăce să se mute de pe dînsa patimile cele sufletești ce se umflău ca o rană otrăvită. Și vrînd Dumnezeu cuvîntul ca să se arate în lume, mai nainte pînă a nu se întrupa și a se face om, a trimis în lume prooroci să propoveduiască la oameni venirea lui cea înfățișată și pentru aceasta n'a ales împărați și crai să facă prooroci, n'a luat filosofi și ritori să trimită propoveduitorii venirii lui, n'a pogorit din ceriș intunerece și mulțime de îngerî, ce are pe lingă dînsul miî de miî nesocotiți și nenumărați, ci a trimis oameni proști și mai virtos păstorî de oi, ca pe Moise, ca pe David, ca pe Samuel, și toată mulțimea proorocilor, prin mijlocul a căroră aș semănat buna credință nu în toată

lumea, ci numai la un neam, la jidovi, cari locuiau într'o parte a pământului, în Iudeia.

Dar de vreme ce Dumnezeu, va pre toți oamenii să-î mintuiască și la cunoștința adevărului să vie, căci aceasta este mare sete la Dumnezeu a posti și a iubi să mântuiască oamenii: pentru aceasta nu se odihnea Dumnezeu să fie numai la Jidovi buna credință și cele-l'alte limbî să fie lipsite de darul lui. Pentru aceasta au vrut să răsară lumina Dumnezeirii lui în toată lumea, și viind împlinirea vremii, după cum zice fericitul Pavel, vrut-a Dumnezeu să vie fiul lui, să se nască din muiere, să se facă supt lege, ca pe cei de supt lege să î răscumpere: s'a făcut om din Născătoarea de Dumnezeu și pururea fecioara Maria. a petrecut în lume împreună cu oamenii, și vrind să tragă limbile la cunoștința Dumnezeirii lui și să-î învețe lucruri prea slăvite și poruncă nouă și viață cerească, cerca să afle slugi acestor porunci și n'au căutat cetățî, nu s'au uitat la mulțime de oameni, n'au socotit slujba împăraților, s'au scirbit de puterea avuției, au urit biruința ritorilor, nu i-au trebuit limbile filosofilor, nu s'au slujit cu arme, după cum e obiceiul ostașilor, nici cu alte meșteșuguri asemenea acestora, pentru ca să nu aibă putere ni-

menii din cei necredincioși să zică că au tras la sine Christos mulțimea cu unele ca acestea, ci numai s'a slujit iar cu mijlocul, cu care au ales pe prooroci. Și ce face: au luat iar propoveduitorii evangheliei, nu păstori ca pe prooroci, ci pescari și vinători de pește și i-au trimis să propoveduiască lumii buna veste și le încredințează în mințile lor și în limbile lor doistoria lumii zicându-le: «Veniți după mine și voi face pre voi pescari de oameni: încetați de a vă trudi d'asupra mării cei neînsuflețite, mutați pentru dragostea mea meșteșugul cel pescăresc pe pământ; acoloa pe dinsul trimeteți și vă întindeți mreșile, vînați pentru mine vînatul credinței; veniți după mine, urmați-mi mie ucenicii mei și învățătorii lumii: lucrați pentru dragostea mea meșteșugul vostru pentru ceruri. Vărsată este ca apa mării pe pământ închinăciunea idolească, zidirea este acoperită cu norul a mulți Dumnezei, adincul necredinței îneacă toată lumea, oamenii se cufundă de valurile drăcești, lumea ște de impucițiunea singiurilor și se strică cu jertfele cele stricăcioase. Voiu pune asupra lor ispravnicii și doștori, pre voi pre pescari. Patima aceasta chiamă meșteșugul vostru: să slujim cu iarbă minuitoare zidirea ce este în nevoi. Veniți

după mine!» Iar ei, lăsînd mrejele, merseră după dînsul : într'un gînd era ceata ucenicilor cu pofta stăpînului. Şi ca nişte oameni drepti şi proşti¹⁾ de răutate, n'aû viclenit în mintea lor, nici ş'aû prepus în inima lor de acea chemare, ci ca nişte oameni blînzi şi fără de răutate aû mers după dînsul, ca hierul după piatra magnetului şi ca părul după chillibarul cel curat şi cu puterea Mîntuitorului Christos, aû ruşinat pre cei ce i-aû văzut, şi ca pre nişte peşti cu mreja blagoslovirii aû prins mulţimea şi aû vînat auðurile noroadelor şi aû induplecat inimile tiranilor şi sufletele împăraţilor le-aû supus; şi aû făcut o izbîndă şi o biruinţă atît de frumoasă, cit n'aû putut-o face toate împărățiile lumii : oameni fără de arme şi nedichisiți de ale oștiriî, săraci de avuție, proști de învățatură, slabi de post, blînzi pentru nerăutate, aû înălțat nu steaguri de oaste, ci numai crucea, semnul păcii, propovăduind nu cu sunete de tobe şi de surle, ci numai cu neputincioasa limbă şi neînvățată, pe Christos şi credința; şi fulgerînd nu ȳic cu fulgerile săbiilor celor ascuțite, ci numai cu strălucirile unei vieți bune, neumplînd pămîntul de oști, nici să acopere marea de

1) Proști = curși, lipsiți de.

corăbii cu vintrele, ci numai fără de rane, fără de singe, fără de vătămare, calcă și supun toată păgînatatea, biruesc iadul, sting înșelăciunea, isgonesc minciuna, întind numele lui Christos și credința cit este întins pămîntul și lumea.

Pentru aceea dar nu este minune, iubiții mei ascultători și cinstiți și de bun neam boeri, de m'aŭ rinduit și pre mine Dumnezeu și m'aŭ pus, om mic fiind și smerit, păstor mic la mică turmă, la d-voastră, pre care eŭ nu vă am, nici vă știu turmă mică, ci mare și înaltă: mare pentru buna închinăciune și dreapta credință, care o păziți curată și nespurcată, fiind înconjurați și îngrădiți între hotarele celor străini de fel, și înconjurați de atîtea nevoi și scirbe ce vin tot-d'a-una ne încetat de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta: înaltă, pentru buna ascultare și supunerea care arătați de a pururea către biserică și către arhierii; de vreme ce aceste două întemeiază și întăresc biserica, credința la Dumnezeu și buna ascultare la biserică, și măcar că eŭ am fost mai mic și mai netrebnic de cît toți, precum aŭ fost și David mai mic între frați și în casa tătine-său, dar Dumnezeu n'a căutat la micșorarea și netrebnicia mea, nu s'aŭ uitat la sărăcia și la străinătatea

mea; ci aŭ căutat la bogăția și noianul bunătății sale; și aŭ acoperit de către oameni toate spurcăciunile și fără de legile mele, cari sunt mai multe de cât perii capului meu și de cât nisipul mării, și m'aŭ învățat, nevrednic fiind la această stăpînă și mare vrednicie a arhieriei, și m'aŭ trimis la dumnea-voastră să vă fiu păstor, părinte sufletesc, rugător către Dumnezeu pentru buna sănătate și spăsenia dumnea-voastră și a cinstitelor dumnea-voastră case, purtător de grijă la cele ce ar fi spre folosul mîntuinții, și să vă fiu de mîngiere la scîrbele robiei cei vavilonești a lumii aceștia, ca Ieremia norodului lui Dumnezeu, și ca Iosif al un-spre-decelea fecior al patriarhului Iacov Egiptenilor; și dimpreună cu dumnea-voastră să pătimesc la toate cite va duce ciasul și vremea; pentru care lucru am datorie să priveghez cu osărdie și fără de lene ziua și noaptea și în tot ciasul, pentru folosul și spăsenia tuturor de obște, învățîndu-vă și îndreptîndu-vă cu frica lui Dumnezeu pre calea cea dreaptă.

Și dumnea-voastră încă aveți datorie celor ce veți cunoaște că vă învăț fără de lăfărie și fără de viclesug, vă îndemn să le primiți și să le faceți pentru folosul celor sufletesc al dumnea-voastră și să vă supuneți ascultării,

că acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Christos, se zice la 10 capete ale Lucăi¹⁾: «Cel ce ascultă pre voi, pre mine ascultă și cel ce se leapădă de voi se leapădă de mine și cel ce se leapădă de mine, se leapădă de cel ce m'aū trimis pre mine». Așijderea zice și fericitul Pavel la 13 capete către Ovrei: «Fraților, plecați-vă povățuitorilor voștri și vă cuceriți lor, că ei privighează pentru sufletele noastre, cum ar fi să dea cuvînt ca cu hucurie aceasta să facă, iar nu suspinînd, că nu este de folos vouă aceasta». Și mă rog bunătății lui și iubirii sale de oameni, să-mi lumineze mintea ca să pociū propovădui cuvîntul adevărului și să-mi întărească inima întru frica lui, ca să pociū păstori cuvîntătoarea turma lui cea aleasă, care o a răscumpărat cu prea scump sîngele său din mina vrăjmașului, după cum adeverează Petru apostolul, zicînd: «Știînd că nu cu putere, cu argint sau cu aur v'ați răscumpărat din cea deșartă viață a voastră, ce era dată de la părinți, ci cu cinstit sînge ca a unui miel fără de prihană și nespurcat Christos». Iar Dumnezeu cel mare și înalt, care este inchi-

1) La *10 capete ale Lucăi*, expresiune arhaică = la capitolul 10 din evangelia lui Luca. ~~Lucăi 10~~

nat de toate făpturile, izvorul prea înțelepciunii, adîncul cel neurmat al bunătății întru adevărat și adîncimea cea nehorărită a buneî îndurării, însuși ca un stăpân și iubitor de omeni, să trimiță darul Duhului sfînt prea cinstit și cel de Dumnezeu încununat caș al prea luminatului Domnului și al nostru de obște de mult bine-făcător Io¹⁾ Costandin Basarab Voevod, și să-l blagoslovească dintru înălțimea lăcașului său. ca pe Avram, îmulțindu-î seminția din neam în neam, și să-î păzească cu întreagă sănătate și cu lină pace pină la adînci bătrînețe la prea înălțatul scaunul Măriei Sale, dimpreună cu totă luminata casă a Măriei Sale. Mina cea tare și puternică și brațul cel înalt al prea înălțatului Dumnezeu să supuie pre toți dușmanii cei văzuți și ne văzuți podnojie picioarelor Măriei Sale, și să vă întărească și pe dumnea-voastră de la mic pină la mare, împreună cu toți ai dumnea-voastră, întru credința cea bună și dreaptă. întru cunoștința adevărului și întru nădejdea vieții cei

1) *Io*, formula care preceda numele domnilor în secolele trecute. S'a explicat aceasta prin *no* (cum se știe azi: *No* Regele Carol I ; dar această explicație se socotește falsă și se explică de la *Ioan* (= Ionuț) cel mare rege al Româno-Bulgarilor, de la care s'a moștenit apoi de principii Romîni. Intrebuintarea făcută aci de Antim e o dovadă mai mult în sprijinul acestei păreri.

de veci, care este fâgăduită de nemincinosul Dumnezeu mai înainte de vremile vecilor aleșilor lui, și să vă povățuiască la tot lucrul cel bun și de folos spre plăcerea lui, ferindu-vă în toată vremea și în tot cîșul și în tot locul de viclesugurile diavolului, să vă îngrădească cu sfinții îngerii săi, și să vă înarmeze cu arma dreptății și să vă dăruiască pacea lui ceea ce covârșește toată mintea, ca să petreceți viața cinstită și curată, cu pace și cu sănătate; să păzească inimile voastre în Christos Isus, după cum zice Pavel, ca să faceți cîte sînt adevărate, cîte sînt cinstite, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt iubite, cîte sînt cu nume bun și lăudate, cu rugăciune și cu blagoslovenia prea sfinților Arhierei și întru Christos iubiți frați și în tocmai slujitori, și după petrecania vieții acestia să ne învrednicească pre noi pre toți milostivul Dumnezeu la împărăția cerului, ca să auzim fiește-carele din noi glasul acela: «Slugă bună și credincioasă, preste puțin ai fost credincios, preste mai multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău».

VENIAMIN COSTACHI

CUVÎNTARE PENTRU PACE ȘI INFRĂȚIRE

1812-1821

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Veniamin Costachi se coboară dintr'o familie veche moldovenească. Născut la 1768, după ce învătă în casă cu un *loghiotatos*, fu dat la Academia Vasiliană din Iași, dar nu-l plăcea nici sistemul de predare, nici prea multul amestec al Grecilor. Fugind de la școală și declarând că voește a urma la un seminar, părinții îl dederă la seminarul din Huși. Fiind silitor și cu purtări bune, atrase atenția episcopului Iacob Stamate. Acesta îl ținu foarte de aproape, îl dedit sfaturi și peste puțin îl făcu diacon. Ajungând peste câțiva ani proteCTORUL SĂU mitropolit, Veniamin, deși în vîrstă numai de 24 de ani, fu ales episcop la Huși în 1803, la moartea lui Iacob, ajuns mitropolit al Moldovei. În această înaltă demnitate, Veniamin dezvoltă o activitate neobosită, se ocupă de școli, tipări cărți bisericești, întemeie seminarul de la Socola, care luă mai târziu numele de „Seminarul Veniamin”.

La 1849, nemulțumit de amestecul politicii

În afacerile bisericești, lăsă scaunul și se retrase la Mănăstirea Slatina, unde muri la 1846.

Un studiu întins despre viața lui a făcut d. A. Vizanti.

Discursul ce publicăm, după Crestomatia d-lui I. Manliu, e ținut înaintea boerilor, dar nu se știe data, poate epe la 1812, cînd cu războiul dintre Turci și Ruși, poate pe la 1821 cînd cu eteria.

 CUVINTARE

† Iubiților, nu este cu adevărat lucru mai fericit în lume și mai folositor și vieții acesteia și cei viitoare, de cât unirea și dragostea între frați, precum adevărează proroc Impăratul David zicind: «Ce este bine sau ce este veselitoriu, de cât a locui frații împreună?» Și frați sint și cei de o credință și de o patrie, nu numai cei din părinți, și aceștia, o maică avind, pe Patrie. Și negreșit fericită este eparhia aceea, cînd toți ce o locuiesc de frați se socotesc și aș întru ei unire și dragoste întru ei, precum din potrivă cînd patrioții aș neunire și prigoniri între dinșii, atuncea Patria aceea este cea mai ticăloasă parte a lumii. Un păstoriu mirîndu-se întru sine de neîncetată curgerea apelor în jos, aș întrebat pe un filosof: Cînd curgînd riurile la vale se vor sfîrși, începe-vor de la vale în deal să curgă? Aceasta este cu neputință, i-aș răspuns filosoful, în cîă vreme se va găsi unirea

între planete. Nu este dar cu putință a se răsturna și a strica fericirea unei eparhii pînă ce se va păzi unirea între patrioții cei mai întîi cari aū loc de planete, ca niște ocîrmuitori a toată eparhia Iar cînd odrăsește zavistie și prigonirea între ei. atuncea îndată toate se răstoarnă și se strică, începînd apele a curge de jos în sus, milesc ¹⁾ cu ticăloșie toate fericirile. Ca și doi ogari pricindu-se de la un vînat, aū venit vulpea și l-aū luat. Să lăsăm dar, iubiților, toată vrajba și prigonirea în zilele aceste crisme ²⁾ cînd este nevoe a fi uniți și a socoti pentru binele de obște a patriei noastre și să îmbrătoșăm dragostea cea nefățarnică și fără vicleșug. Să lăsăm interesul cel din parte, care urmează din vătămarea cea de obște și să îmbrătoșăm toți pe cel de obște. că atuncea și acel particularnic se implinește, căci într'alt chip cu neputință este a se face ceva bun. Temistoclis era vrăjmaș de moarte lui Aristid, dar cînd s'aū rînduit el să meargă deputați pentru Patrie la un loc depărtat, ajungînd la hotarul patriei lor, aū zis Aristid: Temistocli, ia

1) Acoper cu mîl (noroiu). Verbul e a mîli, azi neuzitat.

2) i. e. Criza.

să lăsăm vrajba ce avem între noi pe piatra aceasta, căci călătorim pentru folosul maicei noastre, a Patriei, și întorcându-ne iarăși pe aicea, vrind o vom lua atuncea, precum aū și urmat. Să lăsăm dar și noi în clasul acesta orī-ce avem unul asupra altuia, să ne îmbrățișem ca niște sū ai unei maice, căci trebuie a ne sfătui pentru folosul Patriei noastre, ca să vorovim ¹⁾ fără sfială, neavind între noi pe vīnzătorul, și cele de aicea vorovite nu vor fi pe uliță auzite. Athinienii aveaū casă sub pămīnt, în care se aduna cīnd avea a se sfătui pentru folosul Patriei; și întrebīnd un judecătōriū pre pravelistul ²⁾ pricina, aū rēspuns acela cā sfaturile trebuie în pămīnt să se păzească tăinuīte, ca să nu le mănīnce ceoarele mai înainte de a răsări. Așa dar pīnă ce cele socotite aicea nu-și vor dobīndi doritul sfirșit și noi să urmăm Athinienilor, să nu dăm la iveală cele sfătuite, ca nu nemerind să ne rușinăm sau vāzīndu-se de pāsări să le ciupească și să nu mai odrāslească. Fiește-carele dar cu slobodă limbă și cu suflet duios de Patrie, neră-

1) Vorovim — vorbim, spunem, discutăm.

2) Pravilī. t. om de pravilī, de legī.

pindu-se de iubirea de sine sau de a interesului particular, vorovească fără sfială cele ce socotește pentru obștescul folos și pentru fericirea patriei și dorul cel Dumnezeuesc să întărească sfaturile noastre la un cuget și să ne învrednicească a vedea fericirea ei și scăparea de relele ce o aū cuprins. Amin.

GEORGE LAZAR

Despre decadența Românilor și începerea înălțării din nou

1816-1822

NOTIȚĂ ISTORICĂ

George Lazăr s'a născut la 1779 în Transilvania, a studiat la Cluj și la Viena și, întorcându-se, a fost numit profesor la seminarul candidaților de preoți din Sibiu. Fînd în același timp și archidiacon, ținea predici, foarte ascultate de poporenî. Odată însă și-a permis să susție drepturile națiunii romine și a căpătat aspră dojană de la episcopul Moga.

Acest fapt îl hotărî să părăsească Transilvania și să vie în București. După multe stăruințe, izbuti a fi numit profesor la Sfîntu Sava, unde i se dăte o mică încăpere spre a-și începe cursul.

Cincai ani lucră Lazăr cu elevii săi, răspîndind pe lingă cunoștințele generale, și iubirea de patrie; dar evenimentele nenorocite ce urmară după răscoala lui Tudor Vladimirescu aduseră închiderea școalei și ast fel Lazăr fu nevoit să plece la familia sa. În 1823 muri la Avrig, satul său natal.

Cunoaștem de la el : un abecedar, o aritmetică și două discursuri, unul la urcarea pe tron a lui Grigore Ghica și altul la ridicarea ca mitropolit a lui Dionisie,—pe care îl reproducem aci după broșura care cuprinde discursul de recepțiune al lui P. Poenaru în Academia Romînă, 1871. Într'însele se vîd înaltele sentimente patriotice care însuflețeau pe nemuritorul învățător.

DECADENȚA ROMÂNILOR

DIN MĂRIREA STRĂBUNILOR SĂI
ȘI ÎNCEPEREA ÎNĂLTĂRII DIN NOU

(Cuvînt compus de George Lazar și rostit de către Părintele David, economul mitropoliei în adunarea boierilor la mitropolie, cu ocaziunea înscăunării Mitropolitului Romîniei, Dionisiu).

Prea sfințite Stăpîne,

Prea bine este lumii cunoscută slava și mărirea Romanilor, străbunilor noștri; apoi în cit este pentru strălucirea științelor și a maestrilor în timpul acelorora, lasă istoriile, dar mărturisească mărturie învederată înșiși stîlpii marelui Traian din albia Dunărei, precum și temelile turnului Severinului, care pînă în ziua de astăzi se află în faptă, și care, în chip de hrisove nemincinoase, ne mărturisesc dreptul ce avem în stăpînirea pămîntului străbunesc deșteptîndu-ne a urma și noi străbunilor noștri, ca neprecurmat să se preamărească seminția în veacuri, și prea inal-

tului sceptru împărătesc neincetat să-l ardă focul pe jertfelnic, prefăcîndu-se slava în mărire, iar nu în peire și stingere.

Dar oare cînd s'ar ridica duhul din țărina aceloră și ar privi preste strănepoții marelui Cesar, măritului Aureliu și înaltului Traian, oare în ziua de astăzi mai cunoaște-i-ar? Negreșit i-ar căuta în palaturile cele mari împărătești și i-ar afla în vizuinele și bordeele cele proaste și întunecate; i-ar căuta în scaunul stăpînirii, și i-ar afla amăriți sub jugul robiei; i-ar căuta măriți și luminați, și cum i-ar afla? ruți, goi, amăriți și asemănați dobitoacelor, căzuți de tot în prăpastia orbirii, bine gătiți spre slujba dușmanului omenirii, răpitoriului casei părintești!

Ajungă lacrimile patriei, ajungă jugul robiei, vreme este de cînd cu oftare așteaptă căzuta seminție cuvîncioasa minuire: țărina străbunească cu cuvînt pretinde acum scăpare căzuților săi strănepoți, înălțîndu-ți brațul prea Sfinției tale însuși din sîn părintesc mijlocitoriu aceloră spre mînguire.

Aceasta nu e alta de cit o pronie dumnezeiască, carea, făcîndu-i-se mai pre urmă milă și de acest neam căzut, a rupt anii blăstemului, și prin ridicarea dreptei prea

Sfinției tale va să pue acum stavilă vis-
colelor întunerecului.

Drept, aceea obștea cu mulțămită glă-
suește: Bine-cuvîntată să-ți fie ridicarea
în scaun, ca și urmașilor spre pildă în
veacuri nesfirșite; bine-cuvîntată să-ți fie
ocîrmuirea și păstoreasca cirjă a Prea
Sfinției tale înverzească ca toiagul lui
Aron, ca să fie oglindă de înțelepciunea
păstorească nepoților și strănepoților ome-
nirii, ca după sute și miî de ani să-ți ino-
iască jertfelnicul, cu cuvînt fălindu-se și
cu povestirea istoriei străbunilor din vea-
curile d'înainte, precum și noi înși-ne cu
căldură ne aducem aminte de bunii și
străbunii noștri, cari au făcut cînd-va bine
neamului omenesc.

Iată dar și noi strănepoții lui Romul și
umiliî fii sufletești ai Prea Sfinției Tale
iți bine-cuvîntăm scaunul pe care te-a
înălțat Provedința celui prea Înalt, ca să
ne fii părinte și povățuitoriu îndurat; iți
bine-cuvîntăm toiagul păstoriei, noi spre
întărire și sporiu, iar Prea Sfinției Tale
spre vecinica laudă și mîngîiare; că nu-ți
vor fi cu noi ostenelele în zadar, pentru
că științele noastre sub ocîrmuirea Prea
Sfinției Tale vor da pricină de ajuns pînă
la zidurile și coarnele plugului după mai

multe sute și mii de ani vor mărturisi înțeleapta păstorință a Prea Sfinției Sale.

Calcă prea Sfințite! pre cărarea, care cu braț voinicesc și cu duh românesc spre marea mirare a neamurilor o ai desfundat; fără sfială întinde-ți pasul spre descoperirea brazdei străbunești! Aici frica n'are loc, sfiala zace moartă, călcată la pământ! Provedința lucrează și noi toți cu bucurie îți urmăm! »

M. COGALNICEANU

Cuvînt introductiv la cursul de Istoria Națională

Rostit în 24 Noembrie 1843 în Academia Mihăileană

1843

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Mihail Cogălniceanu s'a născut la 1817 în Iași. Primele studii le-a făcut în casa părintească: apoi a fost trimis împreună cu fiul lui Mihail Sturdza, domnul Moldovei, la Paris și de aci la Berlin. Fiind la Berlin, Cogălniceanu scrisese un articol *despre literatura română* (în limba germană) și o importantă lucrare (în limba franceză) despre Țigani (*Esquisse sur les Çigains*), cum și o operă foarte însemnată: *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens* (din care a apărut numai tomul I), prima încercare de a cuprinde toată istoria noastră într'un singur corp.

Întors în țară, Cogălniceanu publică diferite reviste ca: *Dacia Literară*, *Archiva românească*, *Foia științifică și literară* și căută să pue în aplicare ideile sale democratice. Ast-fel, el fu între cei ce stăruiră mai mult pe lângă Grigore Ghica pentru ca să decreteze emanciparea Țiganilor particulari (1855).

Puțin timp după întoarcerea sa, fu numit profesor de istorie la Academia Mihăileană, școală superioară înființată de Mihail Sturdza, domnul Moldovei. Începând cursul, rosti acea memorabilă lecție de introducere, pe care o reproducem în parte mai la vale. Fiziologia însă—

politica rău înțeleasă, adică orbească ascultare a poruncilor rusești—a întrerupt interesantele lecții ale lui Cogălniceanu, găsindu-se că are idei prea înaintate.

După războiul Crimeei, se încheie pacea de la Paris 1856, după care România avea să fie consultată în privința organizării ce doriau să-și dea. Aceste dorințe trebuiau să fie exprimate de către Divanurile ad-hoc.

Până când s'a ales divanul ad-hoc din Moldova au fost multe frământări. În ambele principate, încetînd termenul de domnie al principilor Mihail Sturdza și B. Știrbei, s'au numit căimăcămii: Teodor Balș și Alexandru Ghica. Sub căimăcămia lui Balș s'a început propaganda pentru unire și Cogălniceanu era în fruntea tuturor mișcărilor. Murind Balș, în locul lui fu numit Vogoride, agent devotat Turciei și Austriei, care avea acum politică identică. Acesta alcătuește listele electorale așa ca să iasă deputați adversarii unirii. Unioniștii protestă la comisarii puterilor europene. Diplomații francezi intervin la Poartă pentru casarea alegerilor, dar Poarta se opune și relațiile dintre Franța și Turcia se rup. Cogălniceanu dă o lovitură care a decis succesul cauzei naționale: pune mîna pe corespondența lui Vogoride și o publică. Din ea reeșia intervențiunea indirectă a Turciei. Alegerile sînt casate; se fac altele nouă; es partizanii ai unirii.

Urmează apoi convențiunea din 1857, după care se face alegerea lui Cuza pentru ambele principate în 5 și 24 Ianuarie.

Acestea sînt faptele de căpetenie ale lui Cogălniceanu în prima parte a vieții sale.

Sub domnia lui Cuza el ocupă de două ori

funcția de prim-ministru. Despre activitatea lui în acest timp ne vom ocupa în notița privitoare la un alt discurs ce publicăm mai departe.

În timpurile din urmă de asemenea Cogălniceanu a fost ministru în mai multe rânduri. Cea mai însemnată epocă a sa în această din urmă perioadă a vieții sale este timpul războiului din 1877 și tratativilor diplomatice urmate după aceea.

Cogălniceanu a contribuit mult la dezvoltarea studiului istoriei în țara noastră, de și mai toată viața l-a fost consacrată politicei. Ultima sa lucrare a fost un discurs citit în ședința solemnă de la jubileul Academiei, privitor la cîteva chestiuni istorico-politice, ca dezrobirea țiganilor și Improprietărirea țăranilor.

A murit în 1890.

Cuvînt introductiv la cursul de Istorie Națională

Rostit în 24 Noembrie 1843 în Academia Mihăileană¹⁾

Domnilor,

După priveliștea lumii, după minunile naturii, nimica nu este mai interesant, mai măreț, mai vrednic de luarea noastră a-minte, de cit *Istoria*.

Istoria. Domnilor mei, după zicerea autorilor celor mai vestiți, este adevărata poveste și înfățișarea întâmplărilor neamului omenesc; ea este rezultatul vîrstelor și a experienței. Se poate dar, cu drept cuvînt, numi glasul semințiilor ce au fost și icoana vremii trecute. Karamzine, în alte cuvinte, o numește: *testamentul lăsat de către strămoși strănepoșilor, ca să le slujească de tîlmăcire vremii de față, și de povățuire vremii viitoare*.

¶ În această privire atît de importantă, istoria după Biblie, trebuie să fie, și a fost tot-deauna cartea de căpetenie a popoa-

1) După *Cronicile României*, Vol. I, ed. 2.

relor și a fiesce-căruî om în deosebî, pentru că fiesce-care stare, fie-care profesie află în ea regule de purtare, sfat la în-doirile sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slavă și la faptă bună.

Domnitorul prin istorie își deșteaptă ambiția la fapte mari; datatorul de legi, bărbatul de stat văd prin ce legi și prin ce feluri de guvernare prosperă statele saū dau înapoi; oșteanul găsește pilde pentru arta militară; filosoful vede înaintarea și ratacirile geniului omenesc.

Studiul istoriei, Domnilor mei, aū fost în toate timpurile ocupația de predilecție a oamenilor gînditori. Nicî odată însă n'aū avut importanța și universalitatea de care se bucură astă-zî. La cei vechi, ea era partea numai a oștenilor și a filosofilor, din pricina scumpetei manuscripturilor. Astă-zî însă, ori și unde nația este ceva înaintată, istoria este citirea obștească a tuturor stărilor, pînă și cele injosite. În Franța, țăranul, seara la colțul focului, ca să se odihnească de trudele zilei, cetește mărețele reforme ale Constituantei și strălucitele biruințe ale lui Napoleon. În Prusia, de cîte ori mi s'aū întimplat să văd, în vremea popasului, pe muncitorul de pămînt cetînd, la umbra unui copaciū, fap-

tele marelui Frederik. Această norocită popularitate a istoriei vine mai ales din două pricini: Cea întâia este că astăzi fiește-care cetățean are drept și îndatorire de a se ocupa cu trebile statului, că fieși-cine dorește a ști care sunt și cum se păzesc drepturile naționale, cîștigate de către strămoși; și unde poate cine-va să le găsească mai bine de cît în istorie? A doua pricină, și cea de căpetenie, este aflarea tiparului, multumită, și de o mie de ori multumită aceluia care d'întîiu a găsit această artă, cea mai mare împrăștiitoare și păstrătoare a întimplărilor, fără care istoria nici odată n'ar fi ajuns în cinstea universală, în care se află. Nici nu pot să vă arăt cît lipsa acestei înalte aflări arunca nedumerire în povestiri, nesiguranță și întunec în tot. Această lipsă, Domnilor mei, este pricina că între Români, chiar și între cei mai însemnați, se găsesc așa de puțini cari cunosc istoria. Tiparul, la noi, nu este încă destul de slobod și de împrăștiat: noi n'avem încă publicată în limba națională măcar o istorie universală¹⁾ și ce vorbesc de istoria universală, cînd chiar analele patriei

1. Prima istorie universală în limba română s'a publicat la 1846 de către Aaron Florian sub titlu: *Istoria lumii*.

noastre zac în întunec, păstrate numai în niște manuscrite, din care două, din pricina copistilor nu se potrivesc¹). Și cu toate aceste tiparul ar fi cel mai sigur și mai grabnic mijloc ca să ajungem la civilizația societății europene. Noi care ne fâlim cu propășirile ce socotim că facem, noi, care nu vorbim de cit luminare și civilizație, dacă voim să avem în faptă aceea ce vorbim, ar trebui să urmăm pildei Nord-Americanilor, a căror cea întâiu treabă, de care se apucă, când își fac vre-o nouă așezare, este să deschiză un drum și să aducă cu dinșii un teasc, spre tipărirea unui jurnal. Prin această indoită operație, ei ajung țelul și fac analisisul a orî-ce sistem social, pentru-că, cum zice Volney, societatea nu este alta de cât comunicația ușoară și slobodă a persoanelor, a lucrurilor și a ideilor.

Dacă istoria, în deobște, adică a neamului omenesc, este așa de interesantă în rezultatele sale, cu cit mai mult trebuie să ne fie istoria patriei, a locului, unde am văzut

1. Primele colecțiuni de cronici vechi s'au publicat în *Magazin istoric*, revistă redactată de A. T. Laurian și N. Bălcescu (între anii 1846—1848) și în *Letopiseștele Moldovei* adunate de M. Kogălniceanu (întâia ediție la 1852; a doua la 1872). La 1853 a apărut *Cronica lui Ștefan*. Aceste trei s'au pus fundamentul scrierilor istorice serioase în literatura română.

ziua? Omul tot-d'auna înainte de neam și-a iubit familia, înainte de lume și-a iubit neamul și partea de pământ, fie mare, fie mică, în care el s'a născut, a petrecut dulcii ani ai copilăriei ce nu se mai întorc, a simțit cea întâiu bucurie și cea întâiu durere de bărbat. Acest simțimint sfînt, nu cunosc încă nici un neam, nici o simțire cît de brută, cît de sălbatecă, care să nu-l aibă. M'ași întinde prea departe de subiectul meu, dacă m'ași pune a vă arăta pilde despre aceasta: ele sînt nenumărate.

Ce interes mare trebuie să aibă istoria națională pentru noi, îmi place a crede, că și d-voastră o înțelegeți ca și mine. Ea ne arată întimplările, faptele strămoșilor noștri, care prin moștenire sînt și ale noastre. Inima mi se bate, cînd auz rostind numele lui Alexandru cel bun, lui Ștefan cel mare, lui Mihai Viteazul: da, Domnilor mei! Și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sînt mai mult de cît Alexandru cel mare, de cît Annibal, de cît Cesar; aceștia sînt eroii lumii, în loc că cei d'întîiu sînt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Răsboieni are mai mare interes de cît lupta de la Termopile, și isbînzile de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite de cît acelea de la Maraton și Salamina,

pentru că sînt cîștigate de către Romini ! Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase de cît locurile cele mai clasice. Suceava și Tirgoviștea sînt pentru mine mai mult de cît Sparta și Atena ! Baea, un sat ca toate satele pentru străini, pentru Romini are mai mult preț de cît Corintul, pentru că în Baia, avanul Riga¹) al Ungariei, Matei Corvinul, viteazul vitezilor, Craiul Crailor, cum îi zicea Sixt IV, rănit de sabia moldovană, fu pus în fugă și uită drumul patriei noastre !

Trebuința istoriei patriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor noastre împotriva națiilor străine. Ne avînd istorie, fiește-care popor dușman ne-ar putea zice cuvintele d-lui Aaron. «Inceputul ce ai este necunoscut, numele ce porți nu este al tău, nici pămîntul pe care locuiești ! soarta ta așa a fost, ca să fii tot după cum ești : leapădă-te de începutul tău, schimbă-ți numele său primește pe acesta ce ți-l dau eu, rădică-te și du-te din pămîntul pe care locuiești, căci nu este al tău și nu te mai munci în zadar, căci tu nu poți fi mai bine de cum ești». Și în adevăr, toate aceste cuvinte ni s'au zis de către străini ; începutul

1. Riga = rege.

nostru ni s'a tăgăduit, numele ni s'a prefăcut, pământul ni s'a sfîșiat, drepturile ni s'aŭ călcat în picioare, numai pentru că n'am avut conștiința naționalității noastre, numai pentru că n'am avut pe ce să ne întemeiem și să ne apărăm dreptățile.

Domnilor, cînd aș fi așa de norocit să desvoltez mai mult în inima d-voastră interesul pentru istoria patriei, m'aș fîli că am sporit în d-voastră și iubirea către patrie și că, prin urmare, am contribuit la păstrarea naționalității; căci, ce poate mai mult să ne-o păstreze, de cît această istorie, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce sîntem, și, ca regula de trei, ne descopere și numărul necunoscut: ce avem să fim!

O asemenea carte ar trebui să fie pentru noi aceea ce Iliada era pentru Greci. Și să mă credeți, domnilor, că și istoria noastră are întîmplări, are portreturi, cari nicidecum n'ar rămînea mai jos de cît eroii celor vechi, dacă acestora li s'ar scoate aureola poetică, cu care pana geniului i-a înfrumusețat. Totul este, că veacurile eroice și mitologice aŭ trecut de mult, că astăzi poesia nu se găsește nici măcar în versurile poeților și că numai un Omer a fost în lume.

Negreșit, că istoria Spartei, a Athenei, a Romei are mai mult interes de cît a

noastră pentru tot străinul: d'întîiî pentru că Grecii și Romanii sînt popoarele cari pînă acum resumă civilizația și lumea veche: al doilea pentru că înrîurirea lor încă pînă astăzi se păstrează asupra noastră prin pravile religioase și civile, prin științe, prin arte, prin pămîntul ce l-am moștenit de la dînșii, și în sfîrșit pentru că toată instrucția clasică a junimeii încă astăzi se razimă pe istoria Grecilor și Romanilor; și mai ales pentru că faptele acestor popoare s'aû scris de niște bărbați ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Sub aceste priviri, eû singur mărturisesc interesul universal al istoriei grece și romane: dar în ce se atinge de curagiul individual, de îndrăsneala faptelor, de statornicia apărării, de mărinimia și bărbăția Voevozilor noștri, cari, deși pe un teatru strimpt și cu micî mijloace, aû săvîrșit lucruri uriașe, în toate aceste, domnilor mei, nu mă tem de a zice că istoria noastră ar fi mai jos de cît istoria a orî și căruî popor vechiû saû noû. Lupta națională a Romînilor, cari mai trei veacuri, aû apărat cu sabia Creștinătatea în potriua tuturor puterilor Islamismului, domnia lui Alexandru cel Bun și a lui Mircea cel Bătrîn, al căror nume răsunaû de la Marea Baltică

pină la porțile Bizanției, strălucitele fapte ale unui Ștefan cel Mare, blînda figură a lui Neagu V. V. carele, ca Ludovic XII al Franței, lasă sfătuirii fiului său cum să domnească, abdicarea lui Petru Schiopul, care preferă să se scoboare de pe tronul Moldaviei de cît să plătească bir Turcilor, chipul măreț și întocmai ca al lui Ahil al lui Mihaî Viteazul, singurul Voevod ce ajunsese a uni părțile Daciei vechi și a se putea intitula: «Michail, cu mila lui Dumnezeu. Domn Valahiei, Moldaviei și Transilvaniei», inima de erou și geniul bărbătesc a Doamnelor Elena și Florica, patriotismul preotului Fărcaș și înalta înțelepciune a lui Miron Costin, carele cu aceiași mină purta sabia spre apărarea patriei și condeiuл spre scrierea analelor naționale, rivalitatea numai spre bine a Domnilor Matei și Vasile, marile planuri sprijinite de mari talenți a lui Șerban Cantacuzino, pentru care tronul Valahiei se părea prea mic și rivnea tronul Bizanției, apărarea a nouă-spre-zece plăeși în cetatea neamțului împotriva armiei întregi a lui Șobietki, mîntuitorul Vienei: toate aceste figuri, toate aceste fapte ar merita mirarea chiar a străinilor, cînd istoria noastră ar fi mai bine cunoscută. Vroită,

însă, un interes de roman, varietate de întâmplări, episoade patetice, tragedii care să vă rădăce părul pe cap, apoi nu voi avea trebuință de cât să vă povestesc cruzimile și viața aventurieră a lui Vlad Țepeș, moartea vrednică de un principe a lui Despot Eraclidul, domnia lui Alexandru Lăpușneanu, intrarea Cazacilor sub Hmelnițki în Moldavia, care singură este o poemă întreagă, năvălirile Tătarilor, tăierea lui Bîncoveanu și a familiei sale, una din cele mai triste priveriști ce istoria universală poate înfățișa, catastrofa lui Grigorie Ghica, în care se întâlnește tot neprevăzutul dramei și cîte alte scene grozave și uimitoare, cîte alte întâmplări de cel mai mare interes chiar pentru indiferenți!

Pe lângă acestea, istoria Românească mai are un interes și mai universal. Patria noastră, prin o soartă vrednică de toată jalea, a fost menită din cea mai bătrînă vechime să fie teatrul năvălirilor și a războaielor străinilor. Înaintea veletului creștinesc găsim pe Darie, pe Alexandru cel Mare, pe Lisimah, luptîndu-se cu Daci, a cărora pămînt l-am moștenit noi.

O sută de ani după Christos, întîlnim

pe Decebal, cel mai însemnat Rigă barbar, care a fost vre-o dată, mai măreț, mai vrednic de a fi pe tronul Romei, de cît mișeiî urmași ai lui August. În adevăr, acest Decebal merita atît de puțin numele de barbar cît și orî-ce alt barbar mare, care dorește a-și civilisa țara. «Este barbar, zice d. Saint-Marc Girardin, acela care suă Domițian, biruitor legioanelor Romane, cerea ca Impăratul în loc de bir să i trimeată meșteri și lucrători de tot felul, atît în artele răsboiului precum și în acele ale păcii? Este un barbar acela care, înainte de a începe răsboiul împotriva Romanilor, căuta pină în fundul Asiei alianța unui alt dușman al Romei, al Rigăi Partilor?» Pină acolo se întindea politica acestui hărbat însemnat. Inșă, un erou mai mare se pornește asupra lui. Decebal trebuie să se plece, patria i se supune, și nevroind a o vedea roabă el, care o ținuse slobodă și mîndră, care lua bir de la domnitoriî lumii, își dă singur moartea și scapă de a sigura în triumful lui Traian, singurul împărat păgîn, pre carele din pricina virtuților sale, creștinii l-au pus în raiu. Așa, domnilor mei, se se sfîrșește răsboiul Dacilor, una din epocele cele mai importante din istoria Romei...

Trece o sută de ani și patria noastră, schimbată în colonie Romană, începe a se face teatrul unde soarta Imperiei se hotărăște de către barbari; la Dunăre este lupta între barbarie și civilizație. Alanii, Avarii, Gepizii, Goții, Hunii, Lombardii, Bulgarii, pre toți aceștia îi vedem trecind și petrecind prin țările noastre, slăsiind una după alta imperia Cesarilor, risipind-o în urmă de tot, și prefăcând, în sfârșit, fața Europei. Istoria tuturilor acestor popoare barbare care este lipită cu începutul tuturilor națiilor noue, ar rămânea întunecată, dacă nu s'ar deslusi prin istoria românească.

În vremile moderne iarăși vedem Moldavia și Valahia menite ca și în timpul de demult a fi locul luptelor celor mai sângeroase. Ungurii, Polonii au hotărât aicea cea mai mare parte a războaielor lor cu Turcia. Sub zidurile Hotinului, Sobietki cîștigă reputația militară, care pe urmă îl chiamă pe tronul Iagelonilor. Imperialistii, moștenitorii Ungurilor, culeg iarăși în țările noastre cele mai frumoase trofee asupra Osmanilor. Vine începutul veacului al opt-spre-zecelea și Moldova vede figura cea mai măreată din toate, a lui Petru cel Mare. De atunci mai

toate biruințele Rusiei asupra Turciei se câștigă în principatură; bătăliile, tractaturile, generalii izbitorii a acestei puteri poartă nume de locuri românești. Nimeni dar, nu poate tăgădui interesul universal al unei istorii, care ne înfățișează niște întâmplări așa de importante, niște bărbați așa de străluciți, niște nații așa de numeroase și de deosebite, cari toate pe pământul patriei noastre au lăsat urme de trecerea lor, monumente de existența ce au avut, bine-cuvântări sau blestemuri; unele și altele meritate prin facerile de bine sau prin răutățile ce ne-au lăsat.

Dacă e așa de interesantă istoria, e însă și foarte greu de scris. Cerințele istoricului sînt foarte mari. În primul rînd trebuie să aiba talent. Aceasta nu e îndestulător; trebuie să poată să găsească izvoare vrednice de crezare, lucru care lipsește aproape cu totul pentru istoria Românilor. În al treilea rînd, să fie nepartinitor. Aceasta e o mare greutate, căci absolut nepartinitor nu se poate: în Tucidide vedem un Atenian, în Titu Liviu un Roman.

Cogălniceanu declară că el se va arăta Român, însă nu va exagera, nu va urma școala istorică ardeleană, care mergea pînă a trece ca fapte ale istoriei Românilor cele petrecute la Roma de la Romulus pînă la caderea imperiului. El îndeamnă pe toți a se feri de aceasta „manie”, „căci să ne scoborîm din Ercuț, dacă vom fi mișef, lumea tot de mișef ne va ținea”.

Înainte de a sfârși, dați-mi voe, domnilor mei, să chem luarea voastră aminte asupra cursului meu. Dacă Grecii au căzut odată sub jugul lui Filip și în urmă sub jugul Romanilor, este pentru că au voit să fie Plateani, Tebani, Atenianii, Spartianii și nu Helenii; tot așa și strămoșii noștri au vroit să fim Ardeleni, Munteni, Moldoveni și nu Români; rare-orî ei au venit să se privească între dânșii ca o singură și aceeași nație; în neunirea lor dar trebuie să vedem izvorul tuturor nănorocirilor trecute a căror urme încă pînă astăzi sint vii pe pămîntul nostru. Departe de a fi părtinitorul unui sentiment de ură către cele-lalte părți a neamului meu, eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc, unde se vorbește românește, și ca istorie națională, istoria Moldovei întregi înainte de sfîșierea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania. Această istorie este obiectul cursului meu. Intinzîndu-mă, cum se înțelege de la sine, mai mult asupra întîmplărilor Moldaviei, nu voi trece sub tăcere și faptele vrednice de însemnat a celor-lalte părți a Daciei, și mai ales a Românilor din Valahia, cu cari sintem frați și de cruce și de singe și de limbă și de legi. Prin ur-

mare, vă rog să însemnați că eu nu voiŭ descrie faptele deosebit după ani și zile, ci într'un chip colectiv.....

Istoria Romînilor, ca și a tuturor națiilor moderne, se împarte în istorie veche, de mijloc și nouă; fie-care din aceste se impart în mai multe perioade, cari toate încep cu vre-o epocă însemnată. Nu vă voiŭ vorbi de cît de împărțeala principală.

Istoria veche se începe de la cele întiŭ timpuri istorice ale Daciei, și merge pină la întemeierea staturilor Valahiei (1290) și Moldaviei (1350).

Cu formarea principaturilor se începe istoria de mijloc, și se sfirșește cu desăvirșita lor cădere sub domniifanarioți (1716). Această parte a istoriei este adevărata istorie a Romînilor.

Istoria nouă se începe cu veacul cel mai cumplit, care vre-odată a apăsât țările noastre. Toate elementele de naționalitate și de patriotism sînt de mult perdute! legile fundamentale ale țarei se calcă în picioare; adunările obștești, sub nume de Divanuri, se fac numai niște formalități fără interes. O aristocrație ignorantă, sprijinită de Poartă și de cler, pe de o parte ține în lanțuri un popor de mai mult de două milioane de oameni,

iară pe de alta se face stavilă chiar bine-lui ce unii din domniii sanarioți voesc a face; vriturile țării, cari din cari se si lește să le vinză mai cu mic preț și mai degrabă! isvoarele de inavuțire publică se întrebuintează numai la folosul unor familii privilegiate. Moldavia se sfișie în trei părți, Valachia este înconjurată cu cetăți turcești, zidite pe pământul ei. Fără ajutor din lăuntru, Rominii scapă toate prilejurile de mintuire; și, în vreme cind toate popoarele Europei inaintează spre o mai sdravănă întemeere din lăuntru și din afară, noi, cu aceiași repezime, ne apropiem de peite. Revoluția franceză, șguduind Europa pînă în cele mai adînci ale sale temelii, să resimți și între Romini; unii dintre ei se pun în comunicație cu directoriul francez: dar prea multe țări, prea multe stavile împedică orî-ce bună ispravă. Pe urmă, biruitorul de la Marengo, în exdediția sa în Egipt, voind a da treabă Turcilor, trămite emisari în Valachia și Moldova, ca să formeze partizani ideilor nouă; generosul Rigas, măgulindu-se cu făgăduințele lui Bonaparte, se face propovăduitorul slobozeniei; oprit în întreprinderea sa, el se dă căliilor de la Belgrad și moare pentru

patrie. Dar moartea sa nu ramine neroditoare: și ea este menită să pregătească generația noastră; moartea lui Rigas de o parte, apăsările nesuferite ale tiranilor de altă parte, ideile veacului, cari de și încet, dar tot începuseră a pătrunde între Romîni, scrierile lui Petru Maior și ale altor bărbați patrioți, contactul cu armile rusești ce au ocupat Principatele de la 1806 pînă la 1812, toate aceste pregătesc întîmplările de la 1821. În vremea cînd în Moldova Eteria izbucnește și chiamă la slobozenie nu numai pe Greci, dar pe toate popoarele creștine, cari gemeau sub jugul Turciei, Tudor Vladimirescu ridică pe de altă parte în Valachia steagul național, vestind Romînilor că vremea venise pentru ca iară să scuture stăpînirea streinilor, să depărteze abuzurile, cari o rodeau, și să dobîndească guvern național întemeiat pe o Șartă¹⁾ liberală. Pornirile și ale lui Ipsilanti și ale lui Vladimirescu au un rău sfîrșit; dară, cu toate aceste, rezultatele lor pentru noi sint nemăsurate. Intîmplărilor de la 1821 sintem datorî cu o-î-ce propășire ce am

1) Șartă = charta, adică constituțiune, după numirea dată primei constituțiuni engleze, *magna charta libertatum* (1215)

făcut de atunci, căci ele ne-aū deșteptat duhul național ce era adormit cu totul. De atunci multe împrejurări din afară ne vin în ajutor: Curtea protectoare,²⁾ ca o răsplată pentru jertsele ce Romîniū i-aū făcut de la Petru cel Mare pînă la pacea de la Adrianopol, simțește o îngrijire adevărată pentru soarta noastră; și, deși încă rominismul nu triumfă, cum-zice d. Aron,³⁾ totuși existența politică începe a ni se așeza pe temeiuri mai statornice. În urma multor pătimiri, multor nenorociri, un orizonte mai senin ni se arată: pacea de la Adrianopol se închee între Rusia și Turcia, și drituri perdute de veacuri ni se întorc înapoi. Kiselef, un nume, pe care Romîniū nu trebuie să-l rostească de cit cu recunoștință și dragoste, este însărcinat cu regenerația patriei, cu punerea în lucrare a pravilelor menite să ne facă o nație, pînă la împlinirea celei mai mari făgăduințe, pînă la cea mai temeinică închezășluire a naționalității noastre adică numirea de domni pămîntenī, și pe viață, pe tronurile Moldaviei și Valachiei.

Pină aici, domnilor mei, vine istoria ce

2, Curtea protectoare = Rusia.

3) Aron Florian, autorul unei broșuri: *Patria, patriatul, patriotismul și al altor scrieri istorice.*

am să vă înfățișez. Sprijinul cel mai temeinic, ca să pot ajunge la țelul dorit, îl aștept de la indulgența d-voastră și de la nădejdea măgulitoare, că prin prelecțiile mele voi putea deștepta în d-voastră un duh de unire mai de aproape între toate ramurile neamului românesc, și un interes mai viu pentru nație și patrie. Aceasta mi-ar fi cea mai scumpă răsplătire și cea mai bună îmbărbătare în trudnicul meu drum.

Intr-o asemenea istorie, care cuprinde atâtea timpuri și atâtea locuri, chiar cu cea mai mare luare aminte, trebuie să fac greșeli: orî-cine însă va bine-voi a mă asculta ce-va, va însemna că ele se vor întâmpla din lipsa cunoștințelor și nici de cum din rea-voință sau cu vre-un scop ascuns. În înfătoșarea întâmplărilor cari sint aproape de noi, voi fi cu cea mai neadormită priveghiere, mărginindu-mă a vă arăta numai faptele împlinite, fără a vroi a vă descoperi și țelurile ascunse... Noi n'am ajuns încă așa de departe ca să putem trata cu nepărtinire istoria contemporană; aceasta este treaba viitorimii; Dumnezeu dară să mă ferească de a vroi a mă pune censorul conviețuitorilor mei, judecîndu-le sau criticîndu-le purtarea și faptele.

C. NEGRI

TRECUTUL ȘI VIITORUL ROMÂNIEI

1848

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Puține lucrări literare și mai puține discursuri posedăm de la Costache Negri. Totuși rolul lui politic — de și în timp scurt — e așa de mare în cît provoacă admirațiunea oricui.

În epoca pe care ne-am deprins—și cu drept— a o numi „eroică“, a istoriei noastre contemporane, Negri a lucrat mult, a făcut sacrificii de tot soiul pentru marea idee a unirii Principatelor.

Se știe că convențiunea din Paris de la 1857 a lăsat separate principatele, dar nu a prevăzut cazul cînd s'ar alege aceeași persoană pentru ambele tronuri. Românii au eludat litera convențiunii, făcînd unirea personală. Acest act trebuia să primească aprobarea diplomației europene. Cel care a stîrnut, a căutat în toate chipurile să convingă pe diplomați că bine este ce s'a făcut — a fost Costache Negri. Si nu era așa de ușor, căci puterile contrare unirii, și cu deosebire Austria și Turcia, voiau să se serve de această împrejurare ca să desființeze toate drepturile pe care le cîștigase Românii și să șteargă simpatia de care păreau a se bucura în fața multor diplomați europeni.

Negri apoi, după ce fu admisă unirea personală, lucră ani de zile pentru unirea defini-

tivă, care în 1861 se acordă de puterile Europei.

Iată ce a făcut Negri!

Discursul ce publicăm este rostit la o serbare ținută la Paris pentru amintirea lui Ștefan cel Mare (la 26 Decembrie 1848); el este expresia acelei nemărginite iubiri de patrie ce avea Negri.

Acest neasemnat bărbat, născut la 1812, muri la 1876 retras din lume, nevoind să primească nici unul din onorurile ce s'ar fi căzut cu atîta dreptate înaltelor sale merite și rarilor sale calități.

Trecutul și viitorul României

Iraților Români,

Depărtați de darnicul sin al maicei Patrii, dulce ne este astăzi a înnoi neperitoarea amintire a *marelui Ștefan*, Domnul rășboinic, zidul creștinătății către care s'au sfărîmat, în trecerile lor, nenumăratele urgii ale păgînătății, zidul neclintit, în timp de patru-zeci de ani au oprit învingerile sălbaticelor cohorte musulmane, care aveau de țintă cotropirea Europei.

Și însă care a fost răsplata noastră pentru atîtea lupte crincene? — Numai prestigiul istoric, — căci sîngele vărsat pentru Europa este acoperit cu o neagră uitare! Adîncă pildă că pe nădejdea și pe ajutorul altora să nu cate în zadar a se răzîma suferitoarea omenire!

Cîți alți domni pămîntenî au luat parte la acea îndelungă luptă pentru Sfînta Cruce!... Nume strălucite, cari vor rămînea

vecinic neșterse din inimile fiilor României, pe cât timp va mai bate în lume o inimă de Român!

Mircea, mare în pace, mare în războaie!

Mihaiu Viteazul, frunte între viteji, biruitor a sute de mii de dușmani cu o mină de fruntaș ca și el, nepăsător de moarte!...

Novac Hatmanul, mina dreaptă a lui Mihaiu, el care strigă înaintea unei crunte lovirii: «*Agerii mei frați! de cât o viașă cu rușine, mai bine zece morși cu cinste!...*»

Și însă inima-mi se împovoaă de mîlnire, cînd gîndesc că acel Mihaiu de care în vremea lui poporul cînta:

«Viteazul Mihaiu
Sare pe șapte cai
Și strigă Banatul... vaș»,

acel Mihaiu, purtă foc și sabie în Moldova!... Asemenea Ștefan, însuși marele Ștefan, purtă sabie și foc în țara Muntenască, — țara de frăție!... Crunta neunire dintru care isvorî în urmă slăbirea și robia amînduror țărilor, — căci cine le ar fi călcat, la un loc fiind ele, cînd în parte fie-care imprăștia grozava spaimă!...

Mateiu Basarab al Valahiei și Vasile Lupu al Moldovei, vrednici de străbateră veacurilor, înfîințază școli spre lumi-

narea neamului, școlii prii, care mult mai tèmeinic se ridică un popor, de cît prin crudele mijloace de sînge și de stîrpire!...

Ei înzestra:ă școlile cu averi de moșii, astă-zî prada unor călugări Greci de prin munții lumii!... Dar bun este Dumnezeuul părinților noștri! *Veni-va odată ziua dreptății, unde fie-tare să rămie cu ale sale!*...

Fraților, astă-zî e ziua Sfintului Ștefan. azi e sărbătoarea Domnului Ștefan cel Mare, acest fiu al unei mume romine, care, înăbușind glasul inimii, zicea după zidurile cetății Neamțului: *Mergi, fiule, de te bate cu dușmanii țării noastre și să nu mi te întorci de cît mort învins sau viu învingător!*

Azi e ziua să serbăm sfînta aducere aminte a atitor bărbați de slavă, care ni-au păstrat o patrie dulce și frumoasă.

Așezați, pre cum sîntem, în mijlocul îndoitului despotism al Europei și al Asiei, să ne dăm împreună frățeasca ajutoare mină de *Unire* și să zicem cu toții:

Trăiască Moldova! Trăiască Valahia! dar învrednicească D-zeu să putem striga într'o zi: *Trăiască România Unită!*

Atunci, fraților, soarele lumii va pătrunde și va împrăștia adîncul întunec în care zăcem; atunci numai vom fi ceea

ce trebuie să fim, adică : *fiii unei singure și puternice Moșii.*

In visurile mele înflorit se arată viitorul României. Sintem milioane de Români! Ce ne lipsește, ca să ajungem un neam tare? Unirea numai Unirea!... să trăiască dar Unirea Românilor!

Urarea și inchinarea mea este ca această strălucită zi, în care ne-am adunat ca să serbăm falnica umbră a lui Ștefan, patronul faptelor mărețe, — această zi să fie și pornirea unei strins încleștate legări între noi de a lucra cu toții la ridicarea din țărână a României și de a ne trezi în sfârșit la glasul eroicului său trecut, strigînd cu toții : *Trăiască Unita Românie!*

SIMION BĂRNUT

ROMÎNII ȘI UNGURII

1848

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Revoluția franceză din Februarie 1848, ca toate mișcările acestui popor, nu întârziă a arunca scînteia răscoalei în deosebite state ale Europei și pretutindeni unde pătura asuprită a națiunii nu mai putea răbda d'asupra-l putregaiul vechiului regim, această scîntee aprinse focul. Asemenea se întîmplă și la Viena în 13 Martie. Știrea aceasta sosind în Pesta, se produse și aci o mișcare democratică; apoi dieta ungară trimise o delegație la împărat ca să-l ceară aprobarea celor 12 puncte, între cari: minister unguresc independent, dieta anuală la Pesta, garda națională, și al 12-lea punct era *unirea Transilvaniei cu Ungaria*.

Împăratul, silit de împrejurări, admite cerețile dietei ungare și îndată se constituie primul minister unguresc.

Ungurii din Transilvania încep să agite prin toate mijloacele pentru unirea cu Ungaria, iar dieta Transilvaniei e convocată pentru 30 Maiu.

Românii se aflau într'o situațiune foarte în-

curcată. Ungurii prezentați unirea sub niște colorii care ar fi putut la prima vedere să înșele pe cine-va. Ziceau că, dacă Transilvania se unește cu Ungaria, atunci Românii se vor bucura de toate libertățile pe care le-au proclamat Ungurii pentru sine. Unii publiciști români se pronunțară pentru unire, alții contra. În această stare de nehotărîre se simțea lipsa unei direcțiuni, lucru mărturisit și în convorbirile particulare și chiar în publicitate. Bariț zice într'un articol că Românii au nevoie de un om care să poată „a ne lua de mină și a ne zice: veniți încoace, aci să stați, de aci să porniți, cutare să voiți, acestea să pretindeți înainte de toate”.

Aceasta era cu atât mai necesar cu cît se părea că curentul pentru unire se lățește.

Din fericire, inima cea mare care să se opună și Ungurilor, stăpînitorii și infuriații și Românilor poșniți pe calea rea, bărbatul care să sune trîmbița frăției și a luptei contra dușmanului—se arată.

Era Simion Bărnuț.

Născut la 1808, Bărnuț își făcu studiile parte la Carei, parte la Blaj, unde termină teologia; fu preot, apoi profesor, dar episcopul Lemeny îl destituî. Atunci se retrase la Sibiu, unde învăță dreptul. După revoluție studiază dreptul la Viena și la Pavia, luînd titlul de doctor. La

1855 fu numit profesor la facultatea din Iași, unde funcționa până la 1863, iar la 1864 muri.

La 25 Martie se răspândi printre tinerii din Sibiu o proclamațiune manuscrisă, având următoarea cuprindere: *Nici o unire cu Ungurii până nu vor tracta cu Românii ca națiune liberă la națiune liberă, căci și republica nu este de cât un despotism afurisit, fără naționalitate*“.

Pentru a se consulta Românii asupra acestei chestiuni, se convocă o mare adunare în Blaj. Guvernul unguresc, de și nu privea cu ochi buni aceste mișcări ale Românilor, fu nevoit a încuviința întrunirea.

Ziua fixată era de 3/15 Maiu, care cădea într-o luni. În ajun de dimineață piața cea mare a Blajului era înțesată de lume. Pe la 10 ore cîți putură intra se adunară în biserică pentru a se stabili înțelegerea ca a doua zi rezoluțiunile să se voteze cu înlesnire. Aci în biserică rosti Bărnuț faimosul discurs pe care-l publicăm mai la vale.

Efectul produs de acest discurs a fost de nedescris. El a devenit un fel de evanghelie, pe care Românii au s'o respecte cu sfințenie în toată vremea cît s'au desfășurat evenimentele din 1848 - 49.

A doua zi s'a deschis adunarea în cîmpia de la marginea orașului, care a primit de atunci numele de cîmpul libertății.

Aci s'aû votat o serie de principii democratice și s'a declarat că Românii din Ungaria și Transilvania nu vor discuta cestiunea unirii până cînd nu vor fi constituiți ca națiune de sine stătătoare.

Ast-fel s'a decis atitudinea Românilor în aceste evenimente. Incepu-se apoi războiul între Unguri și casa austriacă, Românii au luat parte ca auxiliari ai Austriei, pentru-că aceasta le făgăduia desființarea regimului unguresc, care alipise cu sîta Transilvania de Ungaria.

ROMÂNII ȘI UNGURII¹⁾

Frați Români,

Cine să nu se închine înaintea înălțimii omeneshi, cînd se uită la această adunare măreață, care face să salte de bucurie inima fie-cărui român bun, și insuflă respect și spaimă celor ce nu vor libertatea oamenilor și urăsc pe Romîni? Cine va mai putea zice că Romînul nu dorește o stare mai fericită, că pe el nu-l mișcă nici viersul cel dulce de libertate, nici chiar sentința de moarte, care i se prepară în adunările ungurești?

Ce judecați Fraților! aū dacă presimțesc rîndunelele apropierea veri și a iernii și animalele furtuna cea grea, și dacă unii oameni își spun mai nainte chiar ora morții: o gînte întregă să nu presimță pericolul

1. După volumul publicat în 1867 sub titlul „Dreptul public al Romînilor”, — în care figurează între anexe și acest discurs.

ce i se amenință, un popor întreg să stea nemișcat ca piatra, cînd îi bate ora fericirii și să tacă ca un surd și mut. cînd i se trage campana (clopotul) de moarte? — Aceasta ar fi un lucru în contra naturii și de tot cu neputință; inima Romînilor a bătut tot-d'a-una pentru libertate și iacă-î vedem acum cu multă hucurie cum s'aû deșteptat și cu ce uniune (unire) minunată s'aû legat că nu vor mai suferi ca să-î calce în picioare alte națiuni; ei se adunară cu cugetul de a-și revendica drepturile, cari le usurpă Ungurii, Secuții și Sașii de sute de ani, și ca să-și apere de perirea viitoare acel drept neînstrăinabil, de care nici Gotul nu cuteză a se atinge, nici Hunul cel sălbatic, nici Turcul necredincios; iar acum Ungurii liberali ne-o spun în față că vor să-l ia astă-zî în epoca frăției și a libertății!

Și cine să nu se miște acum, care popor să nu se aprindă de acest spirit dumnezeesc, ce anunță căderea servituii la toate popoarele, renașterea Europei prin libertate? Iacă și Viena încă i se închină, și prea bunul nostru împărat împlini dorința poporului dîndu-î constituțiune în 25 de zile ale lui Aprilie; cîtă schimbare, ce hucurie! acum nu mai e censura: a pic-

rit amica întunericului d'inaintea razelor libertății și patrona despotismului s'a stins cu rușine din împărăție ; de acum înainte nu va mai aștepta scriitorul cu lunile și cu anii întregi după oare-cite foii, care le dedese în mîna unui omorîtor de mintea omenească ; nici poporului nu-î va mai fi oprit a se uita în cărțile dregătorilor nici a descoperi scăderile guvernelor cele stri-cătoare fericirii omenești nu-î va mai fi păcat ; privilegiile și monopolul vor cădea, după titluri numai secii vor mai umbla. legile și judecățile se vor face de aleșii popoarelor, dar nu într'ascuns, ci la vederea tuturor.

Știți ce schimbare se făcu și în vecina țară ungurească de vr'o două luni incoace. Astăzi nu mai sînt legate minile Ungurilor, cum credea ei că erau legate mai înainte de guvernul din Viena. Ei au acum ministerul lor : singură persoana împăratului ca rege îi mai leagă de împărăție. Asta însă nimic nu-î împedică ca să nu sboare cu repegiunea vuiturului către ținta dorințelor ungurești, către opera cea mare a ungerii tuturor popoarelor.

Ei au publicat că vor să reverse hunătățile constituțiunii peste toți locuitorii țării fără căutare la religiune sau la național-

tate; toți locuitorii țării, zic ei, vor avea voie și ertare să vorbească, să scrie, să se apere și să își descopere sentimentele în ori ce chip legiuit, adică censura nu va mai fi, ci va fi libertate de tipar pentru toți. Miniștrii Ungariei nu vor governa țara numai după capul lor și după plăcerea lor, cum fac miniștrii statelor despotice, ci o vor governa după legile care le va pune țara în dietă: și dacă s'ar abate cu guvernarea de la legile și de la scopurile țării, atunci vor fi răspunzători, adică se vor trage la judecată ca și alți răi și vor fi certați după măsura relelor ce au făcut. Apoi dieta nu se va strînge numai atunci cînd i se va părea principelui, ci în tot anul; și la dietă nu vor trimite deputați numai nobilii, cîte-va urbi și sate ca pînă acum, în dietă nu vor șede numai comiții, baronii, prelații și episcopii, ci vor alege și vor trimite deputați, toți oamenii cari vor avea calitățile cerute de lege: și aceasta pentru aceea va fi așa, pentru că de aci înainte toți oamenii vor fi cetățeni liberi; pînă acum numai nobilii și popii catolici erau liberi și cîte-va urbi și comunități, de unde urma că numai aceștia puteau trimite deputați. Tot din această cauză a libertății tuturor, de aci înainte

greutățile țării le vor purta toți oamenii, vor da dare toți și ostași, și vor lua parte la făcutul căilor: de la greutatele aceste nu vor fi scoși nici domnii, cum era pînă acum. Se va ridica o bancă națională pentru înaintarea, înlesnirea și înflorirea industriei și a comerciului în toate părțile vieții de stat. Dar mai e încă un lucru minunat, de care și morții încă vor sălta de bucurie în morminte, cînd se va înființa și pe pămîntul Ardealului: ăst lucru e ștergerea iobăgiei. Libertățile acestea mari se vor scrie toate în cartea Constituțiunii pentru mai mare tărie, și pe constituțiune vor jura și oștașii. Afară de aceste lucruri minunate, ministerul a mai publicat încă un punct: uniunea Ardealului cu țara Ungurească; ce ferbere și ce turburare a cășunat în țară uniunea aceasta, nu e de li:să a mai spune, că o știu toți: asta însă să o însemnăm, că această uniune nu e nimic mai puțin de cît contopirea, care o doresc Ungurii de mult, adică Ungurii vor, prin uniune, să șteargă de o cam dată privilegiile Ardealului și, împreună cu privilegiile, să stingă pe toate popoarele ne-ungurești, ca să facă din toate numai o națiune, care să se numească națiunea cea mare și tare

ungurească. Ungurii leagă toate bunătățile vieții constituționale de uniunea cu Ungaria; ei zic că în uniune se coprind toate și că fără ea nu e cu puțință nici o libertate. Și acum uniunea asta e la ușă: ce să facem?

Ca să-mi pot da părerea cum să iasă odată ginta noastră din acest labirint, în care o au băgat Ungurii înainte vre-o nouă sute de ani și tot mai mult o încălcesc: vă rog fraților! dați-mi voe ca să spun mai înainte pe scurt raporturile Românilor cu Ungurii, de cind sînt sub dominarea unguească, pentru că eu consider pe două popoare ca pe doi oameni: precum doi oameni nu se pot ajuta unul pe altul dacă nu-și cunosc lipsele, nici nu se pot feri unii de alții dacă nu-și cunosc firea și caracterul, chiar așa vin de a se considera și două popoare. Dați-mi voe să arăt ce legătură este între naționalitatea și libertatea, cultura, chemarea și toată viața unui popor, ca de aci să cunoaștem ce să judecăm de uniune și ce să judecăm de libertatea aceea ce ni-o promet Ungurii, preț pentru naționalitate. O! de v'ar face cuvîntul meu, ca așa să simțiți cei 944 de ani ai umilirii Românilor, cum simte șerbul o zi de domnesc în care a

lucrat de dimineata pînă seara, flămînd, ars de sete și bătut! O! de v'ați înfiora de această leșinare lungă a națiunii noastre, ca și cînd ar fi căzut numai erii la riul Căpușului domnul nostru Gelu! Atunci eu sper că la lumina istoriei și a libertății va pieri și năluca uniunii, cum piere negura dinaintea soarelui, acea năluca, ce ne amenință cu moarte națională după o leșinare îndelungată. Iar experiența părinților noștri cea de o mie de ani ne va arăta ce cere astăzi de la noi onoarea națiunii Romine și ne va învăța tot de odată ce să facem ca să punem fundament sigur la fericirea gîtii noastre pe viitor!

Vechii Romani țineaū tot-deauna minte atit facerile de bine cit și relele ce le pricinuia vre un popor sau vre un rege. Aceiași ținere de minte au moștenit și Romîni. Ei nu pot uita ca Ungurii cînd au venit prin țările locuite de Romini au trait prietenește multă vreme, ba au legat chiar alianțe cu diferiții principii ai Romînilor și apoi prin înșelăciune i-au învins și i-au supus. Această supunere însă n'a ținut mult, căci îndata Ungurii au înțeles ca victoria lor e ceva cu totul trecător și ca e mai bine sa considere pe Romîni de o potrivă în drepturi cu ei. Ast-fel pe la 1291 Romîni lucrau în diete în tovărășie cu Ungurii, cari nu se gîndeau sa persecute naționalitățile; ba înca

primul rege al lor zicea : Regnum unius linguae imbecille est.

Cu timpul însă ei încep a se purta tiranește cu poporul și cu naționalitățile. Această purtare provoacă răscoale populare, dar Ungurii în loc să înlătore cauzele raului, fac așa numita *unire a celor trei națiuni* la 1437, adică nobilimea ungurească, Secuif și Sașii se unesc în contra Românilor. Toată Transilvania, pământ românesc, devine țara streină și numai cele trei națiuni au dreptul aci, pe cînd Românii sînt numai *tolerați*.

La 1514 dieta ungurească primește *Decretum tripartitum juris*, lucrat de Ștefan Verböczi. Prin acesta poporul era împărțit în nobili și țărani, cei d'întîiu cu drepturi și cu putere nemărginită peste țărani, iar aceștia fără puțință de a avea proprietate imobiliară și legați de pământul pe care locuiau.

În 1653 și 1669, sub domnia principilor independenți, se decretă legislațiunea Transilvaniei cuprinsă în așa numitele : *Aprobatae et Compilatae Constitutiones Transylvaniae*. După aceasta constituție, Românii nu sînt recunoscuți, religiunea lor nu e considerată ca religiune de stat ; preoții romîni sînt supuși la toate greutățile, pe cînd cei ungurești au toate privilegiile.

Pe la finele secolului XVII calamitățile Românilor întrec toată măsura. În aceste timpuri Iesuiții spun Românilor că, dacă se vor uni cu biserica Romei, vor căpăta o stare mai bună. Aceste făgădueli ademenesc pe nenorociții Romîni și o mare parte din ei se unesc cu biserica catolică. De atunci se despărțesc în *uniți* (greco-catolici) și *neuniți* (greco-orientali).

De aci au rezultat oare-cari foloase mater:le pentru Romîni și ajutorul tinerilor uniști ce mergeau la școalele clericale din Austria sau din Roma; au rezultat însă și rele, din cari cel mai mare este dezbinarea produsă între frați. Și harem s'au purtat mai bine Ungurii cu națiunea romîna fie și numai cu cea unită? Nici decum. Tot preoții catolici aveau pasul înaintea celor uniști. Aceasta a fost în adevăr o învățatură crudă pentru Romîni ca să nu se mai înșele altă dată.

De aceea exclamă autorul :

Să jurăm, fraților! și ca frați de un singe să eșim la luptă în contra celui dușman al naționalității noastre, ce vine către noi cu flamură de uniune nouă de la tara ungurească!

Știți că Ungurii, mai ales de doisprezece ani incoace, și-au propus să topească într'una pe toate națiunile cele de sub coroana Ungurească și să facă din toate numai o națiune tare și mare și regn regat) tare și mare Unguresc.

Acesta e un lucru foarte mare, bine să însemnăm că e într'adevăr mai mare de cît toate victoriile lui Atila și ale lui Arpad, pentru că aceștia au supus cu puterea niște popoare blinde și le-au ținut în ascultare tot cu puterea pînă ce se stinseră ei; după perirea lor națiunile acestea au rămas cu datinele, cu limba și cu re-

ligiunea lor. căci acei cuceritori barbari aveaŭ lipsă numai de brațe, iară nu de limba națiunilor subjugate; de averea, nu de religiunea și datinele lor naționale.

De tot altmintrelea cugetă Ungurii din zilele noastre. Aceștia aŭ aflat că Atila și Arpad sau Ștefan și Mathia Corvinul aŭ făcut rău că nu i-aŭ uncurit pe toți locuitorii Panoniei și ai Daciei, că a lucrat ei după principiul: *regnum unius linguæ imbecille est.*

Așa dar Ungurii de astăzi de ciți-va ani încoace lucrează la ungurirea Schiailor, Rominilor, etc., cu o însuflețire care ar produce fapte demne de mulțumita omenirii întregi, cînd ar pune atita osteneală pentru ca să introducă libertatea cea adevărată nu numai la națiunea ungurească ci la toate națiunile, de a căror egalitate nu vor să știe nimic.

În ce chip să apucă un econom bun cu toți feciorii și domesticii de cultura agrilor săi, împarte lucrul la toți, le dă mijloacele cele de lipsă și cată de ei, ca să se poată bucura la timpul său de un cules bun, de un secerat mănos; așa s'aŭ apucat și Ungurii cu toate puterile de lucrul lor, ca să-i facă Unguri pe toți.

Dieta Ungariei de la 1836 puse lege

ca să se ducă ungurește toate negoțiile administrațiunii publice și să se bage limba ungurească în toate școalele din Ungurii; jurnalele ungurești din ambele patrii Ungurești — așa numesc ei Țara Ungurească și Ardealul — lătesc de mult planul unguririi pretutindenea, învață pe toate națiunile, că nu e scăpare într'alt nume afară de cel unguresc. De este vre-un Român aci de față, care n'ar fi citit gazeta de Pesta, pentru acela mai repet, că de cînd începu a eși astă gazetă, redactorele ei Ludovic Kossuth strigă neîncetat cu vîersul tunetului către toți Ungurii: «să ne grăbim, să uncurim pe toți Croații, Romîni și Schiaii; că de nu, perim!» In ce chip se repede un torente din munte după frîngere de nor, desrădăcinează arbori, ucide oameni și vite, spală semănături și sate, duce și răstoarnă tot: așa se repede acest bărbat în contra națiunilor neungurești, și cu atita furie amenință că le va stînge și nu va suferi «in secula seculorum» ca să facă măcar învățături morale în limba națională prin seminariile lor, în cît comitele Szechényi, cel d'întîi apostol al unguririi, e constrins a-î dumiri (potoli) furia și a-î striga: «să nu-î constrîngem cu foc și cu fier, ci să-î primim

in constituțiune, ca și ei să ne primească pe noi, adică limba noastră». Nicolae Wes-selényi dă sfat Ungurilor că, «numai acei Romîni să capete drepturi de cetățean cari se vor face Unguri», și-î pare rău că Ioan Bob, episcopul Romînilor, a făcut toate fundațiunile sale in interes național.

Așa cugetă și lucră toată nobilimea înaltă. Ce să zic de corifeii inteligenței Ungurilor? Unul din cei mai renumiți învățați ungurești scriind memoriul despre apărarea pruncilor mici arată că lățirea limbii Ungurești peste toți locuitorii țării e mai 'nainte decit libertatea și fericirea țării; «faceți să vorbească ungurește toți locuitorii țării — strigă acest ungur învățat—atunci eu nu voi cere de la voi, ca grație, libertatea și fericirea țării.» Altul provoca mai an pe episcopiî Romînilor de a dreptul, ca să se apuce numai de cît de traducerea cărților bisericesti de pe limba romînă în cea ungurească ca să se bage în biserică Romînilor.

Cine să nu fi auzit cum fierb și cum se trîmîntă Unguriî de cîțiva ani ca să facă școale apărătoare de prunci, în care să se ungurească mai întîiu prunciî Romînilor, învățînd limba ungurească de la 2 ani pînă la 7, apoi în vre-o două-zeci de ani

să se ungurească satele și comunitățile române pe calea aceasta? Care Român nu știe că înainte cu șase ani se primi planul ungeririi și de către dieta din Cluj, și se făcu proiect de lege, ca să se pue răstimp de 10 ani națiunilor neungurești ca să învețe ungurește, pentru că după aceea vor curge se vor face toate în limba ungurească. Să spună venerabilul consistoriū din Blaj, care se află de fată în biserică, câtă Irică și cutremur i-aū cuprins pe toți, cînd aū înțeles acest proiect al Dietei, și cu ce însuflețire se apucară să întoarcă răul acesta de la națiunea romină!

Iacă ce voesc Ungurii și care e scopul lor, Pînă în 15 Martie încă nu stiau ce să facă, pentru că le erau legate miinile și picioarele de cabinetul din Viena, și nu puteau purcede în contra Croaților și a Schiailor, cum doriaū, nici nu puteau apuca toate mijloacele, care erau de lipsă la acest scop: acum aū ministerul lor, acesta cunoaște mijloacele; și pot zice, că locul intiiū între mijloacele acestea îl ocupă Uniunea — nu e de lipsă a mai adăoga că «Uniunea Ardealului cu țara ungurească», pentru că aceasta se înțelege de sine. Dacă ai întreba pe vre-un Ungur ce este Uniunea, s'ar miră de neștiința-ți și dacă ai

mai întreba, și-ar răspunde că Uniunea e fericirea, e libertatea însăși. Uniunea e cornul abundenței, care coprinde toate bunătățile pămîntești; cine are Uniunea, are toate; Uniunea ne dă toate; pentru aceia de acest cuvînt misterios sînt pline toate gazetele; Uniunea e materia de conversațiune în toate cercurile societății; Uniunea e scrisă pe toți pîreții; ilamură uniunii e plantată pe case, pe biserică și chiar pe căile călătorilor.

Ea însă cu toate acestea nu sînt mulțumit cu Uniunea, nici nu mă răpesc de bucuria cea universală; ci vrea să cerc mai cu de amăruntul: ce este Uniunea pentru Unguri? și ce este Uniunea pentru Romîni?

Ce se ține de întrebarea întiiu: ce este uniunea pentru Unguri? aceasta o poate cunoaște fie-cine fără să fie politic; știm toți că Ungurii vrea să facă țară ungu-rească, din pămîntul Ardealului, vrea ca să nu mai fie două patrii ungu-rești mici; ci să se facă din amîndouă o patrie ungu-rească mare. Ungurii simt că proprietatea care și-au arogat pînă acum asupra pămîntului Romînilor, nu stă pe temei sigur: pentru că din dreptul răzbelului cuceritor nu se naște proprietate, ci nu-

mai posesiune pînă se simte în putere națiunea subjugată ca să scuture jugul. Asta bine o știu Ungurii: ei știu că Maurii nici în 700 de ani nu și-au cîștigat dreptul asupra Spaniei; pentru aceea vrea acum a-și cîștiga proprietatea, care în adevăr nu o au pînă acum; prin uniune vrea a-și pleca pe Romîni, ca să 'și dea din mîini proprietatea pămîntescă, bunătatea cea adevărată pentru niște bunătăți părute și înșelătoare. însă pînă acum numai urmele tiraniei ungurești sînt tipărite pe pămîntul Romînilor, ca și pe fețele lor: dreptul lor nu e intabulat (scris) nicăeri; cu Verböczi, cu Aprobatele și cu diplomatele regilor Unguri nu pot proba proprietatea asupra pămîntului altor națiuni, fiind-că acestea, ca niște documente fabricate de Unguri pe partea lor, n'au putere înaintea judecării umanității; iar dacă i-ar putea pleca pe Romîni la uniune, atunci învoirea Romînilor le ar da document nou, cu care și-ar consolida posesiunea cel puțin încă pe cîte-va sute de ani, nu pentru totdeauna, fiind-că nici o generațiune n'are drept să pună jug pe grumajii generațiunii viitoare.

Pămîntul Transilvaniei este locuit în cea mai mare parte de Romîni; deci nu mai poate în-

căpea îndoială al cui să fie acest pământ. Deci, cînd se întreabă dacă primim sau nu unirea, trebuie să înțelegem: *primim să ne vindem Ungurilor țara saŭ nu?*

Unirea da Ungurilor: o țara întreaga fără nici o osteneală și o țară bogată în aur, în sare, în fier și în atîtea altele. *Iată ce este unirea pentru Unguri.*

Ce este uniunea pentru Romîni? Dacă ne aducem aminte ce au folosit Romînilor toate uniunile de pînă acum politice și religioase și vom considera că și uniunea de acum numai spre binele Ungurilor se urzește, putem prevedea ce va fi uniunea pentru Romîni. Cu toate acestea să o cercetăm ceva mai cu de amăruntul, ca să vedem și să ne convingem că supt larva libertății și a frăției, cu care ni se înfățișează uniunea, ea nu acopere pentru noi libertate, nici frăție, ci numai servitute și o fiară sălbatică, care mă-nincă națiuni.

Eŭ zic că libertatea cea adevărată a verii-cărei națiuni nu poate fi de cit națională. Care om nu se va simți vătămat pînă la inimă, dacă-l vei opri să nu vorbească, pre unul pentru că l-a făcut natura mai tîrziu, pre altul mai repede la vorbă, pre unul pentru că l-a făcut natura Ungur, pre altul Sas: dacă-l vei opri

să nu umble, pre unul pentru că are mersul mai lin, pre altul, căci pășește mai repede de cît alți oameni; aș nu li se va turbura fierea, cînd va auzi unul: tacî tirziule: altul, tacî moară de vînt; altul: ține-ți gura. Ungure, Sasule, etc.: într'adevăr toți vor fierbe de minie, pentru că tot omul are voie să vorbească și să meargă cum i-a dat natura și cum poate: și cînd i-ai atacat libertatea aceasta, i-ai vătămat tot de odată sentimentul de onoare, adică: libertatea vericărui om e legată de persoana lui cu cea mai strînsă legătură, e proprietatea lui cea mai personală și poartă chipul persoanei fie-cărui om, așa cit nimeni nu se mișcă, nu cugetă, nu vorbește, nu umblă, etc. de cît fie-care în formele sale. Acum să trecem de la persoana omului, la persoana națiunii, care încă are personalitate, dacă e drept că persoanele nu-și perd natura cînd se leagă într'un corp național cu limbă și datine comune, și iată că tot aceeași vom fi constrinși a zice și de națiune ce zicem de o persoană singură, că libertatea națiunii încă e legată strîns cu persoana ei, ca și a persoanelor firești, dacă nu mai strîns; libertatea națiunii încă poartă chipul națiunii, cum poartă

libertatea personală chipul persoanei omului! națiunii încă i-a dat natura forme precum persoanelor firești; cu persoana națiunii de odată se naște și libertatea ei ca și a persoanelor singuratică și cu persoana dimpreună se stinge; tot ce ajută și împiedică persoana, ajută și împiedică libertatea națiunii; tot ce lățește libertatea, aceea crește prețul și înalță demnitatea națiunii; cu cât își prețuește mai mult persoana sa oare-care națiune, cu atât își prețuește mai mult, cu atât își iubește mai fierbinte și libertatea și cu atât are mai mare preț și respect înaintea ginților, face și pate lucruri mari pentru onoare, nu suferă nici un scăzământ din libertatea sa, pentru că ea simte că fără de libertate nu e onoare pe pământ și viața națiunii fără onoare e mai amară de cât moartea: pentru libertate își pune averea și viața, libertatea e coarda inimii ei cea mai personală, proprietatea ei cea mai națională, inima ei, sufletul ei, ornamentul ei!

Ce ar face Ungurii, când le-ar cuvînta încă o dată, de pe tron împăratul Iosef în chipul următor: Ungurilor! acum este epoca libertății, eu am pus filosofia ca să fie dătătoare de legi în împărăția mea;

fiți liberi toți, vorbiți ce vreți însă numai nemțește; ridicați-vă școli și învățați, însă numai nemțește; ridicați-vă teatre și tipografii. faceți și tipăriți ce vă place, însă numai nemțește; lepădați-vă portul național și limba voastră cea necultă, pentru că așa cere unitatea și scăparea statului să fie numai o limbă în școli și în teatre, în case și în piață, în biserică și la judecată: aș n'ar ridica Ungurii iarăși furci ca să spinzure portul nemțesc, cum aș făcut după moartea împăratului Iosef? Ce ar zice și cum s'ar purta Germanii, când i-ar face alt Napoleon Bonaparte să-și lepede limba cea aspră și când le-ar impune limbă, legi, guvern și datorie franțuzești, fie acestea cât de liberale chiar și pină la gradul cel mai înalt republican? Cum s'ar mulțumi cu rusismul Cabinetele, Dietele și Universitățile de la Pesta pină la Berlin și Göttinga, când i-ar constringe Rusul pe Ungurii și Germanii la limba și religiunea ortodoxă, apoi să-l îmbrace de o sută de ori mai liberal de cât e îmbrăcat maghiarismul? Acum inchipuiți-vă că vin niște deputați de la dieta Ungurească în mijlocul acestei Adunări și încep a cuvînta în chipul următor: Romini! astăzi e ziua libertății tuturor, pentru voi încă sînt puse

scaune la masa libertății, veniți de ședeți și voi judecători de la comitate pînă la cancelaria de curte și luați parte la toate onorile politice și militare, însă numai cei ce știți ungurește ca Ungurii născuți; acum e ziua dreptății pentru toți, veniți toți cei asupriți de luați dreptate estină și repede, însă vedeți să vă fie scrise instanțele ungurește, și să luați tot-d'a-una cîte un Ungur lingă voi, ca să vorbească pentru voi la judecător, pentru că știți că mama noastră cea dulce, patria comună, nu mai suferă în judecăți altă limbă fără numai cea ungurească, nici să ni se plîngă cineva fără numai cu lacrimi ungurești; astăzi e ziua luminii, școalele țării sînt deschise și pentru voi, nu ca înainte de Împăratul Iosef, învățați drept aceea toți și vă luminați, însă numai ungurește, pentru că așa cere unitatea statului! Nu vă întreb dacă s'ar afla Romini, vari să accepte ver-o deregătorie, în care văd că trebuie să lucreze în contra națiunii sale, pentru că vînzători au fost la toată națiunea și vor fi; nu vă întreb dacă vor merge Romini la judecători, cînd vor vedea dreptatea legată de limba ungurească, ci vă întreb, au este aceea libertate care leagă onorurile țării numai de o limbă în țara

aceea unde sînt mai multe limbi; aș drep-
tate e aceea care o face Statul numai
celor ce scriu ungurește, luminează adevă-
rată e aceea, de la care oprește Statul
pe toți cei ce nu scriu ungurește? Eă zic
că aceasta nu e libertate, nici dreptate,
ci este o calamitate mare pe acele po-
poare nefericite, cari aș căzut în astă
groapă întunecoasă ce poartă nume de stat.

Ce vor folosi Romîni de libertățile ungu-
rești? Ce va fi libertatea tiparului, dacă va fi
numai spre folosul ungurizmului? Ce este res-
ponsabilitatea miniștrilor, dacă aceștia repre-
zenta numai națiunea ungurească? Dieta nu va
fi a țării și a națiunii ungurești? Va purta a-
ceasta grijă pentru dezvoltarea culturală a Ro-
mînilor?

Ce este egalitatea civilă, dacă judecătorii sînt
unguri? Dreptatea nu depinde numai de la legi
bune, ci și de la judecători buni și drepecți. Cum
va fi Romînul egal înaintea legii, cînd va fi ob-
ligat a vorbi prin gura Ungurului?

Ce egalitate religioasă se poate spera de la
ei, cînd încă în 1842 episcopii Romîni erau în-
demnați de deputații unguri să traducă pe un-
gurește cărțile bisericești?

Se promite desființarea servituției. Aceasta nu
e favoare ce acordă Romînilor Unguri, ci e o
cerință a necesităților timpului.

Garda națională este în adevăr o garanție
pentru libertatea unei națiuni; dar ce vor fo-
losi Romîni, dacă regimentele acestei garde
vor fi ungurești?

Orf-cît ar fagadui Ungurii, sint vorbe deșerte. Libertatea unei națiuni poate fi numai națională și libertate fără naționalitate nu se poate înțelege la nici un popor de pe pămînt.

Și dacă învățămîntul se face în limba maghiară, ce înaintare putem spera noi pentru națiunea romîna? «Vai de națiunea care nu umblă pe picioarele sale sau nu vede de cît cu ochii altei națiuni!»

De sigur că un individ dintr'un stat nu pôte să zică : *eu sînt statul*. De ce dar ar putea s'o zică zece sau o sută sau o mie sau o parte din stat? De ce limba unora să fie limba diplomatică și a altora să fie desprețuită? Ce fel de egalitate este aceasta, dacă nu poate fie-care să se dezvolte după firea sa în toate manifestările vieții de stat?

Statul fiind poliglot, nici o considerațiune nu poate cere unitatea limbii sau o cere despotizmul și cugetul de a răpi libertatea națiunilor. Deci nu poate nici națiunea ungurească să ceară această unitate, afară numai dacă nu ar spune că o cere în numele despotizmului.

Aceasta este uniunea pentru Romîni. Pentru Unguri e viață, moarte pentru Romîni; pentru Unguri libertate nemărginită, pentru Romîni servitute eternă.

Ar fi o mare greșeală pentru Romîni dacă ar primi unirea propusă de Unguri și generația ce o ar face s'ar blestema de generațiile viitoare.

Așa posteritatea romînă se va mira de nesimțirea noastră și ne va blestema în

morminte, căci ani ascultat cu nepăsare sentința de moarte a ginții noastre, căci n'am recurs chiar și la cele mai din urmă mijloace pentru apărarea numelui Român, căci nu ne-am ridicat toți pentru unul și unul pentru toți ca să depărtăm de la strănepoți această iniemie nemeritată : nu era lucru mai strălucit și mai măreț înaintea oamenilor și a dumnezeilor, ca să ne-o știm pentru nemurire, și mai bine să descindem toți în morminte la părinții noștri încoronați cu glorie, de cit să lăsăm o infamie eternă ca ereditate (moștenire) nefericiților noștri strănepoți? Ce limbă poate să spună amarul, care-l suferă numai în trei zile omul condamnat la moarte, dar apoi amarul unei națiuni cine-l va spune, pe care o ar vinde iiii săi cei înțelepți? Ce condei poate să descrie durerile celui îngropat de viu : iacă el se deșteaptă în mormint, își mușcă buzele și-și roade mâinile de desperare, că nu-î lucește nici o rază de scăpare în fundul mormintului; ci durerea acestui nefericit e scurtă: iar durerea unei națiuni ce merge spre pleire, va trece împreună cu istoria din secol în secol și de la generațiune la generațiune, cînd nu se va mai auzi nici o vorbă Română între Olt, Mureș și Tisa, cînd su-

netele cele dulci ale limbii noastre se vor fi schimbat de mult în sunete barbarice amorțite, când nu se vor gloria (mândri) strănepoții celor de astăzi, cum că sînt vițe de sub cerul cel blind al Italiei, când le va fi rușine de memoria Scevolilor, Bruților, Scipionilor și vor jura poate că se trag de a dreptul din turmele lui Atila: atunci sapa și aratrul (plugul) barbarului va scoate din mormint cîte o piatră romană, ca să mărturisească cum că pietrele aū mai multă simțire de venerațiune către memoria națiunii celei d'întiū, care a figurat o dată în lume, de cît milioanele de legionari, pe cari ne aū așezat aici Traian ca să păzim nemoartă gloria numelui de Roman; și noi în loc să o mărim, o am micșorat, o am întunecat, o am vîndut și, împreună cu națiunea, o am îngropat în anul 1848!

Oratorul enumără dezideratele pe cari ar trebui să le exprime Adunarea:

a) Romîni și nu primesc unirea, caci Ungurii nu merită aceasta.

b) Adunarea să proclame libertatea și independența națiunii romîne.

c) Toți cei de față să jure că nici odată nu se vor lepada de naționalitatea lor, ci o vor apăra în contra tuturor dușmanilor.

Pe cînd vorbea acestea, un glas din Adunare zice:

«Da, să ne unim, să nu mai fie uniți și neuniți între Români». Atunci oratorul explica ideea, să, spunând că n'a voit nici decum să se gîndească la unirea confesională, care nu e în discuție, ci la unirea națională.

Din unirea aceasta națională urmează că de acum înainte Romînii să nu mai încredințeze soarta lor celor mari și episcopilor și toată națiunea să lupte la o altă pentru drepturile ei.

Care fiind așa, fraților, dați să mai aruncăm încă o dată o căutătură peste zilele națiunii noastre, de cînd jelește sub domnirea ungurească; dați să reculegem cu mintea încă o dată, de și este lucru trist și dureros, cum i-au asuprit și cum i-au batjocorit Ungurii pe Romîni cu legile, cari sînt destinate de la natură spre apărarea oamenilor; cum s'a unit cu toate gîntile asupra lor; cum i-au privilegiat, asupra națiunii noastre și pe Sași și pe Sîrbi și pe toți, ca să-și poată vărsa veninul asupra Romînilor și acolo unde nu le ajung dinții cei răutăcioși; cum i-au oprit de la școli ca să rămînă orbi; de la dregătorii, ca să n'aibă apărători; pe care nu i-au putut strica cu uniuni politice, i-au încălcat cu uniuni religioase; și acum cînd se anunță libertatea la toată lumea, ei ne anunță stingere de tot. —

Așa, Fraților! închipuiți-vă încă o dată

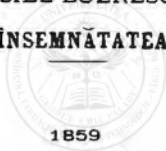
cum că această mie de anî a tiraniei ungurești e numai o zi în viața cea dureroasă a națiunii noastre; închipuiți-vă că dimineța ne aû băgat în jug, toată ziua ne aû minat și acum, cînd veni seara ca să repauzăm. numai pentru aceea ne iaû jugul de pre cerbice (gît) ca să ne omoare. — Care națiune de pe pămînt nu s'ar ridica de la mic pînă la mare, cînd își vede numărate zilele vieții? Libertatea verî-lărui popor e bunul lui cel mai înalt și naționalitatea e libertatea lui cea din urmă: ce preț mai are viața lui după ce și-a pierdut tot care îl face demn să mai fie pe pămînt? În mîna acestei adunări e pusă viața și moartea, soarta prezintă și viitorul, nu al unui om, ci al unei națiuni întregi: ce va răspunde Adunarea înaintea națiunii, a lumii și a posterității cînd ar subscrie sentința de moarte asupra națiunii sale? — Decî Fraților: nu vă uitați la pretențiile Ungurilor cele nedrepte, nici la acei puținî înșelați și înșelători dintre noi, cari, în speranța lefilor, ce așteaptă în împărăția Ungurească, țin cu Ungurii și zic că apără onoarea și salutea (scăparea) națiunii noastre, considerați că aceștia sînt datorî a lătra pentru osul ce li-l aruncă străinii ca să latre pe

frații lor și să muște pe națiunea și mama lor însăși: ferțiți-vă de ei, căci nu sînt Romîni. Căutați la această mulțime de Romîni, care strigă în numele a toată națiunea: să nu ne ducem la masa libertății ungurești, căci bucatela ei toate sînt înveninate; să nu ne vindem țara și limba. căci perzindu-se o dată nu se mai poate cîștiga; uniți-vă cu poporul toți, preoți, nobili, cetățeni, ostași, învățați să vă consultați cu un cuget asupra mijloacelor reinvierii naționale, pentru-că toți sînteți 'sii ai aceleiași mame și cauza este comună; țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străinii așa de ușor în partea lor, cum îi trag pe unii din cele alte clase, cari urlă împreună cu lupii și sfișie pe popor d'împreună cu aceștia; nu vă abateți de la cauza națională de frica luptei: cugetați că alte popoare s'au luptat sute de ani pentru libertate. Inșă cînd vi se va părea lupta cu neputință, cînd se vor ridica greutățile asupra voastră ca valurile mării turbate asupra unei năvi, cînd va deslega principele întunerecului pe toți necurații și-î va trimite ca să rupă legăturile frăției voastre și să vă abată de la cauza și amoarea (iubirea) gînții noastre

la idoli străini; aduceți-vă aminte atunci, cu cită însuflețire și bărbăție s'aŭ luptat străbunii noștri din Dacia pentru existența și onoarea națiunii noastre, precum ne-aŭ lăsat scris Bonfiniu cu aceste cuvinte: «Coloniile și legiunile Romane, copleșite de barbari țin încă limba Romană și, ca să nu o piardă cu totul, atit de tare se luptă, în cit se pare că nu s'aŭ hătut atit pentru ținerea vieții cit pentru neatingerea limbii. Căci comptind (socotind) bine desele inundațiuni ale Sarmaților și ale Goților, apoi erupțiunile Hunilor, Vandalilor și ale Gepizilor, incursiunile Germanilor și ale Longobarzilor, cine nu se va mira foarte că încă s'aŭ ținut urmele limbii Romane între Daci și Geți?» Așa fratilor! aduceți-vă aminte atunci că vor striga din mormint străbunii noștri: Fiiilor! Noi încă am fost nu o dată în împrejurări grele, cum sinteți voi astăzi; noi încă am fost inconjurați de inamic în pământul nostru, cum sinteți voi astăzi, și de multe ori am suferit doară și mai mari rele de cit voi: fost-am cu Goții, dar nu ne-am făcut Goți; fost-am cu Hunii, dar nu ne-am Hunit; fost-am cu Avarii și nu ne-am Avarit; fost-am cu Bulgarii și nu ne-am Bulgărit; cu Rușii și nu ne-am Ru-

sit; cu Ungurii și nu ne-am Ungurit; cu Sașii și nu ne-am Nemțit. Așa este fiilor nu ne-am nemțit; ci ne-am luptat ca Romini, pentru pământul și numele nostru, ca să vi-l lăsăm vouă d'împreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s'a născut; nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă unguriți nici voi, rămâneți credincioși numelui și limbii voastre; apărați-vă ca frații cu puteri unite în pace și în război; vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și Romanitatea noastră: luptați-vă și voi și le apărați ca lumina ochilor voștri, pînă ce se va restaura capitolul și va trimite la voi senatul și poporul Roman pe Traian cu legiunile peste Dunăre, ca să vă încoroneze cu laurul nemuririi pentru constanța și bărbăția voastră! Dixi et salvavi animam meam.

VASILE BOERESCU
DESPRE ÎNSEMNĂTATEA UNIRII

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Convențiunea făcută de puterile europene în 1857 pentru reorganizarea principatelor române, nu stabilise unirea principatelor cum ceruse divanurile ad hoc, ci lăsase fie care stat cu administrația separată.

La 5 Ianuarie 1859 trebuia să se facă alegerea domnilor în amândouă țările. Partidul național voia să facă în mod indirect ceea ce refuzase puterile a face în mod direct. De aceea în Muntenia se amină alegerea ca să se vadă cine va eși în Moldova. Toate probabilitățile erau pentru alegerea lui Bibescu, fostul domn.

În ziua de 23 Ianuarie, guvernul aduse armată la Mitropolie; poporul veni în mare număr să se intereseze de această alegere și numai prudența colonelului Vlădoianu, comandantul, care fusese înțeles cu partidul național să nu trăgă scâpă capitala de o vărsare de sînge.

Ședința se amină pe a doua zi.

În adunare spiritele erau foarte agitate. Declarîndu-se ședința secretă, Vasile Boerescu rosti discursul ce publicăm aici.

Acesta fu hotărîtor.

Iată ce spune un ziar din timp: „Încă acest cuvînt nu se sfîrșise și lacrimile curgeau mai

din toți ochii. D-l dr. Arsachi, om luminat și experimentat, se sculă spre a arăta că acest exemplu nu este unic, că Suedia și Norvegia au un singur rege, măcar-că legile lor sînt altele precum nu este la noi. Prințul Dimitrie Ghica se ridică, ca inspirat, și cu șiroaie de lacrimi în ochi zise: „Această idee îmi veni, fraților, în acel moment critic de eră, cînd poporul cu oștirea erau la așa puțină distanță, cînd un singe de frați era aproape să se verse. Să ne dăm mina, să fim frați și să nu tragem asupra-ne blestemele posterității!”

Se procedă apoi la vot în ședință publică și Cuza, domnul Moldovei, se alege domn al Munteniei cu unanimitatea de 64 voturi exprimate

CUVÎNT DESPRE UNIRE¹⁾

Pentru ce sintem împărțiți în două cîmpuri? Pentru ce ne numim noi și voi? Aă nu sintem toți Romîni? Aă nu avem toți aceeași patrie? Aă nu sintem toți fiii aceleiași mame? Pentru ce să zicem: noi și voi? de ce să nu zicem: noi Romîni? Nu avem toți aceeași amoare, nu simțim toți aceleași sentimente pentru mama noastră comună? Care este cauza diviziunii noastre? Care este mărul de discordie dintre noi?

Acest măr de discordie, să nu-l ascundem: el este Domnia. Cine va fi Domnul? Fie-care își are convincțiunile sale, fie-care își are simpatiile sale personale; fie-care din noi crede că țara sa va fi mai fericită avînd de Domn pe cutare și

1. După broșura tipărită de societatea Carpați în anul 1886 sub titlul: „Unirea Principatelor: Debatările oficiale din Adunările electivă și cîteva documente ale timpului”.

pe cutare. Dar discordia există, căci nu toți cugetă asemenea. Din astă discordie rezultă discreditul Camerei, discreditul nostru. Nimeni nu mai are credință la noi; anarhia nu e departe și inamicul e la porțile noastre. Cum să respingem anarhia? Cum să respingem pe strein? Făcînd să piară discordia, făcînd să piară punctul care ne desparte.

Noi declarăm că nu avem nici un candidat; Domnia-Voastră aveți vre-unul? Se poate. Însă nici unul din noi toți nu cred că a venit aci cu hotărîre a face să fie candidatul său cu orî-ce preț. Toți sîntem Romîni și nimeni nu ar vroi ca candidatul său să ajungă la tron pe urme de sînge sau sprijinit de strein. Ar fi o ofensă pentru țară de a crede că ea a putut trimite la Cameră asemenea oameni.

Ca să ne unim cu toții asupra aceluiasi candidat este posibil? Cred că nu; fiindcă, am zis, fie-care-și are credința sa. Dar a ne uni asupra unui principiu este posibil? Da. Asupra unui principiu ne putem uni; mai cu seamă cînd acest principiu este cel mai mare al naționalității noastre. Acest principiu este acela al *Unirii*.

1. Noi, partidul național.

Mulți din D-voastră, acum un an, au reprezentat țara în astă Cameră și au susținut cu căldură Unirea. Prințul Bibescu, fostul Domn ¹⁾ a fost, între alții, cel mai elocuent și ardent apărător al Unirii. S-ar putea oare ast-timp ca aste persoane să se contrazică? Aceasta nu se poate crede.

Să ne unim dar toți asupra principiului de Unire, asupra acestui mare principiu ce are să reinvieze naționalitatea noastră.

Să ne dăm mâna ca frații și să cugețăm că sîntem muritori, că avem să mai trăim cîțiva ani și că copiii și strănepoții noștri au să moștenească un viitor glorios creat de noi!

A ne uni asupra principiului Unirii este a ne uni și asupra persoanei ce reprezintă acest principiu! Astă persoană este *Alexandru Ioan Cuza*, domnul Moldovei.

Să ne unim ca frații asupra acestui nume și posteritatea ne va întinde miinile și conștiința noastră va fi împăcată că ne-am împlinit cu religiozitate o datorie sfîntă.

1. Domn al Munteniei de la 1842 pînă la 1848.

ANASTASIE PANU

DISCURS CU OCAZIUNEA MEDALIEI

1859

NOTIȚĂ ISTORICĂ

. După ce s'a promulgat Convențiunea din 1857 s'aă numit în fie care principat trei caimacani. În Moldova s'aă numit Ștefan Catargiu, Anastasie Panu și Vasile Sturdza.

Catargiu a fost mare dușman al unirii, pe cind cel-l'altl au luptat din răsputeri ca să triumfe candidatul partidului național, care reprezenta ideea aceasta. Indată după alegerea lui Cuza, Adunarea Electivă a Moldovei, în ședința de la 20 Ianuarie 1859, după propunerea lui M. Cogălniceanu votează următoarea încheere :

„I. Adunarea electivă, prețuind patriotismul și curagiul cu care dumnealor *Vasile Sturdza și Anastasie Panu*, foștii caimacani, au apărat autonomia și demnitatea nației în contra lovirilor și înlăturirilor din lăuntru și din afară, declară că : *aă bine meritat de la Patrie.*

„II O medalie va fi făcută, pe conta Statului, pe care va fi înscrisă încheerea Adunării, precum și data cind au ocîrmuit d-lor *V. Sturdza și A. Panu* ca Caimacani“.

Cu această ocazie rostește Anastasie Panu discursul ce publicăm aci

Discurs cu ocaziunea Medaliei¹⁾

În umirea simțirilor în care mă aflu, cer ertare Domnilor, dacă slabele mele cuvinte nu vor putea rosti toată recunoștința de care mă simt pătruns pentru votul ce ați bine-voit a ne acorda. Bărbații cei mai mari ai lumii au simțit inima lor tresărind de mindrie, când o Adunare Națională le zicea: că bine au meritat de la Patria lor. Inima mea să desface și să îneacă acum în recunoștință, văzind atita bună-voință din partea Adunării pentru micile servicii ce am făcut. Căci în adevăr, Domnilor, lăsați-ne meritul de a zice că am făcut foarte puțin în greaua misie ce am avut și ce poate vîslașul ne-experimentat când întimplarea îl aduce la cirna unui vas, care se învâluie de pretutindenea? El sperează atunci numai la Dumnezeu și la Țara noastră, și

1. După broșura publicată de soc. Carpați în 1880 sub titlul „Unirea Principatelor.”

speranțele noastre s'aũ realizat, cãci iatã Adunarea acea Naționalã, suspinată de pãrinții noștri, iat'o cã s'a întrunit în Domniile voastre. Fiți fericiți, domnilor, cã păstrați caracterul acel mãi scump la toate națiile care voesc și aspirã la un viitor: fiți fericiți cã întruniți astãzi speranțele atitor milioane de Romîni: cît pentru noi, vom purta pinã la mormînt și lãsa și urmașilor noștri fala cã ne-a învrednicit Dumnezeu sã zicem: Adunarea Naționalã este deschisã, lucrați într'insa, aleșii țãrii; lucrați de acum spre binele și fericirea Patriei, spre apãrarea drepturilor și autonomiei ei. Tratatul și convenția din Paris aũ garantat existența noastră: sã trãim dar de acum ca un popor care sã simte ce este, sã ne apãrãm cu toate puterile drepturile și autonomia țãrii ce strãmoșii noștri le-aũ apãrat pinã și cu viața, sã facem și noi ori-ce jertfã va cere trebuința pentru apãrarea acestei sacre moșteniri.

Eũ propun acum, Domnilor, ca în tabloul ce voiți a face sã nu vã opriți la numele a doui oameni: cãci ce sint douã nume în fața mãrețelor principii care dau viață și duc la mîntuire o nație întregã? Aũ doarã individele noastre putea sã se pue în preajma geniului Nației, care ve-

nise să răstoarne piatra mormintului, unde România gemuse atîția secolî? Nu! Nu! Doi oameni n'aû făcut nimica!!! Dumnezeu ținea în mîinile sale soarta Romîniei, și la ora însemnată aû zis ca să se împlinească.... Atunci generațiile cari aû trecut, aû tresărit în mormintele lor, istoria, cu toate tradițiile ei, s'a înfățișat înaintea noastră și ne-a arătat să mergem pe calea datoriei. Un nu știu ce, ne împingea înainte. A trebuit să mergem înainte, căci nu puteam rămînea înapoi!

Inscrieți dară pe bronzul ce propuneți, pe România, care se renaște la viață și d'asupra degetul lui Dumnezeu, care-î înseamnă să meargă înainte, dar să meargă înainte, căci România are o mare misiune de împlinit. Eu iaû act, Domnilor, despre votul de față și viû a mă uni cu toți pentru împlinirea datoriei ce avem. Acum nu-î mai mult vorbă de partid, avem de pus temelile edificiului nostru național. avem a ne crea o existență, un viitor, avem a ne așterne calea către mîntuire; toate ambițiunile, toate rivalitățile trebuie dar lăsate, ca să conlucrăm împreună la sînta noastră cauză. Cît pentru mine, or unde va bate o inimă de Rîmin, eu voiû

fi pururea alături, pentru ca să mergem înainte la locul unde gloria strămoșească și garanțiile prezentului chiamă națiunea noastră.

The seal of the University of Iași is circular, featuring a sun at the top, a book at the bottom, and a central emblem with a cross and other symbols. The text "UNIVERSITATEA" is at the top and "IAȘI" is at the bottom of the seal.

M. COGĂLNICEANU

DISCURS DUPA ALEGEREA LUI CUZA

1859

NOTIȚĂ ISTORICĂ

Aceasta e unul din discursurile cele mai pline de entuziasm ale lui Cogălniceanu; el ne face a ne da seama imediat de mulțumirea generală ce domnea atunci.

Am văzut în notița precedentului discurs că puterile europene hotărăsc prin tratatul din 1856 să consulte pe Români ca să vadă în ce sens dorește ei să li se reformeze Constituția. După aceasta se adună divanurile ad-hoc. Ele votează principiul unirii, regim constituțional, independență, neutralitate. Diplomația europeană în 1857 face convențiunea, care acordă celelalte puncte, afară de unire, lăsând tot două principate, cu doi domni, cu două adunări. În urma proclamării convențiunii se întrunesc adunări electivă în ambele principate. În Moldova se alege colonelul Cuza. După proclamarea rezultatului, rostește Cogălniceanu discursul ce publicăm aici.

Discurs la alegerea lui Cuza ¹⁾*Măria Ta!*

După o sută cincî-zeci și patru de ani ²⁾ de umilire și degradare națională, Moldova a intrat în vechiul său drept, consfințit prin capitulațiile sale, dreptul de a-și alege pe capul său, pe Domnul.

Prin înălțarea Ta pe tronul lui Ștefan cel Mare s'a reinălțat însăși naționalitatea romină. Alegîndu-te de capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia Ta ³⁾, aŭ voit să răs-

1. După broșura tipărită de Soc. Carpații în 1886 sub titlul „Unirea principatelor”.

2. Epoca fanatizărilor începe în Moldova, propriu-zis în 1711, cu a doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat. După socoteala lui Cogălniceanu ar fi început în 1705, cu numirea a doua a lui Antioch Cantemir, socoteală neexactă.

3. Aluzie la Ioan Cuza, care, împreună cu Manolache Bogdan, aŭ fost ucișii de domnul Constantin Dumitru Moruz în 1778.

plătească singele strămoșilor Tăi, vărsat pentru libertățile publice.

Alegindu-te pre Tine Domn în țara noastră, noi am voit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: *la legi nouă om nou.*

O doamnel mare și frumoasă-ți este misiunea l Constituția din 7 (19) August¹⁾ ne însemnează o epocă nouă și Măria Ta ești chemat să o deschizi. Fii dar omul epocii; fă ca legea să înlocuiască arbitriul; fă ca legea să fie tare; iar Tu, Măria Ta, ca domn, fii bun și blînd, *fii bun, mai ales pentru aceea, pentru cari mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi.*

Nu uita că, dacă 50 de deputați Te au ales domn, însă ai să domnești peste două milioane de oameni.

Fă, dar, ca domnia Ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împacă patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșeasca frăție.

Fii simplu, Măria Ta. fii bun. iiii domn-cetățean; urechia Ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire.

1 Convențiunea pentru reorganizarea principatelor române făcută de către puterile europene în 1857.

Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăiești dar mulți ani!

Ca și dînsul, sã, o Doamne, ca, prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre, prin simțimintele Tale patriotice, să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale nației noastre, cînd Alexandru cel Bun zicea ambasadurilor împăratului din Bizanțiu că:

România nu are alt ocrotitor de cît pre Dumnezeu și sabia sa!

Să trăești Măria Ta!

C. A. ROSETTI

DISCURS CATRE DOMNITORUL ȚUZA

1859

NOTIȚA ISTORICĂ

În nici o carieră nu e omul mai supus atacurilor și apretierilor nedrepte ca în cariera politică. Dacă ar citi cine-va cîte s'aun spus în contra lui Rosetti și Brătianu, acești doi mari bărbați politici, dacă ar vedea că adversarii lor i-au înfățișat drept geniele rele ale României, ar trebui să se mire cum totuși sînt atîți admiratori ai lor. Virgiliu se întreba cum pot zeii să fie răzbnători și plini de răutate: *Tantaene animis coelestibus irae!* Ce să mai zicem noi de oameni? Patima politică orbește pe om, desface legăturile sînte, adesea legăturile de frăție. Ori-elt a fost însă atacat Rosetti, nimeni n'a tăgăduit un lucru: că lupta pentru niște *idei*. Le numeău unii utopice, periculoase, răzvrăitoare: dar toți, chiar cînd ziceău cuvîntul de „ideolog” eu o nuanță de ironie, recunoșteău implicit că aun aface cu un cap adinc cugetător, cu un om care nu uită convingerea teoretică pentru necesitatea momentului.

Și așa a fost Rosetti: un model de om convins, un model de caracter tenace, care nu cedează nici de frică, nici de interes pentru onoruri sau pentru o glorie vană.

Reproducem aci un singur discurs al lui, rostit după alegerea lui Cuza ca domn al ambe-

lor principate. Aci vedem pe Rosetti ca patriot : ar fi fost necesar să dăm și un alt discurs în care să-l vedem ca democrat, dar marginile restrinse ale volumului nu ne-nă îngăduit aceasta. O vom face cu altă ocaziune.

Iată împrejurările în care Rosetti a ținut acest discurs :

La 29 Ianuarie deputațiunea Adunării Munteniei (compusă din Păr. Clement, episcopul Argeșului, Scarlat Crețulescu, Al. Em. Florescu, Harbu Slătineanu, C. A. Rosetti și N. Opran) a fost primită în lași de către Cuza în sala tronului.

După cite-va cuvinte rostite de episcopul Argeșului, Al. Florescu citește actul de alegere al Adunării electivă din Țara-Românească ; apoi Rosetti pronunță discursul ce publicăm aci.

Strigări entusiaste răsunaș pretutindeni în sală după terminarea acestei cuvântări, iar domnitorul răspunse ast fel : „In ochii mei, actul ce l-ați săvârșit domnilor deputați de peste Milcov, este triumful unui principiu mîntuitor ce viază cu tărie în inimile Românilor : prin i-pul frăției românești. El ne-a scăpat de pierzare în trecut, el ne reînvie în timpul de față, el ne va duce la bine și la mărire în viitor. Să trăiască Principatele-Unite“.

DISCURS CATRE CUZA ¹⁾*Măria Ta,*

-Sîntem mindri și fericiți că Adunarea Electivă din București, ne-a onorat cu marea și frumoasa misie de a depune Coroana lui Mihaiu în mâinele Măriei Tale, căruț frații noștri de aici au încredințat Coroana lui Ștefan. Ceea însă ce realță misia noastră și face să tresalte de fericire inima Măriei Tale, este că Romîni Munteni au coronat în Măria Ta, nu un individ ci marile principii de viață ale naționalității noastre.

Romîni din Moldova avură fericirea de a proclama cei dintii unirea acestor două trunchiuri ale aceluiași trup. Aclamată apoi în unamitate de cinci milioane de Romîni și de amindouă Adunările ad-hoc,

1) După broșura publicată de Soc. Carpații.

a fost cunoscut-o cînd era bulevardul de apărare al civilizației contra barbarismului.

Măria Ta! În acest minut, cînd putem în sfîrșit și noi a ne ridica frunțile fără rușine și a ne uita cu recunoștință, dar fără umilire, în fața Europei, în acest minut cînd stăm pe tărîmul Moldovei, ie-ne ertat a atrage privirea Măriei-Tale și a Europei întregi asupra unui fapt din cele mai mari.

Numele domnului ales de Moldova, în minutul ce fu pronunțat în mijlocul adunării Elective din București, avu cum ziserăm, magicul efect de a intruni și de a înfrăți toate acele clase a căroră dezbinare și—de ce să nu o spunem?—a căroră ură și combatere au fost condus de mai multe ori nația romină la pieire.

Acest singur fapt, mai mare chiar de cît acela din memorabila noapte de 4 August¹⁾ din analele istoriei franceze, această minune ce nici o putere ome-nească n'ar fi putut îndeplini, este de ajuns spre a arăta pipăit că cei cari vor mai îndrăzni a refuza unirea principatelor voesc a le șterge îndată din sinul națiilor celor vii.

1. 4 August 1789, ofiud s'a proclamat de Adunarea națională că nu mai există deosebire între nobil și nenobil.

Tot odată această alegere este consfințirea unuia din cele mai mari principii ale secolului nostru. Ceea-ce sabia celor mai viteji, Ștefan și Mihaiu, n'aū putut face, unirea tronului principatelor, numele Măriei Tale ca reprezentant al acestei idei vitale, aū făcut-o într'o domnie de 19 zile¹⁾.

Vadă acum cei cari cred că națiile se cîștigă prin sabie că adevăratele conchiste nu se mai fac de cit printr'o idee mare și adevărată și înțelegă in sfirșit neamicii noștri că pe cei cari Dumnezeu i-a unit nici o mină omenească nu-i va mai putea despărți.

Primește deci, Alesule al Rominiei, pe lingă coroana principatului de peste Milcov, ce sîntem trimiși a-Ți aduce, și inimile a două milioane și jumătate de Romîni cari ne aū însărcinat a Ți le inchina cu amor și respect și a te asigura că pe cit vei ținea cu tărie stindardul unirii, al naționalității, al dreptului și al libertății, Romînii de peste Milcov, ca și cei de aicea, Te vor urma ca un singur om și strigînd cu un singur vîers:

Trăiască Romînia!

Trăiască Domnul Alexandru Ioan I!

T. CIPARIŪ

PUTEREA DE VIAŢA A NAŢIUNII ROMINE

1860

NOTITA ISTORICA

Timoteiă Cipariu este unul dintre cei mai insemnați scriitori ai Românilor de peste munți.

Născut la 1805, învăță la Blaj, fu profesor și neobosit luptător pentru cultura poporului. El este unul din întemeietorii Asociațiunii pentru cultura poporului român, societate care există pînă azi și face progrese mari. Cu ocazia inaugurării și deschiderii acestei asociațiuni în 1860 rosti el discursul ce publicăm.

Cipariu a fost unul din membrii fondatori ai Academiei Române. A murit în 1887.

Puterea de viață a națiunii Romine

Exceleență, domni și frați!

Cind ne uităm înapoi la istoria poporului nostru și mai cu seamă la a națiunii noastre din astă patrie dulce, care e inițialul leagăn al vieții romine, pe aceste locuri nordice-orientale, mai că nu aflăm în șirul atitor mari secolii, de la începutul celui al doilea al erei creștine pînă acum peste mijlocul celui de al XIX secol, de cit numai zile de lacrimi, de dureri și de suferințe de toată forma: iar zilele de bucurie pentru poporul romin și pentru națiunea noastră transilvană în specie aũ fost mai puține și mai rare, de cit pană de corb alb. Cultura romină, ce aũ adus cu sine în Dacia din alte părți ale lumii mai fericite și mai desfătate, și aũ transplantat-o în acest pãmînt rece și înghețat cultură, de care mărturisesc toate rui-

nile și toate unghiurile patriei noastre, — acele 40 de cetăți, ce le număra Ptolomeu în geografia sa cu numele, abia cu 50 ani după strămutarea noastră în acest Babilon — toată, mai toată căzu prada gintelor barbare, care înainte de a prăda Grecia și Italia, Atena și Roma, se păru că din prada patriei noastre și din ruina culturii de pe acest pământ au prins gustul de a se încrunta în ruinele și ale celor-lalte provincii din imperiul roman. Din această ruină totală a națiunii numai Dumnezeu știe cum am scăpat, numai ca prin minune, și numai cu pielea și cu viața, căci acele incursiuni și prădări nu ne-au răpit numai averea și cultura, ce am avut-o, dar ne-au răpit și mii de mii de suflete de ale fraților și părinților noștri, și dacă ar fi fost moartea lor numai corporală, mai puțin le-ar fi fost și amărăciunea; însă de cit moartea naturală mai este moarte și mai cumplită pentru om, sclavia, despărțirea de ai săi și, mai presus de toate, simțul unei ruine naționale: căci nici o durere nu poate să se asemene cu acea durere, când vede omul nu numai pierirea sa, ci vede de odată și pierirea unei patrii, a unei națiuni întregi, mai fără nici o speranță de ridicare din acea pierire. Inșă din toate aceste

ruine, providința ne-a conservat încă în aceste dureri cumplite un tesaur neprețuit, pe care nu ni l-aș putut răpi nici sabia învingătorului, nici cruzimea tiranului ce domnea pe corpurile noastre, nici puterea fizică, nici politica infernală, — un tesaur născut cu noi la țetele maicei noastre, dulce ca sărutările mamelor, cind ne aplecăm la sânul lor! tesaur mai scump de cît viața, tesaur, care de l-am fi pierdut, de l-am perde, de vom suferi vre-odată ca cine-va cu puterea saŭ cu înșelăciunea saŭ cu momelile să ni-l răpească din mințile noastre, — atunci mai bine, să ne înghită pămîntul de vii.... Cel puțin să ne adunăm la părinții noștri cu acea mîngiere, că nu am trădat cea mai scumpă creditate, fără de care nu am mai fi demni de a ne mai numi îi lor: limba rominească. — Noi sperăm în providința divină, sperăm în virtutea neînfrîntă a națiunii, pe care întru atîți secolî nici în cea mai apusă soartă a ei nu a trădat-o; sperăm în marii bărbați și însuflețitii îi ai națiunii, cari mai ales în aceste timpuri criticé, în cari se tractează cestiunea de a fi saŭ a nu fi, cu toată bărbăția demnă de un roman vechiŭ, cu toată rezoluțiunea nefătărită, și cu pană și cuvîntul și cu fapta.

aŭ sprijinit și sprijinesc cauza culturii, în biserică, în școală, în politică; cari și-aŭ întors toată influența și pozițiunea și n'aŭ cruțat nici osteneți, nici spese, numai și numai ca să sprijinească pe această națiune, cu al căreia nume se laudă și a căreia limbă o vorbesc.

Chiar și astăzi solemnă, ce ne-a adunat din toate părțile patriei, e o dovadă a vieții rominești și o protestare mai solemnă de cît jurămîntul că națiunea romînă nu vrea și nu va suferi nici odată să apună din rîndul națiunilor ca romînă, că ea nu vrea și nu va suferi nici odată acea batjocură, ca să se lapede de al său nume și de a sa limbă în favoarea nici celei mai culte națiuni și limbii din lume ou atît mai puțin în favoarea orî-căreia alte, care erî, alaltă-erî era încă necultă, barbară și care pînă și astăzi încă nu și-a scuturat rugina ce o rodea pînă la inimă încă înainte de 20—30 de ani, sau înainte ca de o sută de ani¹⁾. Această adunare atît de numeroasă, atît de strălucită, de atîș bărbați bravi și demni, cari cu atita bucurie nu-și pregetară nici osteneala, nici spesele, ca să a lerge

1. Aluziune la limba maghiară și la încercările Ungurilor de a împedica dezvoltarea limbii romîne.

aici în depărtare și să ia parte la această sârbătoare națională, e o dovadă neînfrîntă că se simt măreți a fi fiți ai națiunii române și a se numi cu numele strămoșesc. Națiunile, cari visează și trăesc în acel vis desert că oare-cînd tot vor să aducă pe Român ca să-și desprețuiască limba și să adoreze pe alta străină, cari nu se pot desbăra de iluziunile lor, că Românul va mai voi a se împăuna cu penele străine și va înavuți sărăcia acestor națiuni îngîmfate și pretensive, — depună-și o dată pentru tot-deauna toate ambițiunile rău calculate, deștepte-se din visul lor și nu să mai nutrească cu iluziuni seci și amăgitoare. Că amin, amin le zicem lor, că mai curînd va trece cerul și pămîntul, de cît să se mă prefacă Românul în cutare sau cutare națiune. De Român ca națiune zic, nu de romin ca individ: că dacă aū fost împrejurări, cînd cite un biet Român, sau de loame, sau de golitate, sau de oarecare ambițiune, sau de vr'un alt calcul s'a depărtat de tulpina națiunii sale și s'a încopciat ca un oliv domestic în oliv sălbatic, asta s'a putut întîmpla; poate că se va mai întîmpla și poate că chiar în zilele noastre să vedem cu ochii asemeni întîmplări: să-î lăsăm însă în numele lui

D-zeu, să-și caute fericirea și repausul inimii, unde le place și unde sperează să le afle; — căci Românul, ca națiune, pe carele 17 secolii l-au apăsă la pământ în adevăr, dar nu l-au rupt, nici l-a smuls din rădăcină și deci înainte să mai treacă și de 17 ori cite 17 secolii, tot Român va rămânea, de s'ar duce și cu miile instrăinându-se: asta ne e credința neclintită, și sperăm că toți, cei ce nutresc asemenea credință, nu se vor rușina; căci mai măduoasă e tulpina ei de cit să se usuce, dacă se și usucă multe și ori cit de multe ramuri din corpul ei; că un ogor fructuos, carele este în stare nu numai a nutri griul din destul, ci și pământida, căci pământida se va arde, iar griul se va aduna și iarăși se va semăna, ca semința să nu-i lipsească în toată eternitatea.

Nu voesc a mă întinde mai departe, măcar că multe s'ar mai putea zice și aduce din viața națiunii, ce dovedesc învederat, că deșerte sînt toate sperările, iluziunile, visele; în deșert toate sofismele și mașinațiunile tuturor, cari mai trag speranță, că doar' doar din Român vor putea face alt popor nordic sau asiatic. Un razim al naționalității romine se formează astăzi și noi sperăm că asemeni razeme

se vor forma și de aci înainte și mai multe și mai puternice.

Să urăm dar acestei tinere plante, ce astăzi se plantează în a doua noastră patrie, să-î urăm bine-cuvîntare de la cel ce susține și sprijinește toate, ca cu ajutorul celui prea înalt și cu zelul cel învăpăiat al națiunii, nutrită și crescută, să ajungă cît mai curînd la starea normală, în care să înverzească, să înfrunzească și fructe înmiite să aducă de bun și dulce gust tuturor Romînilor, fructe de cultură și propășire în toate ramurile științei, artei și civilizațiunii. Să urăm, domni și frați! și acelui mare bărbat al națiunii, carele de la început cu căldură a cuprins la sinu-și și fără preget a condus pînă în momentul de acum ideea acestei asociațiuni, care astăzi din idee trece în realitate. Să-î urăm din inimă călduroasă, cu sinceritate nefătărită și cu resunet străbătător, ca Cel ce l-a înălțat la această mare treaptă, să-î insuflă purtarea de grijă părintească pentru națiunea romină, nu numai în cele sfinte și Dumnezezești, ci și în cele ce se țin de bună starea a unui popor demn de o stare mai bună; de buna starea nu-numai materială, ci și mai virtos de acea stare eminentă, ce

distinge pe o națiune cultă de către un popor, precum cuvântul distinge pe om de alte vietuitoare pe acest pământ. Să-I urăm, ca să-și vadă împlinite intențiunile mărinimoase, ce le nutrește către națiunea română, să-și vadă națiunea fericită, mai fericită de cum o aflase la începutul păstoriei sale; să-și vadă mângierea cu ochii, repauzul și mulțumirea sufletului încă și în viața aceasta. Să-i urăm zile fericite, în mijlocul națiunii ajunse la fericire, zile multe și împreunate cu neîncetata mulțumită din partea acestei națiuni bune și tînăr simțitoare; cerînd și rugîndu-ne ca și de aci înainte să bine-voiască a cuprinde și a adăposti, a ajuta și sprijini această tînără societate, pe care a iubit-o și a ocrotit-o de la leagăn pînă în momentul de față, Să trăiți Excelența Voastră!

BARBU CATARGIU

LA UNIREA DEFINITIVA

1861

NOTITA ISTORICA

Barbu Catargiu s'a născut la 1807 în București. A învățat mai întâiu la școala grecească de la Măgureanu; apoi a fost la Paris, unde a studiat dreptul și științele politice, fără însă a obține un titlu în vre-o specialitate.

În 1834 veni în țară, intră în societatea filarmonică întemeiată de Eliad și alții și fu unul din cei mai zeloși sprijinitori ai teatrului, pe care-l considera ca pe o *școală de moravuri*.

Își începu cariera politică sub Domnia lui Alexandru Ghica. Sub Bibescu fu director la departamentul dreptății. Mișcarea din 1848 găsi într'însul un adversar neîmpăcat.

La 1857 luptă să intre în divanul ad-hoc ca partizan declarat al „boerilor”, însă căzu isbuti mai târziu a deveni membru în adunarea electorală din 1858, când se alege domnul Cuza și fu chiar membru în cel dintâu cabinet al acestuia.

La 1862, după ce se proclamă unirea definitivă, Barbu Catargiu fu numit prim-ministru astfel că el este *cel d'întîiu* *preșident de con-*

siliu al României. Tot în același an fu ucis, la eșirea din Cameră, unde se discuta proiectul de lege pentru starea țăranilor.

Discursurile lui s-au fost publicate de d. Ang. Demetriescu în 1886. Din acest volum alegem unul, pronunțat de el la 11 Decembrie 1861, cînd era simplu deputat și cînd s'a comunicat Camerei că unirea definitivă s'a aprobat de puterile europene.—discurs pe care d. Demetriescu îl numește cu drept cuvînt un mic cap d'operă, iar ziarul *Independența* din timpul acela spune că a fost primit cu aclamațiuni generale și însuși domnul a cerut să i se comunice telegrafic. La acestea ziarul adaugă: „O voce mișcată și sonoră, un accent puternic și vibrător, imaginii vii și cuvînte bine simțite ridică discursul la înălțimea faptelor ce l'inspirase”. În adevăr dacă azi citindu-l ne simțim cuprinși de emoțiune, ce trebuie să fi fost atunci cînd acel accent „puternic” însuflețea fie-care vorbă! Și acesta cu atît mai mult trebuie s'o credem cu alt știut este că Barbu Catargiu era renumit ca improvizator. Iată cum îl caracteriză d. Ang. Demetriescu în introducerea volumului citat (p. C.) :

„Ca orator, Catargiu este improvizatorul prin excelență. Superioritatea lui asupra celor-l'alți oratori români vine de acolo că el este tot-d'una în situațiune. Poate că multe din discurs-

surile lui par azi neglijate ; dar tocmai acest defect le ridica în ochii auditorilor și le făcea naturale. Contemporanii săi rămăneau surprinși și încințați înaintea acestei înlesniri minunate cu care el ataca fără pregătire cele mai anevoioase probleme de stat. Discursul se naște în mijlocul dezbaterii. Într'un mod firesc și fără nici o durere“.

LA UNIREA DEFINITIVA ¹⁾*Domnilor,*

Sint în viața oamenilor evenimente de acelea în cari limba omenească e în neputință a exprima sentimentele ce mișcă inimile.

Evenimentul zilei de astăzi e de acelea ce nu se exprimă; totuși îl pricepem în acest minut în adîncul inimei noastre.

Unirea e săvîrșită, ni s'a zis, domnilor. Acest cuvînt e un cuvînt înalt; el coprinde făgăduința mîntuirii și viitorul țării. De aceia, Domnilor, el a circulat ca o scînteie electrică în inimile noastre ale tuturilor; și sint încredințat că dacă există nemurirea sufletelor, după cum religia ne încredințează, sint bine încredințat că strămoșii noștri

1). După volumul publicat de d. Ang. Demotriescu : Discursurile lui Barbu Catargiu, București 1856.

aŭ simțit și ei această înțiorare și cu lacrimi de bucurie ne bine-cuvintează din înălțimea cerurilor.

Unirea s'a făcut, Domnilor: această unire este simțită de aceste două popoare de mai mult timp de cît ne putem noi aduce aminte, dar de aŭ simțit-o, nu s'a făcut. saŭ de s'a făcut, n'a ținut de cît un moment.

În adevăr, Domnilor. știți prea bine că încă din veacurile trecute fură hărhați cari încercară împreunarea națiilor despărțite în două. Dar fu în zadar; și de ce, aceasta e lesne de înțeles. Pricina neisbutilor lor fu mijloacele ce întrebuintară; aceste mijloace era, Domnilor, în duhul veacurilor lor, era conchista, puterea materială: puterea veacului în care trăim este puterea morală, a înțelepciunii, a cuvîntului, a înfrățirii pentru unirea naționalităților. Unirea noastră dar de astăzi, se face dar scutul înțelepciunii și al înfrățirii; și înțelepciunea știți, domnilor, că ne vine de la Dumnezeu, înfrățirea între oameni este una din cele mai de căpetenie comandamente ale religiei noastre. Să zicem dar ca biserica noastră: ceea ce Dumnezeu a unit, oamenii să nu îndrăsnească a mai despărți: nu. Dar ca

să ne asigurăm în 'contra unei asemenea primejdiî. nu este destul, Domnilor, unirea între țările surori; ne trebuie și unirea între iiii ei, așa numai Domnilor, vom consolida pentru veacuri laptul înalt de astă-zî; așa numai vom păstra locul nostru între națiile Europei, unde ne aflăm de astă-zî înscriși. La din contra, Domnilor, acea bine-cuvîntare a străbunilor noștri ce ne privesc din sînul vecîniciei se va preface într'un blestem și sînt însu-mî a zice, că cel ce va mai îndrăzni de astă-zî a mai arunca tăciunele discordiei între noi, să aibă blestemul nostru și al urmașilor noștri; el va avea hula și blestemul chiar a națiilor ce ne privesc.

24 Ghenarie În o zi asemenea de înfrățire între noi, dar din nenorocire nu eram încă pregăliți, de aceea o și văzurăm sfășiată a doua-zi.

Atunci ne lipsia încrederea, Domnilor, mai multe împrejurări, ce trebuie să le dăm uitării, slujise încă a întemeia între noi acea neîncredere.

De acea și avînd aceiași dorință, aceiași țintă, ne aflam cu toate acestea în neunire, temerea unora și îndrăsneala prea mare a altora se pretălmăcea într'un fel nepăstuitor și de aci răul desbinării mergea crescînd.

Acum, domnilor, ne cunoaștem mai bine; am dovedit, socotesc, că ceia ce voiam era tot aceea și că numai mijloacele de a ajunge ne despărțiau.

Acum pe drapelul nostru, înaintea căruia să fim toți îngenunchiați, să scriem astăzi:
« Totul pentru Țară, nimic pentru noi ! »

Să trăiască România !

Să trăiască Puterile ce priveghează fericirea țării noastre !

Să trăiască Domnitorul nostru care singur prin a sa stăruință ne-a dat mijlocul, de a striga iarăși :

Să trăiască România !

Să trăiască Domnitorul vecinic și nedespărțit de noi !

M. COGĂLNICEANU

IMBUNATAȚIREA SOARTEI ȚĂRANILOR

1862

NOTITA ISTORICA

De obicei oratorii nu sînt și scriitori. De prinși a avea totdeauna în vedere interesul momentului, fiind nevoiți a judeca și a respinge argumente la care nu se așteptau, aduse de adversari în dezbaterile adunărilor, sau dorind a impresiona o mulțime și a o decide la acțiune, ei pun mai puțin preț pe forma literară, pe alcătuirea corectă a frazelor, chiar pe dezvoltarea logică și unitară a ideilor, fiind adesea siliți a răspunde intreruperilor și apostrofelor.

Cogălniceanu face excepție. Poate cultura sistematică și solidă ce a primit din copilărie, lucru ce nu se vede la cel mai mulți oameni politici ai noștri din epoca de la 1848—60. I-a deprins cu îngrijirea formei atît ca frază cit și ca plan. De aceea discursurile lui Cogălniceanu citite păstrează o mare parte din frumusețea lor, mai puțin negreșit farmecul ce căpătau fiind rostite de el.

În special discursul ce publicăm aci este un adevărat model, în care sunt observate toate regulile artei oratorice, în care fraza e totdeauna plină și bogată în idei, iar nu simplă combinație de cuvinte care să placă numai pentru un moment.

Comisiunea centrală din Forșani, instituită de Convențiune, făcuse un proiect de lege pentru îmbunătățirea soartei țăranilor, proiect discutat în Adunarea separată a Moldovei și apoi, după unirea definitivă, prezentat Adunării comune de ministerul Barbu Catargiu. Cu ocazia acestei dezbateri rostește Cogălniceanu magistrul discurs ce publicăm. **51 52**

El arată că nu s'a studiat în deajuns cestiunea nici de comisiunea centrală, nici de Adunare; de aceea face însuși acest studiu, examinând condițiunile țăranului sub diferite legiuri, arătând că din primele timpuri ale existenței principatelor române s'a stabilit că țăranul are drept a se hrăni pe moșia boerului, că acesta e obligat să-i dea pământ. Din nenorocire războaiele, sărăcia, au silit pe țăran să-și cedeze drepturile, să se vînză și a ajuns astfel *vecin* sau *rumân*, situațiune pe care Mibaiu-Viteazul a decretat-o printr'un hrisov, ca să împedice pe țăranii a mai emigra. Din stărea de vecinătate i-a scos Constantin Mavrocordat, dar nu le-a dat nici un drept, nu le-a dat nici o bucățică de pământ, în cit de fapt au preferit să se întoarcă la stărea de iobăgie, dacă boerii voiau să-i primească. Astfel situația a rămas tot rea: puterile europene au voit s'o îmbunătățească; s'a prezentat legea comisiei centrale care era foarte nedreaptă pentru țăranii; Cogălniceanu a combătut-o, dar în zadar, ea s'a votat, pentru că majoritatea Camerei era alcătuită din boeri proprietari. Cuza însă n'a promulgat-o, a prezentat Camerei alt proiect alcătuit de ministerul Cogălniceanu, proiectul nici n'a fost luat în discuție și s'a dat blam ministerului. Atunci s'a făcut așa numita *lovitură de stat* de la 2

Mai în 1864, când s'a 'dissolvat Camera și s'a 'decretat o sumă de legi fără a fi votate. Din această epocă datează cele mai importante din legiurile noastre : codul civil, penal, legea instrucției, legea Improprietării, etc.

Îmbunătățirea soartei țăranilor ¹⁾

Domnilor mei,

Dacă în țară este o cestiune mare și grea, negreșit că este cestiunea ce astăzi ni se înfățișează spre deslegare. Vreau să vorbesc de îmbunătățirea soartei țăranilor de îmbunătățirea prin urmare a însăși temeliei naționalității noastre.

În adevăr, domnilor, nici o cestiune în hotărîrea ei nu reclamă mai mult patriotism, înțelepciune, dreptate și abnegațiune tot de o dată, de cit marea reformă ce sîntem chemați de a face: reformă care a fost grea și în țările cele mai puternice și mai luminate ale Europei; reformă care astăzi prefăce condițiunile naționale și

1) Discursul acesta a fost publicat de Cogălniceanu într-o broșură, purtînd titlul ce am pus și noi aici.

sociale din marele imperiū al Rusiei¹⁾; reformă care și în principate se urmărește fără succes, de mai mult de un secol²⁾; reformă grea și spinoasă, a cărei soluțiune părinții noștri ne-au lăsat-o ca o fatală moștenire! Da, domnilor, fatală moștenire, — căci cind sintem chemați a deslega această cestiune, a săvârși această mare prefacere în ideile noastre, în trebuințele noastre, în viața socială și economică a proprietarilor de moșii și a trei milioane de țărani! În mijlocul transformării noastre naționale și politice, în mijlocul luptelor de partidă, în timpul cind tot ce este vechiū este căzut, cind tot ce este nou nu are încă rădăcină, cind Convențiunea³⁾,

1) În Rusia țăraniī au fost împroprietăriți de Alexandru II.

2) Aluziune la reforma lui C. Mavrozordat (1746 Muntonia, 1749 Moldova, după care au urmat alte încercări de reforme economice, cari sînt pomenite în discurs.

3) Convențiunea între marile puteri, încheiată la Paris la 1858 August 7. E alcătuită din 50 de articole și stabilește numirea de „Principatele Unite Moldavia și Valahia”, stabilește Suzeranitatea Porții, fără ca aceasta să aibă drept a se amesteca în administrația țărilor, apoi hotărăște să fie în fie-care principat un principe și o adunare generală și alte dispoziții privitoare la organizarea generală a țărilor, asupra cărora vom reveni în note de cîte ori vor fi în legătură cu textul discursului.

marea noastră revoluțiune, — da, domnilor, Convențiunea este o mare, o întreagă revoluțiune în țara noastră, — cînd zic, această convențiune este abia la întiul period al punerii sale în lucrare, iată epoca cînd sintem chemați a hotărî și cestiunea socială.

Nu mă îndoesc, domnilor, de patriotismul nimănui: crez, domnilor, că toți cîți sintem aci, din orî-ce partid am fi, sub orî-ce steag am fi adunați, toți voim îmbunătățirea soartei fraților noștri, ridicarea țăranilor din starea injositoare în care se află: toți voim a da acestei cestiuni soluțiunea cea mai bună, căci toți — cel puțin așa cred eu — văd în această soluțiune însăși consolidarea naționalității romine. Însă, domnilor, pe lingă patriotism avem oare și toate studiile pregătitoare, toate luminile trebuitoare, toată înțelepciunea cerută și mai ales acea ochire dreaptă, acea liniște de suflet, acel singe rece, acel simț nepărtinitor, condițiuni neapărate ale legislatorilor, condițiuni lăză de care legile eșite din miinele noastre nicî odată nu vor putea fi espresiunea echității și a nepărtinirii, nicî odată nu vor putea îndestula legiuitele interese ale țării, nicî odată nu vor putea aduce în mij-

locul nostru liniștea, pacea și fericirea generală?

Cît pentru mine domnilor, — cu durere o spuî, eû nu o crez.

Sîntem în mijlocul luptei, lupta între trecut și viitor, lupta între societatea veche și între societatea modernă; această stare de lucruri aû făcut din toate cesțiunile o armă de reshel. Cum dar și cesțiunea rurală, de care sînt legate atitea mari interese, să nu fi devenit și ea în mâinele partidelor o grozavă mașină de atac sau de apărare? Așa dar, nu cînd totul se agită, cînd nimica nu este stabil cînd lupta este elementul pină și al legislatorilor, nu în mijlocul unei așa mari fermentațiuni¹⁾ cesțiunea rurală ar putea dobîndi o mare soluțiune de dreptate, de pace, de înfrățire și prin urmare de consolidare a naționalității noastre.

1) Agitațiunea era foarte vie în țară. Țăranii așteptau cu nerăbdare, dar și cu neîncredere, legea ce avea să le stabilească viitoarea lor situațiune. Se știa că ministerul nu e de loc favorabil ideei de împroprietărire, pe cînd domnul o voiește și că adversarii ideei acestia aû un mare contingent în adunar. Situația era încurcată și din pricina campaniei întreprinse de liberalii contra conservatorilor de la putere. Numai o asemenea „mare fermentațiune” poate explica înfruptarea de la 8 Iunie 1892, adică uciderea primului ministru Catargiu. Așa dar cuvintele oratorului din acest pasaj sînt pe deplin justificate.

Sîntem mai presus de tot oameni; este dar cu neputință ca și noi să nu ne resimțim de impresiunile, de agitațiunile și de pațiunile din afară și dar, în frica lui D-zeu, o declar: mă tem că în momentul de față nu am fi la înălțimea misiunii noastre.

Dacă această temere a mea este greșită, eu de mai înainte fac escuzele mele și ași fi prea norocit ca rezultatul să mă dovedească greșit.

Ce bucurie ar fi pentru mine, ce fericire ar fi pentru țară, ce frumoasă recomandatiune ar fi pentru clasele inteligente și bogate ale Romîniei înaintea Europei, cînd am dovedi că sîntem în stare a lua în mîinile noastre nobila inițiativă a acestei mari reforme sociale și că capul și inima ne sînt așa de sus în cît să fim capabili de a lăsa de oparte interesele individuale și a nu avea dinaintea ochilor noștri de cit marele interes al Romîniei!

În asemenea caz soluțiunea ar fi și isprăvită.

A fost un corp politic, domnilor, care dacă s'ar fi pus cu tot dinadinsul, cu toată maturitatea, poate ar fi isbutit să pue adunarea, să pue chiar țara în pozițiune de a hotărî cestiunea rurală în cunoștință

de cauză, pregătită și luminată! Acest corp era comisiunea centrală¹⁾. Departe de mine, domnilor, idēia saū cutezarea de a arunca asupra onorabililor membrii ce aū compus acest înalt corp cea mai mică umbră de învinovățire saū măcar de îndoială despre patriotismul, rivna orī capacitatea lor. Însă să-mi fie ertat de a o zice că comisiunea centrală, compusă din reprezentanți a două puteri adesea în luptă n'aū știut în destul a uita această deosebire a originii sale; că dar ea a urmat curentului a două opinii: că aceasta a făcut că și cestiunea rurală s'a tractat de dinsa ca o cestiune de partid, cind ea nu trebuia a se tracta de cit ca o cestiune de utilitate publică.

1) Acest corp a fost înstituit de Convențiunea din 1858. Ea dă puterea legislativă în mīna a trei factori: domnul, adunarea și comisiunea centrală. Pentru legile de interes special fie-cărui principat ajunge colaborarea primilor doi factori; iar pentru cele de interes comun se cere și lucrarea celui d'al treilea. Comisiunea centrală era alcătuită din 16 membri: opt Moldoveni și opt Munteni. Patru se numeau de către domn, iar patru se alegeau de fie-care adunare din sinul său. Ea avea înalta misiune de a priveghea la realizarea noii organizații a țării, putnd a arăta suveranilor abuzurile ce-ar constata și îmbunătățirile ce-ar crede necesare. Ea pregătea legile de interes comun, precum erau cele privitoare la unitatea legislației, la uuirea vămilor, a poștelor și telegrafelor, la sistemul monetar.

Aşa dar şi în sinul comisiunii centrale s'aû înfiinţat două tabere : *apărătorii proprietarilor* şi *apărătorii ţăranilor*, cînd, după opiniunea mea, comisiunea centrală în această cestiune mai ales, nu trebuia să înfăţişeze de cit pe apărătorii naţiunii. Şi cînd zic aceasta sînt departe de a arunca vre-un blam : mă mărginesc numai de a constata un fapt ; şi dacă mi-ar fi ertat de a arunca blam, acesta l-aşî adresa partidului din care eû am onoare de a face parte¹⁾.

Un partid, partidul conservator, în sinul comisiunii centrale, şi-a formulat ideile sale în cestiunea rurală. Acest partid s'a înfăţişat cu un anume proiect. Bun, rău, dar era un proiect. Cel alt partid s'a mărginit numai de a critica şi de a combate lucrarea pusă pe biuroû, fără a veni şi din parte-î cu vre-un alt proiect bine aşternut şi bine lămurit. Şi aşa, cînd în sinul comisiunii centrale a venit ora votului, unii din onorabili membri aû fost nevoiţi a admite, cu toate lipsurile sale, proiectul d-lor Arsache, Docan şi Brăiloiu, pentru că acesta le înfăţişa incaî un ce pozitiv ; cînd, cu durere o spun, *apărăto-*

1) Partidul liberal.

rii țărănilor n'au înfățișat de cit discursuri foarte bine simțite, foarte întemeiate, dar care netraducându-se în nici un proiect precis, nu înfățișă nimic practic în privirea rezolvării cestiunii. Și așa chiar țara a rămas în nedumerire asupra opiniilor minorității; așa și adunarea s'a pus în neputință de a se rosti între două socotinte traduse prin două proiecte.

Această atitudine negativă a liberalilor în sinul comisiunii centrale n'a avut dar alt rezultat de cit că a contribuit și mai mult la răspîndirea a felurite de bănueli asupra opiniilor și planurilor partidului ce nu s'a unit cu proiectul majorității.

Ce bine ar fi rezultat însă și pentru Adunare și pentru țară dacă astăzi, chemați de a ne rosti asupra unei cestiuni atit de grele am fi avut dinaintea noastră două proiecte menite de a deslega nodul! Ce îngrijiri mai puține pentru proprietari; ce mîngiere pentru țărani; ce desmintire mai vederată a vorbelor deșerte, a cuvintelor seci, a învinovățirilor de comuniști, de socialiști, de mincători de moșie și cite alte imputări ce se aruncă asupra tuturor acelora cari au nenorocirea de a nu ingenuchia înaintea

proiectului de lege rurală elaborat de majoritatea comisiunii centrale!

Ce liniștire pentru țară și ce înlesnire în sfârșit s'ar fi făcut Adunării de a putea în cunoștință de cauză și luminată despre proiectele și a unui partid și a celuilalt, de a putea, zic, rezolva chestiunea în deplina ei neatarnare și cu toată maturitatea.

Însă aceasta, din nenorocire, nu este. Adunarea are dinaintea sa numai proiectul de lege rurală elaborat de majoritatea comisiunii centrale. Acest proiect este adoptat de secțiunile fostelor adunări a Moldaviei și Țării Românești și raportorii acelor adunări sînt și raportorii Adunării României în această chestiune¹). Așa dar proiectul comisiunii centrale, sprijinit de adesiunea secțiunilor și de raporturile comisarilor, avem să-l studiem, avem să-l cercetăm și apoi ori să-l adoptăm ori să-l respingem.

Și acum, Domnilor, după ce am îndrăznit a nu incuviința purtarea amicilor miei politici din sînul comisiunii centrale, dați-mi voie să mă exprim cu toată moderațiunea,

1. Pînă la 1861 principatele române aveau două camere: pentru Moldova și pentru Țara Românească. De la această dată, făcîndu-se unirea definitivă, s'a creat o singură adunare generală.

cu toată deferența, dar tot deodată cu toată sinceritatea și asupra proiectului majorității comisiunii centrele ce stă astăzi în discuțiune. Și pentru ca să fac aceasta, dați-mi voe, Domnilor, să mă întreb mai întâiu dacă acest proiect este elaborat pe acele margine cari le-ați cerut Convențiunea din 7/19 August? Si chiar din început și fără sfială o zic că nu.

Convențiunea zice că se va procede imediat la *revizuirea* legilor cari stabilesc relațiunile dintre proprietari și săteni pentru ca să se *imbunătățească* soarta țăranilor. Înainte de această Convențiune din Paris, mai fusese alta, încheiată la 1849 la Balta-Liman între Turci și Ruși prin care se cerea de asemenea revizuirea articolelor din Regulamentul organic (pus în aplicare la 1832) privitoare la aceleași raporturi dintre proprietari și săteni. Comisiunile, alcătuite din boeri, au stabilit *ășezămintele agrare din 1851*, unul în Moldova, fiind domn Grigore Ghica, altul în Muntenia, fiind domn Barbu Știrbei. *Ășezămîntul din Moldova* a recunoscut drepturile țăranilor; dar cel din Muntenia le-a nesocotit cu desăvîrșire și a declarat pe țăranii *chiriași* pe pămînturile ocupate de ei.

Comisiunea centrală n'a făcut așa; n'a cercetat legile anterioare în această privință: Moldovenii n'au cunoscut *ășezămintele din Muntenia* și Muntenii pe cele din Moldova. Proiectul de lege s'a votat de 8 membri, ceilalți fiind absenți sau abținîndu-se. Și în ce fel au făcut proiectul! Convențiunea din Paris cînd a cerut

imbunătățirea soartei țăranilor, a socotit că nu e bună, căci altfel n'ar avea nevoie de îmbunătățire. Comisiunea centrală n'a admis acest mod de vedere, n'a căutat rădăcina răului, ci a aruncat vina unii asupra altora. Muntenii zicînd că Moldovenii aș impilat mai mult pe țărani, iar Moldovenii făcînd aceeași imputare Muntenilor. „Și cu toate acestea, opt comisari, neștiind unii nimic despre legile din Moldova și alții iar nimic despre legile Valahiei, aș făcut reviziunea acestor legi și rezultatul acestei neauzite, nepilduite și deșențate reviziunii ne este astăzi supus spre aprobare“.

Cînd a venit proiectul în secțiunile Adunării, tot așa de superficial s'a studiat și legiuirile diverse asupra cestiunii aș fost necunoscute în cea mai mare parte.

Cum vedetii, D-lor, nu mai puțin de cît cinci așezăminte regulează astăzi relațiile dintre proprietarii de moși și dintre locuitorii lor. Iată-le :

1) Așezămîntul din 1851 al Domnului Barbu Știrbei u pentru Valahia.

2) Așezămîntul din 1851 al Domnilor Grigore Ghica pentru moșiile de cîmp din Moldavia.

3) § 36 din același așezămînt pentru locuitorii așezați pe moșiile rezeșești nealese.

4) Legiuirea Domnului Mihail Sturdza din 1844 pentru locuitorii de munte din Moldavia.

5) Contractul normal din 1846 pentru moșiile de peste Prut din districtele Cahul și Ismail.

Aceste cinci așezăminte, nu în special, dar nici în întregul lor nu s'au cercetat nici de către comisiunea centrală, nici de către secțiunile fostelor adunări separate. Cercetarea lor n'a trecut nici prin secțiunile adunării întrunite.

Și cu toate acestea iată-ne chiemați, prin o trăsătură de condei, a șterge, a desființa cinci legiuiri, fie-care rezultatul și urmarea multor legiuiri de mai înainte, întemeiate pe o ispită de secol, desînțind drepturi și interese cele mai sante ale unei țări, căci privesc pe dă o parte însuși locașul și hrana țărănimii rominești, iar pe de alta și însuși viitorul societății funciare.

Ei bine, Domnilor, avînd în vedere cele urmate în sinul comisiunii centrale și al secțiunilor Adunărilor separate, pe care se pare că voim a le îmbunătăți, fără ca cestiunea după regulamentul nostru să se li cercetat mai întiiu prin toate secțiunile Adunării, imi permit a vă face întrebarea : aceasta este *revisiunea* legilor ce ne a cerut Conventiunea de Paris, spre a ajunge la îmbunătățirea soartei țaranilor?

În toate procesele civile și criminale, cea dintîiu datorie a judecătorului, înainte de a da o hotărîre, este să citească dosarul, să ia cunoștință de dovezile *pentru* și *contra*, să asculte pe imprecinatii și pe martori.

Ce ați zice, Domnilor, cînd în unul din procesele d-voastră de hotar sau de fond, ați vedea că tribunalul își dă hotărîrea, începînd mai întîiu prin a da de o parte dosarul, neprimind a citi dovezile d-voastră și nelăsîndu-vă nici d-voastră nici avocatului d-voastră dreptul de a expune cursul pricinii?

Ce opinie ați avea d-voastră de curtea criminală cînd ați afla că ea osîndeste pe vre-un dat în judecată fără a-l asculta apărarea, fără a-l chema înaintea sa, fără a-l primi martorii și dovezile de dezvinovăție? Sînt sigur, domnilor, că fie-care din d-voastră ar fi indignat de o asemenea procedură și ar sprijini în gura mare că în asemenea împrejurări, că cu asemenea vițurî de forme, tristă, crudă dreptate ar fi acea dată de asemenea tribunale.

Și adunarea Romîniei este astăzi chemată de a hotărî un proces, un proces care, după expresiunea reprezentanților puterilor garante întruniți în București în

anul 1857¹, este procesul cel mai mare, cel mai important, ce de două secole se tractează în principate: *procesul dintre proprietate și dintre țărani*.

Cum comisiunea centrală, cum secțiunile fostelor adunări separate au cercetat și au hotărât acest proces? O știți din cele de mai sus. Necitind dosarul cauzei, neavind sub ochi legile în materie, mărturisind că nu cunosc, că n'au avut sub ochi legile în vigoare, că nu știați de cit din spuse o parte din drepturile și îndatoririle impricinaților, neintrebând și neintrebând de cit o singură parte, căci cealaltă era ținută afară și nota-bine că partea întrebată și ascultată era tot de odată și partea hotăritoare! Impricinați și judecători tot de odată!

În țările apusene, în care regimul constituțional se practică în toată sinceritatea și în adevăratul lui înțeles, totdeauna se consultă poporul în adunări publice chiar pentru legi mai mici, ne cum pentru o reformă fundamentală a stării sociale, cum e legea pentru starea țăranilor. Chiar în Rusia, unde nu e Parlament nici miniștri răspunzători, Alexandru II, înainte de a face reforma sa, a format comitete prin

1. Conform hotărârii congresului din Paris în 1856.

toate provinciile ca să se consulte populațiunea. I-a noi opt membri din comisia centrală au făcut proiectul și l-au prezentat Adunării. Fără să fi consultat cît de puțin opiniunea publică. De acea avem dreptul a fi nemulțămiiți, a protesta în potriva membrilor comisiunii.

Încă nu s'a făcut la vreme, e datoria Adunării să facă acum, să cerceteze legiuirile în această materie ca să vadă drepturile și datoriile proprietarilor și locuitorilor.

Nu vă supărați, domnilor, că zic drepturi pentru locuitori. Acest cuvînt este scris în fruntea tuturor legiuirilor noastre. În zadar am protesta în contra acestui cuvînt. El este! Dreptul există! Țăranii nu sînt proletari, nu sînt salahori, nu sînt simpli chiriași pe moșiile noastre. Ei sînt usufructuari pe anume citimii de pămînt hotărîte de lege: și izgonindu-i în totul sau chiar și în parte de pe aceste pămînturi lucrate de ei de sute de ani, stropite și rodite cu sudoarea, ba chiar adesea și cu singele lör, am face cea mai mare strîmbătate și mai mare de cît aceea cînd populațiunea rurală s'a fost redus la robia *rumîniei* sau a *vecinătății*.

Oratorul explică această afirmare a lui, spunînd că nu voește a nesocoti printr'însa drepturile proprietarilor, dar e fapt că, cercetînd cu

dezmăruntul legile vechi urbariale, se vede că țăranul are drept a locui și a se hrăni pe moșii e boerilor în respect proprietății, dar respect și adevărulul istoric! Astfel într'un hrisov al Domnului Mihail Șutu (1794) se zice: „când locuitorilor de la un sat nu le va fi indestul moșia aceia unde șed ca să are dator să fie vornicelul satului să meargă să arate la ispravnicul ținutului și ispravnicul să caute pe alte moșii cari să mărgineasc. și să le dea o bucată de loc de o parte alt le va fi indestul pentru trebuința lor și să le ia stăpînul moșiei numai o jumătate, iar cu clacă saă cu altele să nu l supere“.

Ei bine, domnilor, în față cu aceste hrisoave și cu multe altele, putem noi sprijini că în principate proprietatea funciară seamănă cu proprietatea occidentală, cu proprietatea absolută? Cît pentru clacă, ea nu este un drept al proprietății isvoritor din acturile de dăinuire. Claca și la noi, ca pretutindenea, este o urmare. un drit al feodalității aduse din țările occidentale în Ungaria și Polonia și de acolo în principatele romine.

Suindu-ne la origiginea clăcii, adică înaintea supunerii țăranilor la șerbia *rumînei* saă a *vecinătății*, noi găsim dovadă că claca era o muncă de bună voie ce locuitorii o făceau în folosul stăpînului, a sârmanilor comunei

Acest simț¹⁾ pină astăzi încă îl păstrează în Moldova cuvîntul *clacă*; și astăzi în districtele de peste Mileov se fac clăci, adică muncă de bună-voe plătită numai cu lăutari, cu jocuri și cu pahare de vin, în favoarea fie a preotului, fie a învățătorului sâtesc, fie a vre-unei văduve sau a unui sătean neputincios.

Boierescul în Moldova însemnează a munci pentru boier, căci pină la Regulament proprietarul *birnic*²⁾ adică *neboier*, nu avea drept să ceară boieresc de la țărani așezați pe moșia sa.

Așa era, domnilor, cu claca și în Polonia și în Rusia și în toate țările unde exista legile slavone. Ea n'a devenit obligatorie de cit după ce țărani s'aș supus, după vechea expresiune, jugului robiei, după ce prin ocirmuire, ori prin stăpînii moșiilor, din locuitori liberi s'aș prefăcut în *rumîni*, *vecinî*, *lobagi*, *podani*, etc.³⁾

Tot din obiceiurile și legile slavone iz-

1) Simț = sens = înțeles.

2) Care plătea bir.

3) *Rumîni* și *vecinî*, termenî din Muntenia și Moldova; *lobagi* termen din Ardeal; *podani*, termen din Basarabia. toți aceștia corespundătorî termenului medievalin *serci glebae adscripti*, sau *adscripti*.

vorăște și îndatorirea de a se da tărănilor pînă la două treimi a moșiilor. Această îndatorire nu este o născocire sau o deducțiune a comuniștilor și a socialiștilor moderni. Ea se găsește în toate urbariile¹⁾ polone, rusești pînă și prusienesti și nicăiri această îndatorire nu s'a desființat de cît prin improprietărirea desăvirșită a tărănilor pe locurile ce ocupău.

Însă mi se va întîmpina: Prințipatele sînt țări romane în care au domnit și domnesc legile romane și aceste legi recunosc proprietatea absolută.

La aceasta voi răspunde: Da, națiunea romină este de origine latină, însă aduceți-vă aminte că secolii Romini au trăit cu Slavi, că mai mult timp ei au constituit un stat cu Bulgarii, însă aduceți-vă aminte că mai multe sute de ani am avut în biserică și în stat și în școli limba slavonă; însă aduceți-vă aminte că am fost în dese și neîntrerupte relațiuni cu Polonia, de la care am împrumutat nu o singură lege. Prin urmare sînt în tot dreptul de a sprijini că și în privința proprietății lunciare am făcut împrumuturi de la legile slavone.

1, *Urbariū* (cuv. lat. med. *urbarium*) se numește o lege care regulează raporturile dintre țărani și proprietari.

După ce oratorul stabilește acest fapt istoric de o importanță capitală, ajungînd la concluziunea că proprietarul nu e stăpin absolut pe moșie, că obștea locuitorilor din comună are drept asupra pămîntului, — citește elte va pasagil dintr'o broșură a lui Emanoil Costache-Epureanu, în care acesta confirmă tocmai că prin tradiție țăranii au însemnate drepturi pe moșii, ceea-ce după dînsul, ar fi lucruri protivnice absolutului drept de proprietate. Dar se va zi-e că a putut greși și aceasta. De aceea aduce altă probă.

În divanul ad hoc (1858) din Moldova deputații țărani au făcut o sîlmoasă petițiune, arătînd suferințele claselor lor și drepturile ce pretindeau. Chestiunea nu s'a rezolvit atunci și a venit înaintea congresului european care a însărcinat pe cîțiva reprezentanți s'o studieze mai de aproape. Aceștia zic următoarele: „Comisarii Austriei, Franței și Prusiei, deși constatată cu părere de rău, că propunerea țăranilor e scrisă într'un stil arzător, eufatic și de ură, care nu poate veni din pana deputaților clăcași, trebuie însă să recunoască că *condițiunea mișerabilă a populațiunii agricole a Moldovei* merită cu atît mai mult atențiunea puterilor cu cît atențiunea guvernului este nulă pe la țară și cu cît dese schimbări ale personalitatii administrațiunii au contribuit foarte mult a mări abuzurile.

S'ar putea obiecta că sîntem autonomi și nu ne pasă de ce zic puterile și apoi nu vrem ca streinii să se amestece în afacerile noastre. Aceasta e vorbă ca să se assunză reaua-voință, căci în multe ocazii autonomia este dată ult-

ril și e scoasă la lumină numai cind poate servi ca argument contra cererilor multimii.

„e aceea oratorul lasă la o parte și aceste afirmațiuni ale diplomaților străini și aduce mărturia făcută de însuși Domnul Moldovei Grigore Ghica. În 1856 l'oarta, voind să-și atragă favoarea populațiunii rurale din Principate, face un proiect după care toate muncile personale ale țăranilor aveau să se rescumpere. Domnitorul protestează contra mai multor dispozițiuni ale proiectului și zice între altele: „După legea actuală, fie-care țăran are partea sa hotărâtă de arătură, de sineț și de pășune; în adevăr el nu e proprietar asupra acestora, însă are dreptul a se folosi de rodu-rile lor; el nu poate înstreina acest pământ, dar și proprietarul nu poate nici a i-l schimba după p'ac”.

„e aceea zice cu dreptate oratorul:

Cind textul legii este atit de clar și de lămurit; cind comisiunea internațională, aceea care a fost însărcinată de tractatul de la Paris a studia starea lucrurilor, recunoaște că, după legile în vigoare, țăranul este usufructuar pe legiuitele sale fâlcii său poșoane și că proprietarii de moșii sunt datorii a da însurățeleor pământ pină la două treimi a moșiei: cind însuși legislatorul din 1851, în conformitate și cu legea regulamentară, vine și explică legea și recunoaște drepturile țăranilor: cum am putea noi, deputați ai

Parlamentului român, noi reprezentațiunea legală a României, noi, cari sintem datori a apăra drepturile mai ales ale acelor cari nu sint aici reprezentați, cum am putea, zic, a veni acum și a tăgădui drepturile străvechi ale țăranilor, garantate prin toate legile vechi și noi, drepturile de a fi uzufructuari pe legiuitele părți de pământ ce le exploatează?

Oratorul prevede ce i-ar putea obiecta la acest argument deputații din Muntenia: Legile acestea vechi au valoare pentru Moldova, dar pentru Muntenia nu, căci așezământul lui Știrbei din 1851, a șters toate drepturile trecute. Adevărat; dar: de cind Domnii singuri au drept a face legi? Adunarea Țării Românești hotărîse să revizuiască chiar semile visteriei din timpul lui Știrbei și nu ne permitem noi a ataca un așezământ care răsfoarnă o legislațiune stabilită de sute de ani?

Dar să admitem deplină putere lui Știrbei de a face o lege așa de importantă. Ne aflăm atunci față cu două legislațiuni rurale: una în Moldova mai bună pentru țăranii, alta în Muntenia mai rea pentru țăranii. Ce fel de dreptate ar fi ca, acum cind sintem chemați să unificăm legislațiunile, să adoptăm tocmai pe cea mai rea? Cum! Unificarea legilor să se facă în folosul celor puținii, iar nu în folosul celor mulți?

Astăzi toată lumea, conservatorii și liberalii, recunosc că țăranul are drept de locuință și de hrană pe moșiile noastre. Așa dar depărtarea țăranilor de pe pământul pe care stau ar produce o grozavă catastrofă în adevăr șerbia (le

servage) s'a desființat în principate de la 1746 și 1749 (sub Const. Mavrocordat) dar țărani au continuat a fi lipiți pământului chiar după desființarea vecinătății. Dovadă este că și în legile lui Mateiu Basarab și Vasile Lupu (1652, 1646), ca și în anaforaia divanului moldovenesc de la 1827 se vede că locuitorii sînt opriți a se ridica de pe moșiile boeresti fără voia stăpînului.

Așa dar țărani fiind lipiți pământului și așezămintele din 1851, ca și regulamentul organic din 1831, menținînd claca, se pot emancipa numai împreună cu pământul ocupat de ei.

Intocmai așa s'a petrecut în Rusia

Dacă ideea se primește, se poate ajunge la o soluțiune. Avem ca model: 1) soluțiunea Austriei, care face pe țărani proprietari de îndată cu despăgubirea proprietarului moșiei sub garanția și sub participarea statului; 2) soluțiunea Rusiei, care face pe țărani proprietari pe locul de arătură și de șinete.

Dacă nici una din aceste soluțiuni nu s'ar admite, s'ar putea lua cea propusă în conferințele din 1858 din Paris: țărani se vor libera de clacă prin despăgubire și vor deveni proprietari ai casei și ai locurilor pe cari le stăpînesc astăzi.

Iată, domnilor, cauzele cari mă fac să combat din toate puterile mele proiectul comisiunii centrale și orî-ce alt proiect care ar ținti de a lipsi pe țărani de o singură prăjină de pământ din ceea-ce ei azi stăpînesc în puterea legilor în vigoare.

Asemenea proiecte sînt în contra drep-

tății, în contra legii, în contra naționalității și în contra chiar interesului proprietarilor de moșii.

Ele ar fi în contra dreptății, pentru că nu este drept să ne folosim de puterea noastră de legiuitori spre a strîmbătați pe cei slabi și pe cei neîndrituiți de a ridica glasul aice.

Ele ar fi în contra legii, pentru că ar trage din stăpinirea țăranilor păticia de pămînt ce le-o garantează legile actuale.

Ele ar fi în contra naționalității noastre pentru că, departe de a dezvolta simțul patriotic în inima gloatelor, — fără de care o națiune nu este tare, — ele n'ar face de cit a dezlipi clasa cea mai numeroasă de la sinul patriei, pentru că nelegind pe țăranii cu nici un interes la apărarea pămîntului strămoșesc, i-am sili — în deznădejdea lor — ori la o pustuitoare emigrațiune ori la o grozavă rezistență în lăuntru țării.

Ele ar fi în contra chiar a interesului proprietarilor de moșii, pentru că proprietatea numai acolo este respectată, numai acolo este sigură, unde are mulți apărători, pentru că ispita ne arată că acolo unde proprietarii n'au avut în destul patriotism și îndeustulă inte-

ligență spre a se pune singuri în capul reformei, spre a face singuri concesionile cerute de folosul, de binele general al țării, ei au dat loc la grozave catastrofe, a căroră au fost ei cele d'întîiū victime.....

Și acum, domnilor, las dreptul de o parte și mă voi adresa numai la inima d-voastră.

Nu voi mai chema în ajutorul țărănilor noștri de cit umanitatea și patriotismul d-voastră.

O! fie-vă milă de un milion de țărani, cari cu femeile și cu prunciul lor, de și ținuți afară și departe de dezbaterile noastre au ochii țintiți asupra dealului Mitropoliei, ca asupra soarelui mîntuirii, și vă întind mîinile!

O! nu drămuți brazda de pămînt trebuitoare hranei țărănilor! Gîndiți la durerile, la patimile, la lipsurile trecutului lor! Gîndiți la origina averilor d-voastră; gîndiți că cea mai mare parte din ele o datorită muncii și sudorilor lor! Inchipuiți-vă că părinții lor s'au luptat alătura cu părinții noștri pentru salvarea țării și a altarului. Gîndiți că mîine poate ora pericolului poate iarăși suna; că fără dinșii nu veți putea apăra nici Patria, nici averile, nici drepturile voastre și că—odată țara căzută—nu veți fi de cit slugile stre-

inilor, cind astăzi sinteți în capul României, în capul unei țări libere și autonome.

Aduceți-vă aminte că atunci cind era ocupațiune streină mulți din noi treceam hotarul, iar țărani rămîneaū și ne păzeai moșiile și averile.

Inchipuiți-vă care era soarta nenorociților noștri țărani în acele triste timpuri.

Aduceți-vă aminte că ieși și cu însuși femeile lor adesea aū fost reduși la stare de vite înjugați la carele muscălești și că oasele a mii de țărani romini pină astăzi încă înălbesc cimpiile Dobrogei și ale Bulgariei.

O! fie-vă dar milă de dinșii, fie-vă milă de țara noastră.

O! de ce nu se ridică dintre d-voastă vre un urmaș al vechilor domni romini saū al companionilor de luptă ai lui Ștefan cel mare și ai lui Mihaiū Viteazul, ai lui Șerban Cantacuzin și ai lui Grigore Ghica, și el să iee, el să se pună în capul marii reforme, să ridice el steagul emancipării țaranilor romini, cum a făcut-o în Ungaria urmașii lui Zriny și ai lui Battiany, în Prusia unul din cele mai strălucite nume ale aristocrației germane, principele de Hardenberg, cum astăzi în Rusia sint în capul reformei numele cele mai vechi ale boerimii moscovite!

O! Dacă Dumnezeu și-ar face milă cu această țară și ar imblinzi inimile cele impietrite!

O! de ce nu am elocuența trebuitoare pentru ca glasul meu să poată triumfa de ideile egoiste, de fricile neintemeiate, de interesele meschine, și așa să isbutim ca această mare și națională cestiune să se otărăscă, nu prin lupte, nu prin majoritate, ci prin primirea tuturor, prin *unanimitatea Parlamentului român*. De s'ar face aceasta, ce mare și frumoasă zi ar fi pentru România, ce glorie ar fi pentru clasele bogate și inteligente ale țării, ce renume pentru Adunarea Legislativă, și cit de sus am ridica națiunea noastră în ochii Europei!

Si din contră, ce rușine, ce decadentă pentru noi, cind am dovedi streinilor că nu avem putință de a fi, de a ne ridica la înălțimea misiunii noastre, că în mîinile noastre era să întărim România, și că noi am ingropat-o de vie: căci nenorocind trei milioane de țărani, nenorocită va fi și țara noastră: și moartă va fi România, cind în o asemenea cestiune, noi legiuitorii ei am da pilda strîmbătății și a nelegiuirii!

Si să nu credem, Domnilor, că prin un

vot al nostru am înecat pentru vecl dreptul țaranilor.

Nu, Domnilor, dreptatea nu piere; ca trupul lui Christos ea se poate îngropa, dar in tocmai ca și Christos-Dumnezeu ea va reinvia!

Și înainte de a sfârși, Domnule Președinte al Consiliului ¹⁾ întâiul consilier al tronului României, dați-mi voie a vă adresa două cuvinte: a vă aduce aminte o mare, o solemnă săgăduință. Eram în Adunarea din Iași; Unirea țărilor surori se proclamase de către Alesul Națiunii. In acea zi, 11 Decembrie, d-voastră ați zis la tribuna aceasta: *totul pentru țară și nimic pentru noi*. Cînd d-voastră ați zis aceste cuvinte, cari au făcut să tresară milioane de inimi, d-voastră ați contractat o mare datorie; ați scris o trată la adresa țării. Astăzi momentul plății a venit. Faceți onoarea subscrierii d-voastră. Apărați dar cauza țaranilor ca o misiune ce vă vine de drept. Și cînd veți înfățișa lui Alexandru Ioan I votul Adunării, înainte de a-i cere sancțiunea, o aduceți-i aminte de cuvintele ce odată cu proclamarea sa de Domn Moldaviei i

1. Barbu Catargiu.

saă adresat ¹⁾ în numele Adunării și al națiunii ce-l puneă pe tronul lui Ștefan cel mare :

«O Doamne, mare și frumoasă îți este misiunea. Convențiunea din ⁷/₁₀ August ne însemnează o nouă epocă, și măria-ta ești chemat să o deschizi. Fii dar omul epocel, fă ca legea să înlocuiască arbitriul, legea să fie tare, iar măria-ta, ca Domn, siii bun, siii blind ; *fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți Domniți trecuși au fost nepăsători sau răi.*

«Nu uita, că dacă cincizeci de deputați te am ales Domn, însă ai să domnești peste milioane de oameni; fă dar ca Domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împacă năsiunile și urile dintre noi; și introdu în mijlocul nostru strămoșasca frăție!»

1. Cuvinte ce fac parte din discursul lui Cogălniceanu cu acea ocaziune.

IOAN C. BRĂȚIANU

POLITICA EXTERNA A ROMÂNIEI

1868

NOTITA ISTORICA

Am intitulat discursul ce publicăm aci „Politica externă“, de și nu se vorbește numai de aceasta. Partea de la început însă care tratează politica internă este prescurtată, pe cind cealaltă este mai întreagă reprodusă; de aceea am dat titlul acesta, în locul titlului mai precis, dar puțin expresiv: „In discuțiunea adresel“.

Ioan Brătianu își începe cariera politică la 1848; atunci el este, împreună cu Rosetti, unul dintre conducătorii revoluțiunii. După ce se întoarce din exil, ia parte la toate mișcările politice din țară: unirea, alegerea lui Cuza, unirea definitivă. De asemenea el este unul dintre conducătorii loviturii de la 11 februarie 1866. După urcarea pe tron a principelui Carol, Brătianu a fost în mai multe rânduri prim-ministru, sub el s'a făcut războiul din 1877, s'a proclamat independența României, s'a proclamat regatul, fapte cu totul recente și pe cari nu e nevoie a le mai reaminti și a le lăuda.

Brătianu a murit în 1891 după ce se retrăsese de la putere.

Nu e potrivit cu scopul colecțiunii de față a aprea activitatea politică a lui Brătianu: se va face mai târziu Vom spune numai împrejurările care au motivat acest discurs.

Era președinte al consiliului în 1868; se deschide sesiunea ordinară la 15 Noembrie, dar împrejurările externe îl silesc a demisiona. Ministerul de externe austro-ungar (de când se făcuse dualismul) publică așa numita „*Carte Roșie*” colecțiune de acte diplomatice, și acolo acuză România și în specie guvernul lui Brătianu că are o atitudine agresivă față de Austro-Ungaria, că persecută pe Evrei, etc. Brătianu, deși avea majoritate în Cameră, preferă a se retrage chiar la începutul sesiunii, ca să poată vorbi mai liber și să dea explicațiunile pe care ca ministru nu le-ar fi putut da. De aceea și zice Cogălniceanu, care era ministru de interne în noul cabinet, că Brătianu a vorbit așa cum simte oricui inimă de Român, și că și dinsul ar fi rostit poate aceleași idei dacă nu s'ar fi aflat pe banca ministerială.

Discursul acesta este unul din cele mai frumoase ale lui. E atita mișcare, atita sinceritate în mrturisirea greșelilor, atit dor de țară, în cît uita incorectitudinile formei pentru a te duce cu gîndul la acele momente în care glasul lui

puternic, accentul lui cald, figura aceea care a lăsat o neștersă amintire în mintea orî-cui l-a văzut vre-o dată, ochii aceia plini de expresie, ridicau furtune de aplauze și în carii adversarii lui trebuia să se fi simțit mic și învinși cu desăvîrșire.

Brătianu nu-și studia discursurile. Plin de cunoștințe despre afacerile țării, în curent cu politica internă și externă, el nu caută dacă fraza e corectă, dacă expresiile sunt pe declin precise, dacă nu cumva se repetă: el caută să convingă și să pasioneze. vorbește mai mult inimii de cit rațiunii,—căci în adevăr, dacă ar fi să caracterizăm cu o vorbă viața lui Brătianu, orî-carî ar fi erorile lui politice, ar trebui să zicem că a fost: *o inimă mare!*

POLITICA EXTERNA A ROMÂNIEI 1)

D. Președinte D. I. Brătianu are cuvîntul spre a vorbi în fond.

D. I. C. Brătianu.

D-lor, onor. d. Apostoleanu a zis că administrațiunea noastră a fost atît de tiranică, atît de vițioasă și de corupătoare, în cît eu singur am fost silit să declar, cînd ne-am dat demisiunea, că eșim de la putere pentru interesul națiunii, că adică să scape poporul de administrațiunea noastră.

Voiu da explicațiunii, nu onor. d. Apostoleanu... Nu mă voiu explica pentru d-lui, ci mă voiu explica pentru Cameră, pentru țara întregă și poate chiar pentru dincolo de frontieră. Vă măturîsesc, d-lor, că am fost tare mîhnit, am simțit că inima mi se strînge din ce în ce mai mult, vă-

1) După „Monitorul Oficial”.

zind că d. Apostoleanu face rechizitoriul nu ministerului trecut, ci țării întregi; căci dacă într'o țară care se bucură de toate libertățile, este cu putință ca un om, care s'a suit pe treptele puterii, numai prin aceasta să-i fie destul să sugrume voința națiunii întregi, s'o paralizeze în toate acțiunile ei ca prin farmec — cum zic inimizii noștri — atunci acea țară ar fi pierdută, ar merita calificările ce-i fac în străinătate inimizii ei. (Aplause).

Eū nu zic că sub administrațiunea, din care am avut onoarea a face parte, nu s'aū făcut greșeli și nu una, dar mai multe, căci numai un șarlatan și un neghiob, fiind la putere, ar îndrăzni să zică că nu face greșeli; căci dacă în administrațiunea intereselor personale și pe toată ziua facem greșeli, dar încă cînd cine-va are să administreze interesele unei națiuni întregi, unei țări care este mai cu seama în condițiunile în cari se află azi România, cînd este chemată a-și spăla toate petele, toate plăgile trecutului și a se lupta cu toată puterea contra tuturor amenințărilor ce i se fac? (Aplause).

(Oratorul răspunde unei intreruperi a deputatului Negură și apoi continuă:)

Vorbiam de administrațiune, d-lor, și

afirmam că am făcut greșeli; eu singur chiar mi le imput mai mult de cît aceia cari se bucură că le-am făcut. Să dea Dumnezeu să nu mai fie Romîni cari să se bucure de greșelile Romînilor, ci să fie numai străinii cari să aibă asemenea bucurii. D. Apostoleanu, într-o altele, mă acuză și de sugrumarea libertăților publice. Dar cari sînt acele libertăți publice sugrumate? Căci, încă odată, cred că națiunea romînă nu e așa de jos căzută cum o credeți d-voastră și cum vă siliți a o arăta chiar în ochii străinilor! (Aplause).

(Oratorul răspunde unor intreruperi ale deputaților Negură și Lupașcu).

Cînd am venit la putere, am găsit garda națională în cîte-va orașe. Eu am îndoit numărul lor. Am găsit cele mai multe orașe fără puști. Eu le-am dat.

D. *Negură*. Pe hîrtie.

D. I. C. *Brătianu*. Cred că negura nu este conștiința țării; cînd vorbesc, mă raport la reprezentanții diferitelor districte și cînd așî nî auzit de la cei-lalți o asemenea dezaprobare, de și convins poate de contrariu, mi-așî nî plecat capul....

D. *Negură*. Consiliile comunale!

D. I. C. *Brătianu*. Consiliile comunale și județene? Apoi, d-lor, fac apel

la amicii d-lui Negură, la d. Lupașcu, care era prefect în Galați și care-mi făcea raporturi peste raporturi ca să disolv consiliul comunal de la Galați; eu i-am zis că nu pot pe un singur raport să disolv consiliul comunal....

Nu numai atât; am făcut mai mult, am căutat în toate circulările mele să deșept în consiliile comunale și județene drepturile și datorile care sînt alipite de funcțiunile lor; ast-fel încît una din acușările cele mai mari ce mi s'au făcut a fost că am voit să fac din fie-care județ și comună urbană și rurală un stat.

(Oratorul răspunde unei întreruperi).

D-lor, s'a vorbit de alegeri. Mă mir cum a putut onor. d. Apostoleanu să zică adineauri că am întrebuițat puterea noastră în administrațiune pentru a face ca drojdiile societății să iasă d'asupra. Onor. d. Apostoleanu să-mi permită să-i spu, putea să vorbească pentru d-lui aceasta dar nu pentru toată Camera (Apiause); nu putea să insulte ast-fel toată administrațiunea, toată magistratura țării, nu putea să insulte toate Corpurile legiuitoare.

După ce respinge acușățiunile aduse de d. Apostoleanu relative la alegeri, Brătianu vor-

bește de justiție, spunînd că pe nedrept Apostoleanu a acuzat magistratura țării. Trece la finanțe, la drumurile de fier, arătînd că guvernul din care făcuse parte a procedat conform cu mijloacele țării și cu interesele ei. Apoi vorbește de armată :

D-lor, onor. d. Apostoleanu ne-a făcut teorii asupra armatei și mă mir cum d-sa s'a transformat atît de mult și vine a susține teoria pe cari le combătea în acea epocă cînd d-sa susținea ordinea și cînd noi susțineam aceea-ce d-lui sprijină astă-zî, atunci cînd eram tratați că voim să armăm turba națiunii, că voim să facem o armată de desordine și astă-zî tocmai cei ce făceau acele acuzări vin să susție contrariul, să ne acuze că facem armate permanente și să declare că nu voesc de cit miliție. Inșă, d-lor, dacă voiți totala desființare a armatei permanente, cum credeți d-voastră să formați acele miliții, cum voiți să le exercitați astă-zî cînd nici unul din cei-l'altî Romîni, cari n'aũ fost în oștire, nu este deprins cu arma?... Cînd pe toată ziua streinii ne insultă, ne amenință și ne-aũ amenințat chiar atunci cînd am crezut noi că e bine să avem un principe ereditar dintr'o familie care ne dă garanții, s'aũ crezut că sint în dreptul lor să intre în România, — de ce să nu le dăm

să înțeleagă că dacă le mai vine asemenea poftă, vor găsi aci nu două-trei regimente, dar multe regimente, hotărâte a-î primi cu vitejie. Socotesc, d-lor, că e simțimintul cel mai natural al unei ființe vii să dea a înțelege, cind voește cine-va s'o calce, că are să se apere. Aplause prelungite)

Ședința se suspendă pentru zece minute și la redeschidere oratorul urmează

Arată că acuzațiunile ce s'au adus guvernului trecut, că ar fi căzut din pricina consilierilor streini, sînt nefundate. Guvernul s'a retras pentru că a socotit că așa e mai bine pentru țară, căci tot-d'auna șederea îndelungată la putere slăbește pe oamenii politici. Apoi trece la acuzațiunile pe care d. de Beust, primul ministru al Austro Ungariei, le-a adus României în Cartea roșie (colecțiune de documente privitoare la afacerile externe ale Austro-Ungariei).

D-lor, ce ne acuză pe noi cartea roșie? Această carte este de 110 pagine și 30 sînt destinate numai României. D-lor, intoleranța religioasă este partea întâia. Ei, d-lor, va răspunde ministerul de astăzi cum am răspuns și noi: nu este intoleranță religioasă, ci este o jenă, o inconveniență socială și pot zice națională. Aplause)...¹⁾

1) Se zicea că Evreii sînt persecutați în România.

Se mai zice, d-lor, în cartea roșie, că ne armăm peste măsură și că prin urmare n'avem intențiuni bune, n'avem intențiuni numai de apărare, ci și de agresiune, se înțelege. Mai este încă o frază tot în cartea roșie relativă la Sirbii, unde se zice că guvernul Austriei vede cu mulțumire că Serbia se întărește și-și crește puterea în proporțiune cu mijloacele ei. De ce oare ceea-ce este bine pentru Serbia, nu este bine pentru România? De ce Sirbii, cari sînt înarmați, pînă'n dinți, — și aceasta o știe toată lumea — nu îngrijesc pe nimeni? și de ce pentru noi, cînd din nenorocire numai am votat un proiect de lege ca să ne organizăm puterea armată, dacă nu tot atît pe cît Serbia dară pe jumătate, de ce noi, care nu avem nici o pușcă pentru 50 de Romîni, ne armăm peste măsură, pe cînd Serbia, avînd poate una și două puști de fie-care Sirb, nu este prea armată?

Dar ce mă îngrijește mai mult este că s'aun făcut administrațiunii trecute imputări că este instrumentul intereselor streine. Cari sînt dovezile? N'a venit cartea roșie cu nici o altă dovadă de cît că puștile cu ac, pe cari le-am cumpărat de la guvernul prusian, ne-aun venit prin Rusia. Dar, d-lor, ne vin tunuri și munițiuni de război prin

Austria; și, judecînd tot ast-fel, Rusia ar fi trebuit să zică că sîntem instrumentele Austriei...

Ni se zice: de ce puștile să nu vină prin Austria și să ne vină prin Rusia? Fiind-că—cum am răspuns și baronului Eder ¹⁾—duceți-vă în Prusia, căutați registrele, matriculele și veți vedea că puștile acelea sînt scoase din fabrica din Dantzig și linia cea mai dreaptă ca să vie de la Dantzig în România este prin Rusia...

Eû unul, d-lor m'ani simțit fericit cînd am fost înștiințat că vin armele. Mai întîiu pentru că suveranul Franciei o știa; prin urmare nu era nimic complotat pe sub ascuns, cum zice d. Beust; ș'apoî puștile trecînd prin Rusia, prin aceasta s'a ridicat o grijă pentru care toată viața ne-am luptat. De cînd Rusia a lăsat să treacă armele noastre și ne-a lăsat să ne armăm, ne-a asigurat prin aceasta că nu mai are intențiunî să ne cucerească. Eû am fost foarte fericit că ne-a dat această dovadă și așî dori ca și Austria să facă tot așa ca să ne probeze că nu mai are nici un gînd asupra noastră; adică să ne lase cu totul liberi de a ne arma, pentru că nu România ar putea să

1) Consaulul Austriei la București.

facă umbră unui imperiū așa de mare ca Austria.

Dar, domnilor, noi am mers mai departe cu prudența. Cînd o soră a mea este măritată, nu am dreptul să mă duc să mă amestec în menajul ei, nu am dreptul să fac cel mai mic pas care să poată da bănuiala soțului ei că așî voi vre-odată să aduc zizanie și dezbinare în casa lor. Inșă d-lor, oare cînd soțul ei, cumnatul meu, va merge pînă a o maltrata cu brutalitate, cînd o va trata ca pe o sclavă, cînd știe că ea este dintr'un sînge nobil (aplause mult prelungite), cînd voîu vedea că ridică cuțitul asupra ei, nu am eū oare dreptul să strig, să'l opresc de la acea crimă? (Aplause entusiaste îndelung repetite pe toate hîncile și în toate tribunele). Ei bine, d-lor, am mers cu prudența pînă la lașitate, fiind-că am înăbușit în inima noastră acel țipăt. (Aplause vii)

Vecinîi noștri Maghiari știū: d. Andrassy, d. Klapka și repausatul Teleki, a căruî țarină o aduc de martură, știū și pot spune că noi, chiar cînd eram pe tărîmul revoluționar, cînd luptam atît pentru noi cit și pentru dînșii în 1849 în mijlocul Parisului chiar, atunci n'aū găsit nici un cuvînt, nici o idee din partea

noastră că voim să cucerim Transilvania și nu le-am cerut alt-ceva de cît să fie consecinți cu principiile cari le declaraū lumii și cu drepturile cari le reclamaū pentru dinșii, adică să dea și Romînilor aceleași drepturi cari le daū și celor-l'alte națiuni.

Această conduită a noastră putea să le serve de cheazășie, fiind-că atunci nu mai era dreptul istoric, el era rupt de revoluțiune și cu toate acestea n'am voit să avem alt limbajiu și altă conduită; pentru că ne-am zis: sîntem puțini, 5 milioane numai în România, dar știm că nu aglomerațiunile fac puterea unui stat, ci unitatea și dezvoltarea lui în civilizațiune. Inșă le-am zis: este în inte-esul vostru să fiți consecinți cu principiile voastre, să nu umblați a da satisfacțiune unor tradițiuni ale trecutului, să nu vă creați greutăți cari pot să vă pună într'o zi în pericol.

Ei bine, d-lor, care om, cînd pe tărîmul revoluționar este moderat, vînd la putere ar fi mai exaltat, cînd știe cit de grea e răspunderea faptelor sale?

D-nii Andrassy, Klapka și Turr, acum doui ani veniră în București înaintea bă-

tăliei de la Sadova, ¹⁾ ca să trateze cu noi și nu le-am cerut nimic nici atunci când puteam reuși, nici atunci nu le-am ținut alt limbagiū de cît acela de mai 'nainte...

Vorbind de Ungurī, îmi aduc aminte de ce îmi zicea un Englez alaltă-ieri. După multe întrebări ce mi-a făcut, mi-a zis: «Stii ce efect îmi fac acestea? Îmi aduc aminte de fabula lupului care căuta gilceava mielului că-î turbură apa. Așa sint și vecinii d-voastră față cu România».

Eū, d-lor, ași zice lupului să-și aducă aminte că Ségur ²⁾ cînd vine la istoria Romanilor și începe de la fondarea Romei, zice că la cel d'intiū pas al Romanilor s'a văzut că ei sint puī de lei. (Aplauze sgomotoase și repetite).

Noi, cum am declarat, avem elemente de lericire și, dacă vom fi vrednici, vom fi adevărați strănepoți ai Romei. Vom ști cincī milioane cum sintem, să ne facem un loc în societatea statelor europene ast-

1) Sadova, oraș în Boemia. În războiul dintre Austria și Prusia, Austriacii au fost cumplit bătūți (1866) și această înfrîngere a lor i-a decis să înceteze luptele și apoi să admită pretențiunile ungarilor. După acest război, în 1867, s'a stabilit dualismul austro-ungar.

2. Ségur, istorie franceză (1763—1830).

fel cum alții nu pot să și-l facă, de și sînt mai multe milioane.

Să fie sigure statele vecine că nu vor avea nici un subiect de grijă din partea noastră: dar să nu uite că atunci cînd vor voi să injunghie pe sora noastră de dincolo care este măritată cu dinșii, singele ei le va stropi fruntea și mai curînd sau mai tîrziu, Franția și Roma își vor recunoaște singele pe fruntea injunghietorilor și nu vor lăsa pe strănepoții lor să piară. (Aplause entusiaste repetite în sală și în toate tribunele).

Oratorul citează o conversațiune cu baronul Eder, consulul Austriac, căruia i-a dovedit cu cifre că s'a exagerat peste măsură cînd s'a vorbit despre armele aduse în România. Dacă a putut dar diplomații austriaci să exagereze în această privință, poate ori cine să presupue un scop ascuns și în acuzațiile în privința persecutării Israelitilor, acuzațiunile pe care de altfel guvernul român le-a dovedit cu totul nefundate.

Vin la partea Bulgarilor.

Cînd s'a zis că guvernul român organizează bande bulgare cu cari voește să surpe imperiul otoman, am zis și reprezentanților puterilor: Cum se poate crede că noi, cari am dat dovezi că nu sîntem neghiobi, am putea să ne dăm de cuce-

ritori, cind mijloacele ne lipsesc? ar fi o orbire din parte-ne. Dar să zicem că D-zeu ne-a orbit ca să ne piarză—fiind-că atunci cind D-zeu voește să piarză o țară, mai întâiu îi ia mințile — să zicem că ne-a luat mințile și am voit să surpăm imperiul otoman, ca să ne facem ce? Să ne facem la rîndul nostru imperiū? Acesta e mai mult de cit absurd, e ridicul. Dar in sfirșit am voit să trecem in Bulgaria. Negreșit toate acestea nu puteau să se facă de cit cu concursul guvernului întreg; prin urmare trebuia să fie de acord și guvernul și tronul și chiar țara, căci țara trebuia să fie pusă in acțiune. Și ast-fel fiind, noi cari eram la putere, cari aveam o oștire la dispozițiune, cum-puteți d-voastră să credeți că pentru a face un fapt așa de uriaș, ne-am fi mulțumit să stringem 150 de brutari, pastramagi, bragagi, cîți-va indivizi cari au fost in armata Sirbiei și cu aceștia concentrați la Petroșani să pornim in Turcia ca să surpăm imperiul otoman?...

Ni se face acuzarea că se conspiră in Romînia; dar, cum am zis-o și in notele noastre diplomatice, s'au adunat nu odată, ci de douăzeci de ori bande in Rusia, in Polonia, in Turcia, chiar in Franța s'au

făcut conspirațiunii fără știrea autorităților. Pentru ce n'ar fi oare asemenea conspirațiunii și în București?... Datoria noastră, după instituțiunile ce avem, se mărginește a supraveghia și numai cînd se efectuează o faptă atunci trebuie oprită : atit ne permite constituțiunea.

Dar ce am făcut noi în cestiunea de față? Indată ce am aflat că s'aũ adunat 150 de oameni la Petroșani și aũ trecut dincolo, am împãnat cu oștire toată granița, am făcut ceva mai mult, am violat constituțiunea; am violat legile țării, căci am luat oameni bãnuiți de a fi în conspirațiunile bulgare și i-am înshis fără să-ı trimit mai multe luni inaintea justiției, am făcut însă aceste călcãri de legi fiindcă credeam că e pentru un interes național, ca să scãpãm țara de minia ce se ridicase asupra ei și pentru aceasta vã voiũ cere un bi! de indemnitate.

Intrebați pe toți Bulgarii din țarã dacã un an de zile n'am stãruit continuũ pe lîngã dinșii pentru ca să evite orĩ-ce conflict. Am stat nopti întregi fără să dorm, la telegraf, înconjurat de mai mulți bulgari cunoscuți și-ı conjuram să nu compromitã România care n'a fost pentru dinșii o mamã vitrigã, ci o mamã bunã

și tandră. Le-am zis: «Ați venit în țară și ați găsit azil și ați găsit frați cari v'au pus la masa lor și v'au săturat; nu răspundeți drept recunoștință pentru binele ce ați găsit la dinșii cu ingratitude»... Bulgarii au răspuns, d-lor, la apelul nostru, că n'au mai făcut nici o mișcare; am a le arăta toată recunoștința mea.....

Dar poate că Turcia nu s'a arătat mulțumită, pentru că n'am voit să fim calăi... Noi cări sintem un stat mic, avem inima mai aproape de cap și ast-fel nici-odată nu ne putem compara cu statele mari, nici-odată nu putem avea acea libertate de inteligență pe care o au ele, încit să putem spînzura și măcelări oameni (Aplause numeroase). Nici-odată n'am putut și nu am putea trăda pe Bulgarii din Romînia și să-i dăm la spînzurătoare, fiindcă atunci Dumnezeu ne-ar fi blestemat și Romînia în adevăr ar fi pierit. Aplause frenetice și prelungite!....

Ei bine, domnilor, faceți și d-voastră așa cum am făcut noi, nu faceți ca acei cari prin vorbele lor voesc să nască iarăși luptele sfișietoare între noi; ci să lucrăm toți împreună și atunci fiți incredințați că ne vom arăta în fața lumii întregi că sintem Romîni, că sintem uniți și că

merităm toate acele instituțiuni ce ne-am creat.

Pentru aceste motive dară vă conjur ca să votăm adresa așa cum ni s'a propus de comisiunea noastră; prin ea să arătăm tot ce simțim și ce voim; să arătăm că suntem o națiune tare și energică, iar nu ceea-ce zic chiar ziarele puterilor amice nouă. Fiind-că vorbesc de acele ziare, v'ași citi ceea-ce s'a văzut publicat în *Correspondența generală a Germaniei de Nord*, unde se zice: «Cum ați crezut că o să avem mai multă simpatie pentru o națiune slabă, care n'are nici un titlu, care n'a știut să lupte cum a luptat națiunea maghiară contra tuturor furtunelor de și-a scăpat individualitatea cu puterea sa proprie?». Ei bine, să dovedim Europei, să dovedim lumii, care se îndoește de noi, că putem mult cu toate că n'am fost în condițiunile norocite ale Maghiarilor, cari aveau într'o mină sabia și în cealaltă scep-trul sft. Petru...

Voci. Sf. Ștefan,

D. I. C. Brătianu. Nu; Sfântul Petru, fiind-că totdeauna cind năvăleau asupra noastră veneau și cu o bulă din partea papei pentru ca să cucerească și să extermine pe eretici. De aceea Ungaria a luptat singură,

căci ea lupta cu tot catolicismul Europei, pe cind noi totdeauna am avut să luptăm cu năvălirile Tătarilor, cu năvălirile Musulmanilor, cu năvălirile Polonilor și totdeauna singuri. Dacă Ungaria a scăpat individualitatea sa în condițiunile acele favorabile, și noi, în condițiunile cele mai grele, am scăpat naționalitatea noastră și astăzi ne aflăm o naționalitate ce ese în fața lumii cu o individualitate care merită a i se purta de grijă !

D-lor, actul nostru astăzi e adresat și Europei, căreia îi spunem ce sîntem și că ne aflăm în stare de a fi, de a trăi, de a ne apăra. Vă rog, vă conjur a-l vota așa cum este și să cază asupra capului meu răul ce ar putea rezulta din el pentru România.

(Aplause unanime și entusiaste).

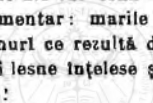
IOAN C. BRĂTIANU

OAMENII NOȘTRI POLITICI

NOTIȚA

Incheem colecțiunea de față cu două fragmente din două discursuri ale lui Ioan Brătianu. Nu facem nici un comentariu: marile învățăminte, frumoasele îndemnuri ce rezultă din ele pentru ori-ce român vor fi lesne înțelese și simțite. O t de-ar fi și urmate!

OAMENII NOȘTRI POLITICI

Eû nu mă îngrijesc, d-lor, dacã voiû avea concurență la putere; propunerea mea este de a aduna, de a crea elemente puternice, care sã fie capabile a conduce România în orî-ce împrejurãri. Pentru ce mă acuzã oare pe mine cã sînt tiran, cã sînt despot? Pentru cã din nenorocire nu sînt multe individualitãți în țarã care sã așirme, care sã susținã cu tãrie o idee, sã urmeze fãrã clintire o cale. De ce v'ați întruuit în jurul meu? Fiind-cã aveți lipsã de oameni și sînteți siliți sã vã uitați astã-zî la mine. Aceasta dovedește o stare de slãbiciune a societãții noastre. Prin urmare, cînd eû fac tot posibilul ca la tot ce este capabil în România sã-î daû ocasiune de a se face cunoscut de țarã, nu fac oare prin aceasta un serviciu națiunii?

Rãposatul Quinet zicea într'o zi: «Ce fericit sînteți voi Romîni! Cã sã ne dis-

tingem, noi trebuie să fim oameni de geniu; dar la voi unde aveți totul de făcut, fiecare Român fără multă osteneală se poate distinge». Din nenorocire, d-lor, nu facem ast-fel; în loc să punem toată activitatea noastră, ca să câștigăm timpul ce am pierdut din cauza multor nenorociri și invasiuni barbare ce au venit peste noi, ne pierdem toată vigoarea în acuzări nedrepte, în lupte personale.

D-lor. avem o țară din cele mai bine înzestrate de D-zeu; avem un popor care, chiar după măiturisirea străinilor, este unul din cele mai bine înzestrate cu inteligență naturală; nu ne rămâne de cât să ne punem cu toții a lucra la dezvoltarea noastră economică, științifică și morală, ca să mergem departe.

Pină la 1848 știți, d-lor, țara noastră fusese cu totul izolată de mișcarea europeană, căci toate instituțiunile noastre cele vechi, toate tradițiunile noastre, ni le puseseră înarioți și erau în starea cea mai mizerabilă. Inșă, d-lor, și despotismul și autocrația și aristocrația, toate regimurile au și părțile lor bune pe lângă multe rele; dar la noi nu era nici autocrație națională, nici aristocrație națională, nu era nimic, era un amalgam, începînd de la

fanarioți și pînă la anul 1848, și prin urmare poporul simțea trebuință de a eși din această stare de lucruri și din punctul de vedere social și economic, și din cel politic și național. Oamenii cari erau mai ageri s'a'u pus în capul acelor idei și a'u luat inițiativa acțiunii, și acei oameni între cari sunt și eu, am jucat un rol mare, poate fără să-l merităm, nici prin știința noastră și nici prin inteligența noastră cea mare: de cît numai că întîmplările a'u adus ca noi să devenim expresiunea activității naționale, «partida acțiunii» cum ne zicea baronul Offenbergh în raporturile sale către Petersburg. Ast-fel negreșit, din împrejurări, din întîmplare în întîmplare am jucat un rol pe care în societățile regulate nici odată nu puteam să avem pretențiunea a-l juca, fără a rămîne ca niște caraghioși.

E'u, mî aduc aminte cînd s'a strîns în tîl divanul «ad-hoc», dac'a prințul Bibescu ori Știrbei s'ar fi pus în capul marilor trebuințe ale țării, în capul mișcărilor naționale, negreșit că noi rămîneam fără nici o acțiune, căci eram fără pozițiune în țară, veneam ca niște pribegi după drumurile cele mari ale Europei.

Însă ei, d-lor, n'a'u voit să devină expre-

siunea țării, n'aũ știut să înțeleagă aspirațiunile ei: de aceea am rămas noi și am jucat rolul cel d'intiũ.

S'a închis acea epocă. Acum, odată cu împlinirea dorințelor națiunii, tinerimea ca să ajungă trebuie să muncească, trebuie să facă adevărate servicii, și servicii de acelea care nu cer numai o acțiune «d'éclat»; căci Michelet zice: «nu este eroũ acela care într'un moment dat face un act de mare curagiũ; eroũ este acela care în toată viața lui, de dimineată pînă seara își face datoria». Aceasta este mai greũ.

Pentru noi, d-lor, cum văzurăți, lucrul a fost mai lesne, dar astă-zĩ, ca să se ridice, trebuie sudorĩ și sudorĩ de sĩnge, de multe ori trebuie să muncească de dimineată pînă seara și să se deosebească prin moralitate și devotament pentru binele public, ca să poată ajunge să fie în capul trebilor societății. Aceasta, d-lor nu este lucru lesne; și de, noi am trăit zi cu zi, de vr'o două-trei secole; noi ne-am deprins prin muncă continuă de dimineată pînă seara pentru această țară, să urmărim aceeași idee necontenit. Prin urmare trebuie să facem pentru această educațiune și știți că această facultate nu se dobĩndește de odată, că ea chiar se moș-

tenește și se mărește din generațiune în generațiune. Când cei tineri ar zice: cum Goleșcu, Heliade, Rosetti, Brătianu, etc. au ajuns ca să joace rolul cel d'întîiu în această țară? Acestora le-ași răspunde: sau au pretențiuni mari, sau că fac nebunii! Poate și dînșii mî-ar zice: apoi d-voastră nu ați făcut tot ast-fel; nu v'a tratat lumea de nebunii?... Dar acești tineri trebuie să înțeleagă că principiile și dorințele naționale pentru cari am lucrat zecimi de ani noi cu mai mulți bărbați distinși din generațiunea bătrînă, s'au realizat și că acum trebuie zecimi de ani de muncă pentru ca acele principii să-și dea rodul lor. *Iar tinerii cari au focul sacru pentru binele țării și vor să se distingă și să se urce așa de sus pe scara socială, să nu uite că numai munca, moralitatea, meritele și serviciile aduse țării trebuie să fie regula.*

CUPRINSUL

<i>Luca Crjă</i> . Discurs adresat regelui polon . 1523	7
<i>Mihailu-Viteazul</i> . Discurs înaintea luptei de la Călugăreni 1595	25
<i>Antim Ieroteanul</i> . Predică la urcarea în scaunul mitropoliei 1709	29
<i>Feniamin Costache</i> . Cuvînt pentru pace și înfrățire 1812—1821	42
<i>George Lazăr</i> . Despre decadența Românilor și începerea înălțării din nou	49
<i>M. Cogălniceanu</i> . Discurs introd. la cursul de istorie națională 1843	57
<i>G. Negri</i> . Trecutul și viitorul României 1848	80
<i>Sim. Bărnuț</i> . Români și Unguri 1848	90
<i>Fașile Borescu</i> . Despre însemnătatea unirii 1859	122
<i>Anastase Panu</i> . Discurs cu ocaziunea medaliei 1859	127
<i>M. Cogălniceanu</i> . Discurs după alegerea lui Cuza 1859	133
<i>C. A. Rosetti</i> . Discurs către D-nitorul Cuza 1859	140
<i>T. Olariu</i> . Puterea de viață a naș. rom. 1860	147
<i>Barbu Catargiu</i> . La unirea definitivă 1861	159
<i>M. Cogălniceanu</i> . Îmbunătățirea soartei țărănilor 1862	167
<i>Ion C. Brătianu</i> . Politica externă a Rom. 1868	199
<i>Ion C. Brătianu</i> . Oamenii politici ai României	219

5428h

